



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Christiana Et Docta Divi Alchimi Aviti Viennensis
Archiepiscopi, & Claudij Marij Victoris Oratoris
Massilie[n]sis, poëmata, aliaq[ue] non poenitenda**

**Avitus, Alcimus Ecdicius
Marius Victor, Claudius**

Lvgdvni, 1536

Divi Alchimi Aviti

urn:nbn:de:hbz:466:1-12149

DIVI ALCHIMI AVITI VIENNENSIS

Archiepiscopi Liber primus de
Initio mundi, & primorum
parentum creatione.

CAPVT I.



Quod varij eueniunt humana in gente
labores, *Originalis peccati effectus.*
Vnde breuem capiunt mortalia tempora uitam:

Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priscorum facta parentum:
Addatur quanquam nostra de parte reatus,
Quodque etiam amisso dudum peccatur honore,
Adscribam tibi prime pater: qui semine mortis
Tollis succiduae vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Christus persoluerit in se,
Contraxit quantum percussa in stirpe propago:
Attamen auctoris vitio, qui debita laeti
Instituit, morbosque suis, ac funera misit,
Viuu peccati moribunda in carne cicatrix.

Peccatum originale.

Iam pater omnipotens librantis pondere Verbi
b Vndique

D. ALCIMI AVITI

*Terræ & aquarū diuī
fio. gene. 2.* Vndiq̃ collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum; constringens, flumina ripis,
Et proprias monstrans educto lumine formas,
Cedebat iam obscura dies: uarioq̃ colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum:
*Solis et lunæ
creatio. Ge. 1.* Temporibus sortita uices; tum lumina cœlo
Fulsere, alterno solis lunæq̃ meatu.
Quin et sidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorū luce tenebras.
*Omniū ger-
minatiū crea-
tio. Gene. 1.* Actutum suauī producens omnia foetu,
Pulchra repentino uestita est gramine tellus.
*Ipse dixit &
facta sunt mā-
dauit et crea-
ta sunt.
psal. 148.* Accepere genus sine germine iussa creari:
Et semen uoluisse fuit. Sic ubere uerbi
Frondescunt syluæ; teneris radicibus arbor
Durauit uastos paruo sub tempore ramos.

C A P V T

II.

*Brutorū crea-
tio. Gene. 1.* **P**Rotinus in uarias animalia multa figuras
Surgūt, & uacuū discurrunt bruta per orbē.
*Auium crea-
tio. Gene. 1.* Elatae in cœlum uolucres, motuq̃ citato
Pendentes secuere uias, et in aere sudo
Præpetibus librant mēbrorum pondera pennis.
*Piscium crea-
tio. Gene. 1.* Post etiam clausi uasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatuq̃ sub equore ducunt:

LIBER PRIMVS

Quæq; negant nobis, illis dant humida uitam.
 Nec minus in pelago uiuiscunt grandia cete:
 Accipiuntq; cauis habitacula digna latebris.
 Et quæ monstra solet rarus producere pontus
 Aptat ad informes condens solertia formas.
 Quodq; hominum falso credit mēs nescia foedū
 Per propriam speciem natura iudice pulchrū est

CAPVT

III.

ERgo Vbi completis fulserunt omnia rebus
 Ornatuq; suo perfectus constitit orbis:
 Tum pater omnipotens eterno lumine letum
 Contulit ad terras sublimi ex æthere uultum
 Illustrans quodcunq; uidet: placet ipsa tuenti
 Artifici factura suo, laudatq; creator
 Dispositū pulchro quē condidit ordine mundū.
 Tum demum tali sapientia uoce locuta est,
 En preclara nitet mundano machina cultu.
 Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
 Quid iuuat ulterius nullo cultore teneri?
 Ergo longa nouam ne foedent ocia terram,
 Nunc formetur homo, summi quē tāgat imago
 Numinis, et nostram, celso donatus honore,
 Induat interius formosa mente figuram,

Vidit deuscū
 et a quæ fece-
 rat & erant
 valde bona.
 Genesis. 1.

Faciamus ho-
 minē ad ima-
 ginē & simi-
 litudinē no-
 stram. Gen. 1

b 2 Hunc

Potestas ho-
mini à Deo
concessa. Hunc libet erectis sublimem incedere plantis:
Qui regat æterno subiectum pondere mundum,
Bruta domet, legem cunctis & nomina ponat,
Astra notet, cœlicq; uias et sidera norit:
Discat et inspectis discernere tempora signis:
Subijciat pelagus sæuum, ingenioq; tenaci
Possideat quæcunq; uidet: cui bestia frendens
Seruiat, & posito discant mansueta furore
Imperium iumenta pati: iussiq; ligari
Festinent trepidi consueta in vincla iuueni.
Quoq; etiam natura hominis sublimior extet,
Incipiat rectos in cœlum tollere vultus:
Factorem querat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore uitam.

CAPVT IIII.

Ade forma =
tio. **H**Aec ait, et fragilem dignatus tangere terrã,
Tẽperat humentẽ consperfo puluere limũ:
Moliturq; nouum diues sapientia corpus.
Non aliter quàm opifex diuturno exercitus vsu
Flectere laxatas, per cuncta sequacia ceras:
Et vultus complere rudes, aut corpora gypso
Fingere, vel segni speciem componere massa.
Sic pater omnipotens victurum protinus aruum
Tractat

Tractat, et in lento meditatur viscera cœno.
 Dehinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
 Septiforem vultum rationis sensibus aptans,
 Olfactu, auditu, uisu, gustuq; potentem.
 Tactus ad hæc, solus toto qui corpore iudex
 Sētiat, et proprium spargat per membra vigorē.
 Flexilis arctatur recauo sic lingua palato,
 Pressus vt in cameram pulsantis verbere plectri
 Percussio resonet modulatus in aëre sermo.
 Ex in succiduum porrecto in corpore pectus
 Spargit ramosas post brachia fortia palmas.
 Succedit stōmacho medius, qui tegmine molli
 Inter vtrumq; latus foueat vitalia venter.
 Diuiduam partem femur excipit, aptius vt se
 Alternus moueat duplicato poplite gressus.

Caput.

Quinq; sensus.

Lingua.

Pectus, brachia & manus.

Venter.

Femur.

CAPVT V.

AT parte ex alia fingit quā conditor idem.
 Occipiti submissa suo descendere ceruix
 Incipit, & vastos compagibus addere neruos.
 Spina rigens crebris inter cōmercia nodis
 Diffundit duplicē costarum ex ordine cratem.
 Pars interna nouos vitæ formatur ad vsus.
 Viuifico primum cordi vitalia tegmen

Cervix.

Dorsum.

Cor.

b 3 Naturale

Naturale parant, plagam ne sentiat vllam.

Massaꝝ congestis pendens absconditur extis.

Pulmo. Additur & tenui pascendus ab aëre pulmo:

Vt concepta trahens lenti spiramina flatus,

Accipiat reddens reddat q uas sumpserat auras.

Perꝝ vices crebro pellatur anhelitus haustu.

Dextra tenet iecoris vegetandū sanguine fontē:

Quo clausum venæ spargunt per viscera flumē.

Læua in parte lien mansura sede quieuit:

Qua crines perhibēt vnguesꝝ recrefcere sectos.

Nec cōcisa dolent, quæ mox augmēta resumūt,

Et viuunt, sensuꝝ carent in coporis vsu.

CAPVT VII.

Postquàm perfectæ iacuit nouitatis imago.

Formatumꝝ lutū speciē peruenit in omnē:

Vertitur in carnem limus, durataꝝ moles.

Medulle. Hinc dura è medijs traxerunt ossa medullas

Visceribus lunæ augendas crescentis ad instar.

Inseritur venis sanguis, viuoꝝ calore

Sanguis in Inficit ora rubor, toto tum corpore pallor

venis. Pellitur & niueos depingit purpura vultus.

Inde vbi perfectis consuescit viuere membris

Totus homo, & fumant calefacta vt viscera solā

Expectant

Expectant animam: puro quā fonte creator
 Promit & erectos rectorum mittit in artus.
 Nam lenem suavi flatum profundit ab ore,
 Inspiratq; homini: quē protinus ille receptum,
 Attrahit: & crebri discit spiraminis auras.

Animæ crea-
 tio.

CAPVT VII.

Postquā nascentem solers prudentia sensum
 Imbuūt, & puro rationis lumine fulsit;

Surgit: & erectis firmat vestigia plantis.

Tum varias cœli species, mundiçq; figuras

Mirantem, tali compellat voce creator.

Hec quę mundani coram pulcherrima cultus

Ornamenta vides, ornatum extensa per orbem, *Genesis. 1.*

Solus habe: solusq; prior dominare fruendo.

Tu mihi, cuncta tibi famulentur: maximus ordo

Te parere pio tibi qui dedit omnia patri.

Non species vllę nec numina vana colantur:

Non quę uel cœlo sublime nouumq; coruscant:

Non quę vel terris viuunt formata vel vndis: *Idololatria*

Nec quod forte premēs prohibet natura uideri. *vetita.*

Usibus ista tuis, non cultibus esse memento.

Præcellis factis, factorem pronus adora.

b 4

INterea sextus noctis primordia vesper
Rettulit, alterno depellens tempore lucem.

Dumq̄ petunt dulcem spirātia cuncta quietem,
Soluatur & somno laxati corporis Adam.

Genesis. 2. Cui pater omnipotens pressum per corda soporē
Misit, et immenso tardauit pondere sensus;

Vis ut nulla queat sopitas soluere mentes;

Non si forte fragor securas verberet aures;

Nec si commoto cœlum tunc intonet axe;

Quin nec pressa suam rupissent membra quietē.

Eue forma- Tunc verò cunctis costarum ex ossibus, vnam
tio. Subducit leuo lateri, carnemq̄ reponit.

Hinc pulchro erigitur genialis forma decore,

Inq̄ nouum subito procedit foemina cultum.

Quam Deus æterna coniungens lege marito,

Coniugij pensat fructu dispendia membri.

Somnus ade Istius indicium somni mors illa secuta est,

Christi mor- Sponte sua subiit posito quam corpore Christus.

tem prefigu Qui quum passurus ligno sublimis in alto

rauit. Pendēret, nexuscq̄ & culpas penderet orbis:

In latus extensi defixit missile licitor.

Protinus exiliens fluxit cum sanguine lympa:

Qua

LIBER PRIMVS.

Qua viuum populis iã tunc spondēte lauachrũ,
 Fluxit martyrium, simul et baptismatis vnda.
 Inde resurgenti cœlestiaq; astra petenti
 De lateris membro surgens ecclesia nuplit.
 Principio rector tanti sacrare figuram
 Disponens vincli, hoc neclit cõnubia verbo.
 Viuite concordii studio, mundumq; replete:
 Crescat longeuum felici semine germen:
 Non annis numerus, vitę nec terminus esto,
 Progeniem sine fine dedi, quam tempore toto
 Aspicias, generi primus qui poneris auctor.
 Porro nepos ductus spargens per secla nepotes
 Viuentes numeret proauos: inq; ora parentum
 Ducant annos natorum pignora natos.
 Tum lex coniugij toto venerabilis æuo
 Intemerata suo seruabitur ordine cunctis.
 Fœmina persistat de semine sumpta virili
 Coniugio seruare fidem: nec separet alter
 Quod iũgit, sociatq; Deus: cum patre relinquat
 Et matrem, iusto constrictus amore maritus.
 Nec iã vllos propter rũpant hæc vincla parētes:
 Vita sed amborum carnem teneatur ad vnã.
 Taliter æterno coniungens fœdere vota

*Crescite &
 multiplica =
 mini & re =
 plete terrã.
 Gene. 1.*

*Matrimonij
 lex.*

Genesis. 2.

b § Festiuum

Festiuum ducebat hymen, castoq; pudori
 Concinit angelicum iuncto modulamine carmē.
 Pro thalamo paradisus erat, mundusq; dabatur
 In dotem; & lætis gaudebant sidera flammis.

CAPVT IX.

EST locus Eoo mundi seruatus in axe
 Secretis natura tuis; vbi solis ab ortu
 Vicinos nascens aurora repercutit Indos.
Aethiopes. Hic gens ardentem cœli subteriacet axem.
 Quam candor feruens albenti ex æthere fuscatur.
 Huc semper lux pura venit, cœloq; propinquo
 Natiuam seruant nigrantia corpora noctem.
 Attamen in tetrissplendentia lumina membris
 Captiuo fulgore micant; visuq; nitente
 Certior accrescit pullatis vultibus horror.
 Cæsaries incompta riget, quæ crine supino
 Stringitur, vt refugo careat frons nuda capillo.
 Sed quidquid magnū nostros defertur ad usus
 His totum natura dedit telluris opimæ.
 Quidquid odoratu pulchrū est, adlabitur inde.
 Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
 Surgit, & hic eboris munus quod porrigit orbis,
 Informis pulchros deponit belua dentes.

Ergo

Ergo ubi transmissis mundi caput incipit Indis,
 Quo perhibent terram confinia iungere cœlo: *Paradisus*
 Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce *terrestris.*
 Permanet, æterno cōclusus limite: postquàm hïc
 Decidit expulsus primæui criminis auctor.
 Proç reis digne fœlici ab sede reuulsis
 Cœlestes hec sancta capit nunc terra ministros.
 Non hic alterni succedit temporis unquàm
 Bruma, nec æstiu redeunt post frigora soles,
 Excelsus calidum quum reddît circulus annum:
 Vel densante gelu canescunt arua pruinis:
 Hïc uer assiduum cœli clementia seruat,
 Turbidus auster abest, semperç sub aëre sudo
 Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
 Nec poscît natura loci, quos non habet imbres:
 Sed contenta suo dotantur germina rore.
 Perpetuo uiret omne solum, terreç nitentis
 Blanda nitet facies: stant semper collibus herbe
 Arboribusç comæ: quæ quum se flore frequenti
 Diffundunt, celeri solidant sua germina succo,
 Nam quidquid nobis toto nunc nascitur anno,
 Menstrua maturo dant illic tempora fructu,
 Lilia perlucet nullo flaccientia sole:

Nec

Nec tactus uiolat uiolas, roseumq; ruborem
 Seruans perpetuo suffundit gratia uultu.
 Sic quū desit Hiems, nec torrida ferueat Aestas,
 Fructibus Autūnus, Ver floribus occupat annū.
 Hic quę donari mentitur fama Sabeis

Phœnix. Cynnama nascuntur, uiuax quę colligit ales
 Natali quum fine perit, nidoq; perusto
 Succedens sibi met quę sita morte resurgit:
 Nec contenta suo tantum semel ordine nasci
 Longa ueternosi renouatur corporis etas:
 Incensamq; leuant incendia crebra senectam.
 Illic desudans fragrantia balsama ramis,
 Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
 Tum si forte leuis mouit spiramina uentus,
 Flatibus exiguis, leniq; impulsa susurro,
 Diues sylua tremet folijs, et flore salubri:
 Qui sparsus terris suaues dispensat odores.

Fons ascendebat de terra. Genesis. 2. Hic fons perpetuo resplendens gurgite surgit.
 Talis in argento non fulget gratia; tantam
 Nec chrystalla trahunt nitido de frigore lucem!
 Negligit hic uirides riparum margo lapillos;
 Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
 Illic saxa iacent; varios dant arua colores,

Et naturali

Et naturali campos diademate pingunt.

Eductum leni fontis de vertice flumen

Quattuor in largos confestim scinditur amnes:

Euphratem Tygrimq; vocant, qui limite certo

Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.

Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus

Dicitur ignoto cunctis illustrior ortu:

Cuius in Aegypto lenis perlabitur vnda,

Ditatura suam certo sub tempore terram:

Nam quoties tumido perumpit flumine ripas

Alueus, & nigris campos perfundit arenis:

Vbertas laxatur aqua, caeloq; vacante

Terrestrem pluuiam diffusus porrigit annis.

Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,

Et super absentes possessor nauigat agros.

Inq; locum pecorum viridantis iugere campi,

Succedunt nantes aliena per aequora pisces.

At postquam largo foecundans germina potu

Lympha maritauit sitientis viscera terræ,

Regreditur Nilus, sparsasq; recolligit vndas.

Fit fluuius pereunte lacu, coguntur in alueum

Ad ripam effrenes conclusis fluctibus vnda.

Donec diuiduum spargens per deuia finem

Gurgite

Fluuius egre
diebatur de
loco uolupta
tis. gene. 2.
Euphrates et
tygris.
Nilus.

Nili inundatio.

Gurgite septeno patulum pertendit in æquor.
 Quir autē perhibent latitare ex omnibus vnum
 Fontem Nile tuum: nam qui nesciris ab ortu
 Non solus sed quartus eras, diffusus ab illo
 Despiciit excelfo qui flumina cuncta meatu:
 Ipsius atq; pater pelagi supereminet omnes
 Quas mōtes, q̄s planavomūt q̄s nubila lymphas.
Ganges Quartus dehinc physon quē noīat India gāgem,
 Motus odorifero quoties qui vertice creuit,
 Deciduas pulchro quas spargunt flamina lucō
 Prælabens furatur opes, et gurgite nostrum
 Ducit in exilium: nam ripa largus vtraq; est.
 Annibus utq; istis enodes ferre papyros
 Aut scirpos algasq; leues deducere mos est:
 Excrementa trahens magnus sic ditia Ganges
 Hoc etiam donat mundo quod proijcit alueo.

CAPUT

X.

INterea primi summus quos iunxerat auctor
 In paradisiaca ponuntur sede parentes:
 Queis rector tali proponit præmia lege.
 O summum factoris opus, quos sola creavit
 Nostra manus, nasci quum cetera uoce iuberem:
Genesis. 2. Aspiciatis quanto pulcherrimus ubere lucus
 Diuitijs

Diuitijs tumet immensis; hæc cuncta dabuntur
 Ad vestros sine fine cibos, hinc esca petatur,
 Sumite concessas fruges, et carpite poma.
 Hic operis dulci studio secura quiescat,
 Delitijſq; fruens longeuo in tempore uita.
 Est tamen in medio nemoris; quã cernitis arbor,
 Notitiam recti, prauicq; in germine portans:
 Huius ab accessu uetitum restringite tactum:
 Nec uos forte premat temeraria discere cura
 Quę prohibet doctor; melius nescire beatīs
 Quod quęſiſſe nocet; testor quem fecimus orbē,
 Quod si quis uetitū decerpit ab arbore pomum;
 Audax cōmiſſum mortis discrimine pendet.
 Non immensa loquor; facilis custodia recti.
 Seruator vitam, mortem temerator habebit.
 Accipiunt iuuenes dictum, leticq; sequuntur,
 Spondentes omni seruandam tempore legem.
 Sic ignara mali nouitas, nec conscia fraudis
 Incautas nulla tetigit formidine mentes.
 At pater instructos sacrata in sede relinquens
 Lætus in aſtrigeram cœli se ſuſtulit aulam.

Ex omni li-
 gno paradi-
 ſi comedes. de
 ligno autem
 ſcientiæ boni
 et mali ne co-
 medas in quo
 cūq; enim die
 comederis ex
 eo morte mori-
 rieris.

Genesis. 2.

FINIS LIBRI PRIMI.

Liber

D. ALCHIMI AVITI
LIBER SECVNDVS DE
primorum parentum transgressione.

CAPVT I.

Paradisi u-
bertas & de
litia.



Titur interea venturi nescia casus
Libertas segura bonis; fruiturq; beata
Vbertate loci; largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos; fruticis quin
semper opimi

Sumitur alternus tenui de cespite fructus.
Nam si curuati foecundo pondere rami
Mitia submittunt sublimi ex arbore poma:
Protinus in florem vacuus turgescere palmes
Incipit: incipit nouis fructum promittere gemmis.
Iam si praedulces delectat carpere somnos:
Mollibus in pratis, pictaq; recumbitur herba.
Quumq; voluntati sacrum nemus offerat omnes
Delicias, opibusq; nouis se praebet amplum:
Hinc suaues epulas capiunt, escamq; requirunt:
Quantum nulla fames cogit, nec lassata fouendo
Indigus hortatur compleri viscera venter.
Et nisi concessum libuisset noscere pastum
Esuries ignota cibos non posceret vllos:
Nulla famefcentem fulcirent pabula vitam.

Interea

Interea nondum transgressi iussa parentes
 Corpora nuda vident; nec se inter cernere nudos
 Dispudet; ipsa rudis foedū nil sentit honestas.
 Non natura hominis, viciū sed causa pudori est.
 Nam quæcūq; bonus formauit mēbra creator
 Quir pudibūda forēt: neq; enim sūmi añ relicta
 Iussa Dei, quidquā conspectu turpe: sed ipsa
 Tunc mens intactos seruabat candida visus:
 Quin & talis erat naturæ gloria primæ
 Angelicæ qualis narratur gloria vitæ
 Sidereas habitare domos: qualemq; redemptis
 Spondet reddendā mortis post tēpora Christus: *Luce. 20.*
 Queis neq; cōiugium curæ, nec foedere turpi
 Miscuerit calidos carnalis copula sexus.
 Quādo aberit gemitus, luxus, metus, ira, voluptas,
 Fraus, dolor, atq; dolus, meror, discordia, liuor,
 Nullus egens, nullus cupiens, sed pace sub vna
 Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.

CAPVT

II.

HIs πρωτοπλάστῳ sensum primordia sacra
 Cōtinuere bonis: donec certamine primo
 Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
 Angelus hic fuerat dudum: sed crimine postquā
 c Succensus

Succensus proprio tumidos exarsit in ausus,
 Se fecisse putans, mox tanquã cõditor esset
 Ipse sui, rabido concepit corde furorem:

Esaiæ. 14. Auctoremq; negans, diuinũ consequar (inquit)
 Nomen, et æternam ponã super æthera sedem,
 Excelso similis, summis nec viribus impar.
 Talia iactantem præcella potentia cœlo
 Iecit, & eiectum prisco spoliavit honore:
 Quiq; creaturæ præfulsit in ordine primus,
 Primas venturo pendet sub iudice pœnas.
 Illum quandoquidem grauior sententia punit
 Quem mirũ cecidisse putes: nam crimen aceruat
 Auctor, in ignaro minor est peccante reatus.
 Durius idq; malũ quod maior fecit habetur,
 Sed quod viuaces pertendit, in abdita sensus,
 Quodq; futura videt, rerumq; archana resignat:
 Angelici feruens superest natura vigoris,
 Horrendum dictu, signisq; notabile monstrũ:
 Nam quidquid toto dirũ committitur orbe
 Iste docet, scelerumq; manus ac tela gubernat:
 Pugnat & occultus, per publica crimina latro,
 Et nunc sæpe hominũ, nunc ille in sæua ferarũ
 Vertitur ora, subinde novos mutantia vultus.

Alitis

Alitis interdum subito mentita volantis
 Fit species; habitusq̄ iterum confingit honestos.
 Rursum etiã apparens formoso in corpore virgo.
 Illicit arduentes obscœna in gaudia visus:
 Sæpe etiam cupidis argētum immane coruscat,
 Accenditq̄ animos auri fallentis amore,
 Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
 Nulli certa fides constat, vel gratia formę:
 Sed quo quemq̄ modo capiat teneat' ue nocēdo
 Opportuna dolis, clausæq̄ accōmoda fraudi
 Sumitur exterior simulata mente figura.
 Maior adhuc etiã sæuo permissa potestas,
 Ter sanctū vt vincat, dudū collata creato.
 Sic natura valet, rectā quā condidit auctor:
 Sed post ad prauos subuersor transtulit vsus.

C A P V T

III.

VIdit vt iste novos homines in sede quieta
 Ducere fœlicem nullo discrimine vitā,
 Et lege accepta domino famularier orbis,
 Subiectisq̄ frui placida inter gaudia rebus:
 Cōmouit subitū zeli scintilla vaporem:
 Excreuitq̄ calens in sæua incendia liuor.
 Vicinum tunc forte fuit quū decidit alto

Diaboli inui
 dia.

c 2 Tempus,

Tempus, & innexam traxit per prona cateruam:
 Hoc recolēs, casumq̄ premens in corde recentē,
 Plus doluit perijsse sibi, quod possidet alter.
 Tunc mixtus cū felle pudor sic pectore questus
 Explicat, & tali suspiria voce relaxat,
 Proh dolor, hoc nobis subitū cōsurgere plasma,
 Inuisumq̄ genus nostra creuisse ruina:
 Me celsum virtus habuit, nunc ecce neglectus
 Pellor, & angelico limus succedit honori
 Cœlum terra tenet, vili cōpage leuata
 Regnat humus: nobisc̄ perit translata potestas.
 Nec tamen in totum perijt, pars magna retentat
 Vim propriam: summaq̄ cluit virtute nocendi.
 Nil differre iuuat: iam nunc certamine blando
 Congrediar, dum prima salus, experta nec vllos
 Simplicitas ignaua dolos ad tela pauebit.
 Nam melius soli capientur fraude, priusquàm
 Fœcūdā mittant æterna in secula prolem.
 Nil immortale è terra prodire sinendum est.
 Fons generis pereat, capitis defectio membris
 Semen mortis erit: pariat discrimina læti
 Vitæ principium: cuncti feriantur in vno:
 Non faciet viuum radix occisa cacumen.

Hæc

Hæc mihi deiecto tantum solatia restant;
 Si nequeo clausos iterū conscendere cœlos,
 His quoq; claudētur: leuius cecidisse putandū est
 Si noua perdatur simili substantia casu.
 Sit comes excidiij, subeat consortia poenæ:
 Et quos præuideo nobiscum diuidat ignes.
 Sed ne difficilis fallendī causa putetur
 Hæc monstrāda via est, dudū quā sepe cucurri
 In pronum lapsus: quæ me iactantia cœlo
 Expulit, hæc hominem paradisi è limine pellat.
 Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis

CAPVT IIII.

FOrte fuit cunctis animalibus altior astu, Genesis. 3.
 Aemulus arguto callet qui pectore serpens:
 Huius transgressor de cunctis sumere formam
 Eligit, aërium statim sibi corpus adaptans:
 Inq; repentinum mutatus tenditur anguem.
 Fit longa ceruice draco, splendentia colla
 Depingit maculis, teretisq; volumina dorsi
 Asperat, & squāmis per terga rigentibus armat.
 Qualis vere nouo primis quum mensibus æstas
 Præmittit latos post frigora pigra tepores
 Euadit veterem renouatis motibus annum.

c 3 Sicca

Sicca virescenti permutans germina fronde,
 Sic prodit coluber lucenti pelle tumescens,
 Et tandem egrediens terrarūq; abdita linquens,
 Præfert terribilis metuendū forma draconē.
 Dira micant oculi: tū lumine visus acuto
 Lætior optatū discit consuescere solem.
 Nūc stridit blandū, crebro nunc carmine fauces
 Ludunt, & trifidā dispergūt guttura linguā

CAPVT

V.

ERgo vt vipeream malefuada fraude figurā
 Induit, & totū fallax processit in anguē;
 Peruolat ad lucū: tū forte rubentia læti
 Carpebant iuuenes viridi de palmitē māla.
 Hic veritus serpens firma ne mente virili
 Non queat effuso subuertere corda veneno;
 Arboris in vetitæ spiris reptantibus altū
 Porrigitur: tractumq; suū sublimibus equans
 Auditū facilem leni sic voce momordit.
 O felix, mundiꝝ decus pulcherrima virgo,
 Ornat quā roseo præfulgens forma pudore,
 Tu generi ventura parens: te maximus orbis
 Expectat matrē: tu prima & certa voluntas
 Solamenq; viri, sine qua nec viuere possit

Vt maior

Vt maior sic iure tuo subiectus amori:
 Cui iuncta es pulchram vt reddas in tēpore prolē,
 Vobis digna datur paradisi in vertice sedes:
 Vos subiecta tremūt famulans substātia mundi:
 Quod cœlū, quod terra creat, qđ gurgite magnō
 Producit pelagus, vestros cōfertur in vsus.
 Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
 Nō equidē inuideo, miror magis: & tamen ista
 Cur Deus inuidit vobis ex arbore fructus?
 Scire velim quis dira iubet, quis talia dona
 Inuidet, & rebus ieiunia miscet opimis,

CAPVT

VI.

Hic male blanditā fixerunt sibila vocem.
 Quis stupor o mulier mētē caligine clausit
 Cum serpente loqui? verbū cōmittere bruto
 Nō pudet vt vestrā p̄sumat belua linguā?
 Et monstrū pateris, respōsumq; insuper addis?
 Ergo vbi mortiferū seductilis Eua venenū
 Auribus accipiens, cladi consensit iniquæ:
 Tunc ad serpentē vano sic ore locuta est.
 Suauibus o pollens coluber dulcissime verbis,
 Non vt rere, Deus nobis ieiunia suasisit:
 Nec prohibet largo curari corpora pastu.

c 4 Ecce

Cur præcepit vobis Deus ut nō comederetis ex omni ligno paradisi? Genes. 3. Apostrophe ad Euam.

Ecce vides epulas totus quas porrigit orbis:
 Omnibus ijs licite genitor promptissimus vti
 Præstitit, & totas esu laxauit habenas:
 Hæc sola est nemoris medijs quã perspicis, arbor
 Interdicta cibus, hæc tantum tangere nobis
 Poma nefas; diues præsumit cætera victus
 Quod si libertas temerari noxia legem,
 Iurans terribili prædixit voce creator,
 Quadam nos statim luituros morte reatum.
 Quid uero mortem appellet, doctissime serpens
 Pande libens, rudibus nobis incognita res est.

CAPVT

VII.

CALLIDUS IDE draco, & læti tũ spõte magister,
 Interitũ docet; & captas sic fatur ad aures.

*Nequaquam
 morte morie
 nuni. Gene. 3.*

Terroris vacuũ formidans fœmina nomen,
 Nequaquã vos dira manet sententia mortis,
 Sed pater inuisus sortem non contulit æquã:
 Nec vos scire dedit, sibimet quẽ summa reseruat.
 Quid iuuat ornatũ comprẽdi aut cernere mūdũ,
 Et cæcas misero concludi carcere mentes?
 Corporeos pariter sensus, oculosq; patentes
 Et brutis natura dedit: sol omnibus vnus,
 Seruit, ab humano nec distat belua visu.

Consiliũ

Consiliū mage sūme meū, mentesq̄ supernis
 Inſere, & erectos in cœlum porrige ſenſus.
 Namq̄ id quod vetitū formidas tangere pomū,
 Scire dabit quæcunq̄ pater ſecreta reponit.
 Tu modo ſuſpenſos tantū ne contrahe tactus;
 Ne captiua diu frenetur lege voluntas.
 Namq̄ vbi diuinum libaueris ore ſaporem,
 Mox purgata ſuo faciet tua lumina viſu
 Aequiparare deos ſic ſancta vt noxia noſſe,
 Iniuſtū recto; uero diſcernere falſum.

C A P V T

VIII.

TAlia fallaci ſpondentem dona ſuſurro
 Credula ſubmiſſo miratur ſœmina uultu.
 Et iam iamq̄ magis cunctari, & flectere ſenſum
 Incipit, & dubiã læto plus addere mentem.
 Ille vt vicino victam diſcrimine ſenſit,
 Vnum de cunctis lætali ex arbore malum
 Detrahit; & ſecū nutanti protinus offert.
 Nec ſpernit miſerū mulier male credula munus
 Sed manibus pomū ignaris lætale retractans,
 Naribus interdū labiſq̄ patentibus vltro
 Iungit, & ignorans ludit de morte futura.

c § Caput

*Apostrophe
ad Euam.*

Quoties ori admotū cōpuncta retraxit,
Audacisq; malī titubās sub pōdere dextra
Cessit, & effectū sceleris tremefacta refugit.
Dñs tamen esse cupit similis, serpitq; venenū
Ambitione nocens; rapiunt contraria mentē,
Hinc amor inde timor, dubiā iactantia pulsat;
Interdumq; etiā lex subuenit; æstuat anceps
Ambigui cordis dura inter prælia fluctus.
Nec tamen incentor desistit fallere serpens,
Ostentatq; cibū dubiæ, queriturq; morari.

CAPVT

X.

VT tandem victæ grauior sententia sedit
Æternā tentare famem per criminis escā,
Serpentē satiare cibo quē sumeret ipsa;
Annuīt insidijs, & pomū morfa momordit.
Dulce subit virus, capitur mors horrida pastu.
Continet hic primū sua gaudia callidus anguis,
Dissimulatq; ferū victoria sæua triumphum.

CAPVT

XI.

Ignarus facti diuersa ex parte reuertens
Adam, diffusū latus per gramina campi,
Coniugis amplexus, atq; oscula casta petebat;
Occurrit

Occurrit mulier, cui tunc audacia primū
 Flabat foemineos animosa in corda furores:
 Et sic orsa loqui, semesum namq; gerebat
 Afferuans misero pomū exitiale marito.
 Sume cibū dulcis vitali ex germine cōiunx
 Quod similes summo faciet nos esse tonanti,
 Numinibusq; pares: non hoc tibi nescia donū
 Sed iam docta fero: primus mea viscera gustus
 Attigit, audaci dissoluens pacta periclo.
 Crede libens, mentē scelus est dubitasse virilem:
 Quod mulier potuit, praecedere forte timebas,
 Saltem consequere, atq; animos attolle iacentes.
 Lumina quur flectis? quur p̄spera vota moraris?
 Venturoq; diu tempus furaris honoris?

CAPVT

XII.

HAec effata manu victurae fercula mortis
 Intereunte anima loetū dū crimina pascunt,
 Porrigit infausto coniunx insana marito.
 Accipit infoelix malesuadi verba susurri,
 Demisitq; suos ad noxia crimina sensus.
 Non illū trepidi concussit causa pauoris:
 Nec tantū est gustu cunctatus, foemina quātū:
 Insequitur velox, miserēq; ex coniugis ore
 Constanter

Constanter rapit inconstans dotale venenum.
 Faucibus & patulis inimicas porrigit escas,
 Vix vno pomū libabat succida morſu
 Ingluuiēs, ſummumq; dabat vix eſca ſaporem:

*Et apti ſunt
 oculi eorum.* Ecce repentinus fulgor circumſtitit ora,
 Lugendoq; nouos reſpexit lumine viſus.

Gene. 3.

Non cæcos natura dedit, nec luminis vſu
 Priuatum peperit formæ perfectio vultum.
 Nunc vero mage cæcus eris, cui non ſatis illud
 Noſcere quod tantus voluit te noſſe creator:
 Ad vitam vobis cernendi facta facultas:
 Nunc vero lætū ſed veſtra ſponte videtis:
 Tum patuiſſe gemūt oculos: nam culpa rebellis
 Fulſit, & obſcœnos ſenſerunt corpora motus.
 Tūc primum nudos (dubium quid dicere poſſim
 Exinctus, natus ne pudor) circumſpicit artus.
 Erubuit propriæ tunc mens ſibi conſcīa culpæ,
 Pugnavitq; ſuis carnis lex indita membrīs.

CAPVT

XIII.

*Anxia curio
 ſitas ad Adā
 incepit.*

NAmq; hinc poſteritas viciato germine duxit
 Artibus illicitis cognoſcere velle futura:
 Archanisq; ſacris tardos immittere ſenſus:
 Edita uel cœlo, vel tetro merſa profundo

Rimari

Rimari, inq̄ cauas naturæ irrumperere leges:
 Quærere quàm dextro quisquã sit fidere natus:
 Prospera quàm ducat restantis tempora vitæ:
 Dissimilem paribus prouentum discere signis:
 Nec non & geminos vno sub tempore fusos,
 Quos indiscretus luci subduxerit orbis,
 Motibus aduersis varia sub sorte notare:
 Indigetes quosdam stellis adscribere diuos,
 Iunior antiquis ætas quos prætulit astris:
 Atq̄ infernali iam dudū mole sepultis,
 Vana per immensum disponere nomina cœlum.

CAPVT XIII.

IAm magicam digne valeat quis dicere fraudē
 Occultas tacito tentantem pectore vires:
 Legifer vt quōdam vates sub rege superbo
 Dum noua monstraret iussi miracula signi,
 Commouit liuore magos ut talia tentent.
 Accumulentq̄ suas zelo feruente ruinas.
 Queis forsan si suppeteret non vana potestas
 Demere non etiam properarent addere monstra:
 Aemula sed signis tantum, non uiribus æqua
 Quod remouere nequit, duplicata sustinet ira.
 Hinc est laudato quod possunt carmine marsi

Marsi popu
 li ualēt incan
 tationibus.

Quum

Quum tacita fauos producunt arte dracones
 Absentes, & sepe iubent conflagrare secum,
 Tuncvt quisq; grauem bello persenserit hydram
 Aspidis aut duræ clausas cognouerit iras,
 Concutit interius secreti carminis arma:
 Protinus & laxis verbo, lactente venenis,
 Mox impune manu coluber tractatur inermi:
 Et morsus tantum non virus in angue timetur.
 Interdum perit incantans, si callida surdus
 Adiuratoris contempsit murmura serpens:
 Hoc quoniam de matre trahunt, & origine prima.
 Anguinæ fraudis quod sic linguæq; periti
 In speciem reddunt commercia mutua fandi.
 Nec minus hos pulsant; temeraria cura sciendi
 Angit præscitus ducti quos terminus æui:
 Quum tamen eductas inferni sedibus umbras
 Colloquium miscere putent, & nota referre,
 Spiritus erroris qui tum bacchatur in illis,
 Ad consulta parat vanis responsa figuris:
 Ne vero multis dicamus singula verbis:
 Præsentis illusus, damnabitur ille perenni
 Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat

Marfi Circe
 matre gloria
 tur.

Caput

NEc iam sola fuit seruatrix Eua malorū:
 Dicam nunc aliam, tali quæ peste laborans
 Nescia parendi domini mandata neglexit:
 Quãquam nec similit̃ causam cõtẽdero, quũ nec
 Tum mage cõsultum seduxerit illa maritum.
 Peccandi quasdam feruor succenderat vrbes,
 Omnia permittens laxatis crimina frenis:
 Incestus vice legis erat, ius sola regebat
 Luxuries, regni sedem metata voluptas,
 Indigenas populos domina sub carne tenebat.
 Et scelerum ingenti studio, quæ iusserat olim
 Subiectos fugitare viros respública, ab illis
 Abstinuissẽ nephas: & non peccasse, pudendum
 Credebant omnes, facinus quos iunxerat vnum.
 Talibus offensus iudex, atq; arbiter orbis
 Quum fureret, flammascq; loco, finemq; pararet
 Quendam dissimilem cunctis, tectocq; latentem,
 Qui tũc forsã erat Sodoma peregrinus in urbe,
 Vnum inter multos verbis Loth conuenit istis.
 Oppida lasciuo iandudum plena furore,
 Respergunt cœlum maculis, nostrascq; fatigant
 Quamuis obstructas scelerũ clamoribus vrbes.
 Imminet

Gene. 18.
 Sodomorum
 lasciuies.

Loth probi-
 tas.

Imminet exitium, nam incensa libidine tellus
 Ignibus ardebit: restinguet fulminis imber,
 Quæ non extinxit feruentia crimina fletus.
 Ipsa in perpetuas soluetur terra fauillas,
 Conseruans cineres post dira incendia viuos:
 Tu nunc linque domum, perituras desere terras,
 Nam rea cum dignis subsident arua colonis.
 Sed tamen interea ne te cõiunxeris illis,
 Ne forte impendens lætum coniungat eisdem:
 Virgineamq; abduc sobolem, solatia coniunx
 Augeat: ñs tantum socijs contentus abito:
 Accelerate fugam, & contendite tramite recto:
 Nec subuertendas quisquã respexerit vrbes:
 Este mali expertes, pœnas quicumq; videbit
 Sentiet, atq; suæ mortis spectacula secum
 Quæ meruere feret: saluandis terror abesto.
 Hec pater. ast illi properant abscedere terra,
 Inciduntq; moras, crudeliaq; arua relinquunt.

CAPVT

XVII.

COEperat obduci densa caligine victum
 Atq; ignota prius demittere murmuracœlũ
 Nec sic vt tonitru crebro quum percitus ether
 Ostentat pavidis innoxia fulmina terris;
 Sed prorsus

Sed prorsus finale malum terrore minaci
 Tetra per aërios mittebat signa tumultus.
 Tendebant moniti simul & mandata tenētes
 Concessam & rectis ad sedem vultibus ibant.
 Callidus alta petens sed qui subuerterat Euan
 Serpens, foemineam consuetus tangere mentem,
 Nil quoq; formidans animū tentare virilem.
 Inspirat miseræ cognoscere velle ruinas,
 Et simul euafas visu deprendere clades.
 O crudelem animi nō iam tibi sufficit vnam
 Succubuisse dolo; & funesta clade nepotes
 Affecisse suos; o stulti infania sexus.
 Quid stolidā affectas frustrari parte bonorum
 Dum mala nosse cupis; Si nos exempla priorū
 Non terrent, nostro fies exempla timori.
 Vel post te pereat scrutandi dira libido
 Illicitum quod scire fuit, vetitumq; tueri.
 Respicias tantum, nec narratura videbis.

*Apostrophe
 ad Lothvxo
 rem.*

CAPVT

XVIII.

ERgo vbi maiorem vicina ex vrbe tumultū
 Audiuit mulier, vultū deflexa retrorsum
 Vix primo in visu restrictis motibus hæsit,
 Cernere desistens quum coeperat: inde gelato
 d Sanguine

*Metamor=
 phosis vxor=
 is Loth.
 Gen. 19.*

Sanguine marmoreus perfudit viscera torpor.
 Diriguere genæ; pallor nouus inficit ora.
 Lumina nec clausit; nec saltē concidit illo
 Pondere, quo pulsant collapſa cadauera terrā:
 Sed stetit horrendo perlucens massa nitore
 Seruauitq; suam species decepta figurā.
 Nec facile nosſes vitrum, lapis an ne metallū est
 Succedens homini; nisi sal gustu indicet ipſo.
 Ex tunc insipido mulier præuenta reatu,
 Plus falsum sine mente sapit, quæ pūgere sensus
 Exempliq; potest salibus condire videntes.
 Hoc tamē hic mirū est, q; Loth nō flectitur, ipsam
 Nec sociā sequitur primo constantior Adam.
 Quanquā id credo magis factū, quia visa referre
 Iam nequit elinguis: quæ si cōperta referret,
 Forſan & in similes ausus temeraria, traxet:
 Credulo vt imposuit virgo primæua marito:
 Quæ post quā sese pariter comitēq; fefellit
 Et nondū natā p̄ercuſit vulnere prolem:
 Tum victor serpens certamine letus ab ipſo,
 Puniceā crispans squammoso in vertice cristam,
 Nec iam diſſimulans quē preſſerat ante triūphū,
 Acrior insultat victis, & talibus inſit.
 En affectatæ vobis est gloria laudis

Reddita, qui peruersa simulq; etiã optima nostis.
 Cũcta ego vos docui, sensumq; per abdita duxi.
 Et quodcunq; malũ solers natura negabat
 Institui, pactumq; meũ ne forte negetis
 Seruauĩ; & firma vosmet mihi forte dicaui.
 Nec Deus in vobis quãuis formauerit ante
 Iam plus iuris habet: teneat quod condidit ipse,
 Quod docui meũ est: maior mihi portio restat.
 Multa creatori debetis, plura magistro.
 Dixit, & in media trepidos caligine linquens
 Per mediũ fugiens euauit aëra corpus.

FINIS LIB. SECVNDI.

ALCHIMI AVITI

Viennẽsis archiepiscopi de parentũ à paradiso
 expulsione & snia dñi Liber tertius.

CAPVT I.



Tempus erat quũ sol mediũ trãscende-
 rat axem,

Pronus & excelsi liquẽs fastigia cẽtri,
 Vicina iã nocte leues p̄miserat auras.

Tunc illis maior curarum voluitur estus:
 Feruentescq; tenent male conscia corda dolores.
 Tum pudor his capto detorquet lumina sensu.
 Nec iam secura præstatur luce tueri

d 2 Signatam

Signatam fixo peccati stigmatate carnem.
 Indumenta petunt folijs è mollibus ambo vt
 Membra tegant, nudūq; malū sub veste lateſcat.
 Umbroſis propter ſtabat ficulnea ramis,
 Frondentes diſfuſa comas, quas protinus Adam
 Humentem capiens raſo, de cortice librū
 Aſuit; & viridi ſolatur veſte ruborem.
 Induitur ſimili mulier lachrymabilis arte:
 Quoſq; aluit miſero fallax infania pomo
 Veſtiuit folio; & quos ſæua ex arbore nudos
 Reddidit, hos grauius tenui de cortice textit.
 Et tamen adueniet tempus, quum crimina ligni
 Per lignum ſanet, purgetq; nouiſſimus Adam,
 Materiamq; ipſam faciat medicamina vitæ,
 Aureus, ex alta quū pendens arbore ſerpens,
 Serpentis veteres morſus atq; omne venenum
 Eluet, & veterem perimet ſua forma draconem,
 Tunc etiā inuitum læto delebere lætum.

Cōſuerūt fo-
 lia ficus &
 fecerunt ſibi
 perizomata
 Gene. 3.

CAPVT II.

INterea genitor viridis per mollia luci
 Rorantes ſudo capiebat ab aëre ventos.
 Protinus attonitis ſenſerunt auribus ambo
 Præſentem dominū; trifti tum luce perofam
 Expauere

Expauere diem detecto in crimine testem.
 Tunc si illis specubus vastis se forte barathrū
 Panderet, aut subitum tellus monstraret hiatum;
 Non pigeat prono trepidos descendere saltu.
 Quod si suppeteret iam tum sententia læti,
 Hanc etiam raperet solandi causa doloris:
 Seu flaminis lymphis ue daret, vel pectora ferro
 Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
 Sic miseri mortem non dum discrimine notam
 Quū primum meruere uolunt: exordia finem
 Signant: & similem prædicunt affore luctum,
 Qui manet in finem maleductæ tempora vitæ,
 Vltima quum mundi senium cōsumpserit ætas,
 Quumq; repentinus percusserit omnia fulgor,
 Cœlorum clangente tuba, qua nuncius ante
 Iudicis aduentum concussum terreat orbem.
 Tunc quum synceros pastor discreuerit agnos,
 Hædis disparibus diuersa in parte locatis
 Chasinate diuisa medio: quam fluctibus implet
 Sulphureis voluens vndosa incendia gurges
 Flāmarū stagnante lacu: quo feruida quondam
 Dicitur attracto nubes sodomitica nymbo
 Guttatim sparsum fuisse ob crimina fulmen

d 3 Quum

Quum plueret nox tetra focos, cœloq; caduco
 Aëra per calidū stillarent vndiq; mortes.
 Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
 Fluxerunt tristes aliena in secula riui,
 At quos terribili iud ex decreuerit hora
 Viuere post mortem pœnaq; ardere perenni
 Substrahet optato grauior sententia læto.
 Quumq; foret melius dispersis corpora mēbris
 Carpere perpetuū dura sub morte soporem:
 Inuitos tamen vna trahet, queis sola voluntas
 Rursus posse mori sensuq; carere dolendi.
 Sed sic accipiet feruentis flamma camini
 Ambustura suas vt nunquā finiat escas.

CAPVT

III.

AT primi interea iuuenes conamine casso
 Per deserta ruunt, tutoq; abscondita furto
 Facta putant cæcis optant latuisse tenebris.

*Apostrophe
 ad Adam.*

Quid iuuat infœlix oculos auertere, quum te
 Iudex ille videt: quid eum abnuis ipse videre,
 Quum videare palam: sol est, nō fuscet amœnū:
 Sed depressa grauem formidant lumina lucem:
 Debilis & clarū visus non sustinet orbē:
 Hos ergo insolitas postquā tentare latebras

Vidit,

Vidit,terribili primum Deus increpat ore.
 In faustusq; vbi sit querit non nescius Adam.
 Qui trepidā pavidō producens pectore vocem
 Vix hec pauca refert,tuus o cellissime terror
 Insolitas miserū latebras tentare coëgit:
 Nam quia nuda forēt inopertis corpora mēbris
 Erubui fateor,coelumq; per abdita fugi.
 Et quis(ait)subitū concussit corde pauorem?
 Visus & vnde nouus?nam te nec vellere dudum
 Nec contexta prius velauit tegmine vestis.
 Forma rudis proprio melius contenta decore
 Iudice se placuit:sed postquā fœdere rupto
 Interdicta tuus tentauit germina gustus:
 Naturale tibi tegmen non sufficit vnum.
 Et iā nunc primū nudis nudata patefcunt:
 Arguit obscœnus quia turpia corpora motus.

CAPVT IIII.

ILle vbi conuictum claro se lumine vidit,
 Prodidit & totum discussio iusta reatum,
 Non prece submissa veniā pro crimine poscit:
 Non votis lachrymis ue rogat:nō vindice fletu
 Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.
 Iamq; miser factus nondū miserabilis ille est.
 d 4 Nam sensit

Adam vbi es?
 Gen. 3.

Nam sensu erigitur, tumidisq; accensa querelis
Fertur in infanas laxata superbia voces.

Heus (ait) infausto mulier coniuncta marito

*Mulier quā
dedisti mihi
sociam dedit
mihi de ligno
& comedi.*

Quam sociam misero prima sub lege dedisti,

Gene. 3. Hęc me consilijs vicit deuicta sinistris:

Et sibi iam notum persuasit sumere pomum.

Illa mali caput est, crimen surrexit ab illa.

Gene. 3. Credulus ipse fui, fidei sed tu vnicus auctor,

Cōnubium donans & dulcīa vincula nectens.

Atque vt inam fœlix quæ quondam solavigebat

Cœlebs vita foret; talis nec coniugis vnquā

Fœdera sensisset comiti non subdita prauæ.

C A P V T V.

HAc igitur timidi cōmotus mente creator
Merentē verbis compellat talibus Euam:

Quur tua deceptum traxisti in vota maritum,

Nec contenta tuo decepatrix fœmina casu

Sublimi sensum iecisti ex arce virilem?

Illa pudens, tristiciq; genas suffusa rubore,

Serpens decepit me & comedi. Gene. 3. Auctorem sceleris clamat decepta draconem:

Qui vetito pomū persuasit tangere morsu.

Caput

Post hæc supremam promit sententia legem,
 Serpentemq; reum prima sic voce notauit.
 Tu uero cuius fucatis foemina uerbis
 Capta semel, similes Adam pertraxit in ausus,
 Propter vtrumq; reus pendes quod fecit vterq;
 Nec tibi sublimis constabit pectore vertex:
 Callida sed pronus per terrã corpora volues.
 Vtq; fuga trepido sinuosa volumina currant,
 Non gressus sed lapsus erit, teq; ipse sequeris
 Flexibus, & spiras viuentia vincula necent.
 Tum propter suafam miserorũ cordibus escam
 Tellurem captans pastu vesceris inani:
 Mensibus & certis fugitiuus ab aëre sudo
 Inclusus terris cõmuni sole carebis.
 Omnibus inuisus fies grauis omnibus horror.
 Præcipue infœlix mulier cũ prole futura
 Tecum inimicitias odio constante reponet.
 Seminibusq; tuis eius cum semine bellum
 Perpetuum, sed dissimilis victoria, nam qui
 Ambos vna opera vicisti subdole serpens,
 Olim erit vt sexum muliebrem pronus adores.
 Cuius tu quanquã pavidæ insidiabere calci,
 d 5 Conteret

*Super pectus
 tuũ gradieris
 et terrã come
 des cũ: tis die
 bus vite tue.
 Gen. 3.*

*Inimicitias
 ponam inter
 te & mulierẽ
 & semen tuũ
 et semẽ illius
 Gen. 3.*

*Ipsa cōteret
caput tuū &
tu insidiabe
ris calcaneo
illius. Gen. 3.* Conteret vna caput, tandem tibi fœmina victrix:
Nascendumq̄ etiam tali de stipite germen.

CAPVT VII.

*In dolore pa-
ries filios tuos
et sub uiri po-
testate eris.
Gen. 3.* **P**osthęc attonitam iudex cōmotus in Euam.
Et tu quæ primā violasti fœmina legem,
Accipe, ait, reliquum vitæ quod restat in æuum,

Imperium patiere thori, dominumq̄ timebis.
Quem dederam socium: cuius tu subdita iussis
Pareto, & libitus posthęc assuesce viriles.
Moxq̄ vbi concipiens fœtum persenserit alius,
Ventris onus gemitu testaberis: ac tibi clausum
Anxia crescentem portabunt viscera fascem:
Donec transacto fastidia tempore complens
Naturale malum partus ab uindice partu
Producas: vita ut prolis sit pœna parentis.
Sed quid multa loquar miserę discrimina matris:
Nam quum præduro mulier confecta labore
Opratam sobolem tali produxeris ortu:
Lugebis vacuos nonnunquam orbata dolores.

CAPVT VII.

INterea trepidus iam dudum sustinet Adam
Quid sibi terribilis tandem sententia seruet,
Cui pater attentis, inquit, nunc auribus, & tu
Accipe

Accipe quid mereare, leuis quem fœmina vicit.

Impolluta prius pulchro sub germine tellus

Non iam fida satis, nec puro semine simplex,

Pristina mōstrabit corruptum terga per orbem:

Exemploq̄ tuo semper tibi terra rebellans

Vepribus, ac tribulis, armata resistere discet.

Aut si frangēti cedens succumbit aratro,

Vomeris affixo mordaci dente subacta:

Pinguia decipient mentito germine culta.

Nam pro triticeo lolium consurgere fructu,

Et fictas segetes, vacuasq̄ dolebis aristas:

Sic vt vix centum producant iugera panem.

Sudore assiduo nitens quē sumat egestas,

Illecebramq̄ cibi pœnalis vindicet esca.

Aequalem brutis facient tibi pabula vitam:

Et simul herbarū succos, pastumq̄ requires:

Stercoreq̄ assimili depressa grauabitur aluus:

Atq̄ onerosa diu voluetur talibus etas:

Donec præscriptum donent tibi secula finem:

Et compacta luto rursus soluantur in illud

Membra, simulq̄ leui fias de puluere puluis.

Ante tamen durum natī præcurrere lætum

Conspicies, pœnasq̄ tuas in prole videbis

Vt metuēda

Maledicta
terra in ope-
tuo. Gene. 3.

Spinas et tri-
bulos germi-
nabit tibi.
Genesis. 3.

In sudore vul-
tustui vescere
ris pane tuo.
Gene. 3.

Donec reuer-
taris in terrā
de qua sum-
ptus es quia
pulus es &
in puluerē re-
uerteris.

Gene. 3.

Vt metuenda magis cernatur mortis imago,
 Peccasse agnoscas quid sit, quid mortua fleri,
 Quid ue mori: ac nequid desit tibi forte malorū,
 Acrior immenso miscebitur ira dolori:
 Nam quum prima tibi producent tēpora natos,
 Liuor edax arcūo certabit limite mundi:
 Nec iam sufficiet vacuus conflictibus orbis:
 Totaq; fraterno congressu terra tremiscet,
 Alter in alterius consurget vulnera frater:
 Telluremq; nouam cognato sanguine tinget.
 Exin posteritas varios passura labores
 Per varios casus mortalia debita pendet.
 Dum veterē ductus dissoluat terminus orbem:
 Occidat omne vigenis: finisq; redarguat orta.
 Audierat, motumq; dedit conterrita tellus.

CAPVT

IX.

Genesis. 3. **H**is pater exactis hœdorum pellibus ambos
 Induit, & sancta paradisi ab sede reiecit.
 Tunc miseri egressum properant, mūdūq; vacātē
 Intran, & celeri perlustrant omnia cursu,
 Et quanquā varijs herbis ac gramine picta
 Et virides campos fontesq; & flumina monstrat,
 Illis foeda tamen species mundana putatur

Post

Post paradife tuam: totumq̄ videntibus horror.
Vtq̄ hominum mos est studio maiore negata
Amplecti, et vetitis grauiori incumbere cura;
Sic maiore animo clausus paradifus amatur.
Quæq̄ magis multo paradifo extenditur, illis
Angustatur humus; strictumq̄ tuētibus orbem
Omnia lata nimis parent angusta duobus.
Squalet & ipse dies; cauffantur sole sub ipfo
Subductam lucem; cælo fufpenfa remoto
Astra gemunt; tactusq̄ prius vix cernitur axis.
Tunc inter curas permixto felle doloris
Affectus fenfere nouos; & pectora pulfans
Nondum compertas prorumpit fletus in vndas.
Attentifq̄ genis iniuffus defluit humor.
Haud aliter viuax deceptus mole caduca
Spiritus; impleto vënit cum terminus æuo
Post obitū peccata dolet; tum quidquid iniquum
Geffert ad mētem reuocat; tum poenitet omnis
Errorum lapsus femet quos iudice damnat.
Quod fi præteritæ reddatur copia vitæ:
Sponte ferat quoscunq̄ dabūt mandata labores.

Caput

Historia crudelis diuitis.

Lucæ. 16.

CRudeli similes narrant de diuite questus;
 Historiam cuius cœlesti numine Lucas
 Tradidit afflatus: paucis ego ab ordine totam
 Dum repeto: linguis omnes animisq; fauete.
 Ille cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
 Serica bis coctis mutabat tegmina blattis:
 Inde vt bacchâtem traxissent tempora mentem
 Currebant epulæ totus quas porrigit orbis,
 Quumq; peregrinus frugem misisset aceruus;
 Feruebat priscum crystallo argente falernum,
 Viuida quinetiam miscebant cinnama talli:
 Et suffita domus pingui fragrabat amomo.
 Quod pelagus, qd̄ terra creat, qd̄ flumina gignūt,
 Certatim ad mensam veniebāt: omniaq; illuc
 Portabat pallens auri cum fasce minister.

Lazarus pauper. Diuitis ante fores pauper tum forte iacebat
 Languidus, obstrictis resoluta corpore mēbris:
 Et supplex poscebat opem: nō munera quærens,
 Sed tantum si quas emittat copia diues
 Relliquias, spectans alius ieiuna rogabat.
 Verum clamantī diues non addidit aurem:
 Nullaq; languentem pietas respexit egenū:

Nec

Nec quæ completis cecidere superflua mensis
 Pauperis ad victum quisquã dedit: insuper egri
 Despiciunt facies: & putria vulneris horrent.
 Quumq; canes miti perlambant vlcera lingua,
 Blandior, & lasso feritas medicabilis adsit:
 Sola hominũ nescit mens dura & cruda moueri.
 Hæc sed diuersa penitus dum sorte geruntur:
 Impendens obitus pariter pulsauit vtrumq;
 Diuite præuento, qui dum immortalia sese
 Secula victurum sperat, formidine nulla
 Mortis adhuc animũ imemorẽ pulsauerat: atqui
 Optatam pauper longo vix tempore mortem
 Inueniens, victor morbos artusq; reliquit.
 Ille quidem celsa dudum qui floruit aula
 Fletibus ad tumulum stipato funere fertur:
 Auratoq; datur conditus membra sepulchro.
 Et preciosa tegunt elatum lynthea marmor.
 Spiritus abstruso sed mox demissus auerno,
 Ardet in æternis per sæua incendia pœnis.
 Equarum medio sublimi in sede locatum
 Haud procul vt visus coniectat, sed procul inde
 Vt docet euentus, sinibus conspexit ouantem
 Abrahæ iusti mutatum in paupere vultum:
 Nec

Mortuus est
 autem diues
 et sepultus in
 inferno.
 Luca. 16.

Nec similem illius quem dudū è luce receptum
 Quarto forte die vix quisquam largus humandi
 (Ne per corruptum naturę lege cadauer
 Dira frequentato contagia mitteret orbi)
 Obtectum laceris tenui velamine pannis,
 Naribus adstrictis nuda tellure locarat:
 Angelicis vero manibus sublime leuatus,
 Iam diues, iam sanus erat, contraq; superbus
 Qui male congestos auri cumularat aceruos:
 Mendicat vel tantum vnam de paupere guttam:
 Arida vt extinctis irroret guttura flammis.
 O pater electos (inquit) qui sede beata
 Colligis, et meritis dispensas præmia iustis,

Mitte Laza- Hęc ego non merui: sed faltem hoc deprecor vnū,
 rum ut intin- Lazarus ut digitum gelidas intinguat in vndas:
 guat extre- Et linguam extincto flammantem mitiget igne.
 mū digiti sui Quod si nec refrigerio hoc extinxerit omnes,
 in aquam ut refrigeret li- Tempore vel faltem modico mihi tēperet æstus:
 guā meam. Donec fessa breui respirent membra quiete.
 Luca. 16. Taliter immixto lachrymis fridore rogantem
 Magnanimus verbis patriarcha intercipit istis.
 Desine iam miseras incassum fundere voces,
 Et vanas miscere preces: haud talia dudum

Dicta

Dicta dabis, quū te in foribus presente iaceret
Ipse ignotus, egens, eger, ieiunus, inanis:
Quum congesta tuas onerarent fercula mēfas:
Nec quisquā interea clamantē audiret egenū.
Quapropter tandem librato examine veri
Præteritę vitę sortem dependit vterque
Permutatq; vices: & te iam sufficit amplis
Exundasse bonis: qui fleuit gaudeat, & qui
Curarū expertem duxit per gaudia vitam,
Iam fleat, æternos spirans è pectore planctus.
Insper horrendū qui se interponit hiatus,
Non finit abiunctas misceri fœdere partes:
Ut reuocare gradū nec vos, descendere nec nos
Rursus ad inferni valeamus claustra tyranni.
Ille gemens vanum repetita voce precatur.
Si nil post obitum prodest cōmissa fateri:
Nec tua mutatur fixis sententia verbis:
Hoc concede mihi, nulla quod lege vetatur.
Defuncto fratres dilecti quinq; supersunt:
Obsecro ad hos properet, qui viuos corrigat, ante
In tormenta cadant quàm talia carne soluti.
Quāquā etenim duro persistant corde rebelles:
Si tamen abstrusa quisquā de morte reuertat
e Credent

Credent experto poenasq̄ subire timebunt.
 Talibus ille quidem, fufis sed in aëra verbis.
 Nulla etenim meriti post mortē facta potestas.
 Vos ergo dum vita manet, dum lege vigetis:
 Patronusq̄ ad stat patris ante tribunal Iesus:
 Nec iam obturatis pulsatur ianua valuis:
 Dum locus est flendi, dū se clementia Christi
 Pandit, flete admissa, nec inde admittite flenda.

CAPVT XI.

EN comperta tibi primi est occasio planctus:
 Vtq̄ sui casus nunquā reparabilis Adam
 Pertulit exitiū: passuri nomine Christi,
 Nam licet æternos meritosq̄ euaserit ignes:
 Hęc nimium tamen infœlix incōmoda sensit:
 Perdita ne precibus, lachrymis ue reduceretvllis.
 Extunc paulatim retro sublapsa referri
 Vita prior, cunctisq̄ malis laxarier orbis.
 Tum tristes morbi, & varij subiere dolores:
 Et corrupta fatis dira pinguedine tellus
 Lœtali quędam suffudit germina succo.
 Inde truces sæuire fere, dud uicq̄ timentes
 Excitat ad pugnā tunc primū conscia virtus:
 Reddit & armatas, vnguis, Deus, vngula, cornu,
 Ipsa

*Incōmoda ex
 primi paren-
 tis delicto.*

Ipsa etiam leges elementa resolvere primū
 Et violare fidem mortalibus omnia certant.
 Inflat ventis pelagus, voluuntur & undæ:
 Excitusq; nouum turgescit pontus in æstum.
 Tunc primum tectis tetra caligine cœlis
 Ingratos hominum castigatura labores
 Grandineos pauidis fuderunt nubila nymbos.
 Atq; polus discors inuidit germina terris.
 Quin magis ipsa sibi tellus aduersa negauit,
 Seminis excepti vertens mentita nitorem.

CAPVT XII.

HAec mala tū primū gemini sensere parētes;
 Posteritas nam quanta ferat dispendia rerū
 Vix cui vel linguae sint centum, ferrea vel vox
 Enumerare queat: nec si quem Mantua misit,
 Meoniusq; canat diuino carmine vates.
 Nam quis tot referat motus? quis talia fando
 Euoluat totos qui voluūt secula fluctus?
 Arma fremūt, crebra quatitur formidine mūdus,
 Funditur irriguus sanguis, maiorq; sititur.
 Quid dicam celsas præclaris cœtibus vrbes
 In deserta dari? populos populante ruina
 Dispergi, & lacerum vacuari partibus orbē?

e 2 Seruitio

Seruitio subdī dominos, famulosq; vicissim
 Præferri dominis, & belli forte perire
 Sors generis quondā quos claro è sanguine misit.
 Et si forte breuī requiescant tēpore bella,
 Legibus armatas furere in certamina leges.
 Ius anceps pugnare foro, quo iurgia fratrū
 Non leuius votis feriunt quàm prælia telis.
 Sed quis vota notet, clament quū facta nocentur?
 Quis fraudes & furta gemat gaudēte rapina?
 Quis ue minora fleat si coram maxima fiunt,
 Inde minora tamen si summis iūcta notentur?
 Nam perisse nullum facinus sub iudice paruū est,
 Nec datur hic cūctas p̄currere carmine fraudes:
 Hoc vnum dicam br euibus, post damna priorū
 Nil superesse mali, quod nō vel perpetret orbis,
 Vel toleret, plenus scelerum, plenusq; dolorū.
 In casu discrimen habent, & crimen in actu.

CAPVT XIII.

Sed tu Christe potēs cui semp̄ p̄cere prōptū est,
Tu figulus massam potis es reparare caducā,
 Et contracta diu ac resoluta refingere vasa,
Luce. 15. Qui dudū in vili latitantē puluere drachmā
 Clara euangelij uerbiq; ardente lucerna
 Inuestigasti

Inuestigasti, magni tu pastor ouilis,
 Qui procul à caulis longocq; errore vagantē Luce. 15.
 Queris ouē: vtq; suo gaudens reddatur ouili,
 Sarcinā fit quæ cura fuit: nec querere tantum
 Illa fatis cœlestis habet clementia Christi:
 Ni ferat impositam tergo, atq; in ouile reducat.
 Vtq; vnā ex ouibus stigi de fauce barathri
 Inferniq; lupi crudeli ex ore receptam
 Accipias, euangelicus te filius ille
 Iunior instituet: pecudis qui forma reuersæ
 Quid fugias docet: & lapsus quo deniq; pacto
 Ad meliora queas pacato patre reuertī.
 Ille quidē exhaustos postquā disperfit acervos: Historia filij
prodigi. Lu. 15
 Vitaq; cōsumpto mutata est prodiga censu:
 Turpia porcorū digne cōuiuia sectans,
 Optauit siliquis compleri vilibus aluum:
 Donec sæua fames longo discrimine victum
 Cogeret offenso tandem se reddere patri:
 Confessumq; reum laxato crimine solui.
 Quem mox prostratū mitis pater alleuat vltro:
 Et trepidum blanda solatur voce pudorem.
 Quin & quē loquitur, facto testatur amorē:
 Nam reduci ornatus vestis dat prima secundos,
e 3 Lataq;

Lætacq̄ solennis celebrat cōuiuia cœtus:

Quod rediuiua suis quondam de funere proles

Surgat, & orbato redeant noua lumina patri.

Oratio ad Christum. At tu cunctipotens hominū rerumq̄ creator,

Quāquā omnes fieri saluos cupis, atq̄ beatos:

Nulla tamen pateris nostræ dispendia mortis.

Nec mundo pereunte, tuis cōtingere dānum

Diuitijs poterit: nescis decrefcere, nescis

Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno.

Sed famulis id redde tuis quod perdidit Adam,

Quodc̄q̄ tulit primū viciatæ stirpis origo,

Ortu restituat per te pia vita secundo.

Forma vetus nimium lacero circumdata peplo,

Iam veteri scissam ponat cum crimine vestem.

Pallia prima pater redeunti porrige proli.

Lucæ. 10. Olim seminecem miserans tu forte repertum

Inc̄q̄ via abiectum (quem nō multo ante latrones

Præterea inflic̄tis spoliarant vndiq̄ plagis)

Hanc tu Christe viā sumpto dū corpore curris

Allisum reperis, nec deseris: insuper egrum

Carnis iumento importas, & vulnera fanas.

Non secus inferni qui dudū præda latronis

Multiplicī exanguē trahimus prævulnere vitā:

Nullum

Nullum aliud præter te vnū solamen habemus.
 Quod si nunc medico, curabit vulnera forū.
 Gratia designata oleo, sapientia vino,
 Et samaritani nos extera cura fouebit:
 Pelletur validus medicato corpore languor,
 Ergo qui non vis moriendi crescere causas,
 Nec peccatorum crudelia funera queris
 Sed mage cōuersi vt viuāt: blando excipe vultu
 Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundūt,
 Vt quondam tecum passæ sub tempore carnis
 Proximus immani pendens de stīpīte latro,
 Quem nō culpa tibi similem sed pœna tenebat,
 Confessi venia supplex est criminis vsus.
 Ille etenim non vt membrīs, ita corde ligato,
 Etsi confixas clauis extendere palmas
 Non potuit, liber mentem cū voce tetendit:
 Sicq̄ reus, scelerū quū digna piacula pendit
 Martyrium de morte rapit: cui sine sagaci
 Prouida cura fuit tales non perdere pœnas:
 Præripuitq̄ aditum moriens, cœloq̄ leuādus
 Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
 Porrige sic nobis celsam pater inclyte dextram
 Nos quoq̄ perpetuæ consortes effice vitæ:

Nolo mortē
 morientis di-
 cit dominus:
 reuertimini
 & vituite.
 Ezech. 18.
 Pij latronis
 confessio.

Atq̄ profanati deceptis fraude latronis
 Ut tibi cōpasso miserens succurre latroni:
 Liuida quos hostis paradiso depulit ira,
 Fortior antiquæ reddat tua gratia sedi.

FINIS LIBRI TERTII

DIVI ALCHIMI AVITI

Viennensis archiepiscopi Liber quartus
 De diluuiō mundi.

CAPVT I.



Nfectū quōdā vicij̄s cōcordibus orbē
 Infandūq̄ nefas cœlo vlsiscēte piatū
 Diluuiō repetā: sed nō q̄ fabl̄a mēdax
 Victuros lapides mūdū sp̄sisse p̄ aplū
 Deucaliona refert dirum genus vnde resumpti
 Descendant homines, cunctisq̄ laboribus apti:
 Saxea qui duræ monstrant primordia mentis:
 Sed veri compos fluctus nunc prosequar illos,
 Per quos immissus rebus vix pene creatis
 Lactentem velox præuenit terminus orbem.
 Extulerat mortale genus crudelibus ausis
 Ingentes animos: omni pro lege voluntas
 Sola erat: vsq̄ adeo cōuersi in crimina mores:
 Ius hominū nullū, tūm nil distare putatum

Falsq̄

Falsq̄ nefasq̄ inter:recti custodia nunquā,
 Non iudex, non testis erat, non deniq̄ rector,
 Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestū:
 Sed princeps sibi quisq̄ fuit, virtute nocendi.
 Nec meritis sed mole potens qui fortior esset,
 Hic melior sibi met sese censore placebat.
 Brutorū quā hominū vitā magis esse putares,
 Nā diuinum in se nō intellexit honorem
 Mens humana sitū; brutoq̄ simillima facta est.
 Sanguis potus erat, cęsorum viscera passim
 Indomitis laceras prębebant mentibus escas.
 Insuper & quadrupes, si cuiquā humanius esset
 Ingeniū, medijs vel mortua belua campis
 Pastus erat: tum nulla fides, lex nulla vigebat.
 Quā vero pecorum ritu permissa voluntas
 Et diffusa palam ruptis lasciuiā, frenis
 Luxurięq̄ forum, atq̄ obscœni nundina mundi
 Ferueret, castis fas non est dicere musis.

CAPVT II.

TALIBUS ac tātis hominū gēs improba gestis
 Syluestres animos naturę fœdere rupto,
 Induerat: pulsaq̄ procul ratione furebat,
 Desertaq̄ Dei cœlestis imagine, prorsum
 e s Omne

Omne decus mentis turpi deiecerat actu.

*Similitudo
pulchra.*

Haud secus ac pulchri quum fertilis area campi

Quam succisa dedit purgato robore sylua,

Tempore dum colitur iusto, et mordacibus illis

Subijcitur rastris, respondet frugibus, ac se

Seruat composito ruralis gratia vultu.

Contra autem exercere solum si negligit, aut si

Agricola oblitus sua brachia forte remisit,

Laxauitq; manus, fessoq; quieuit aratro:

Pigrescit primū durato cespite tellus:

Mox rudibus ramis atq; aspera palmite crebro

Disciplinatos diffuescit promere fructus:

Et frutices mittit, syluamq; minatur inanem:

Quam si nec fera succisor falce repurget,

Non iam virgultis, sed denso stipite lucus

Texitur, & steriles diffundit in aëra frondes;

Donec conclusa ramis currentibus vmbra,

Mox importunæ depulso sole tenebræ

Ad secreta feras inuitent ludere lustra.

Taliter humani generis non ordine recto

Perdita mandata iam post primordia legis,

In prauum labens paulatim vita tetendit.

Proficiens peiore via, constantior ipso

Iam

Iam paribus studijs nutriti criminisv su.
 Et tamen auctorem vicij culpæq; magistrum
 Doctior erratis, lapsuq; peritior omni
 Succidua prolis crescens audacia vicit.

CAPVT III.

VT fluius primum parua diffusus ab vrna
 Perspicuum leto promit qui gurgite fontē,
 Tramite quē summo facili transmittere saltu
 Quisq; potest, mox irriguo deductus ab ortu
 Viribus augetur subitis, ripasq; retrosum
 Pellens, crescentes pellit per plana liquores,
 Occupat & spacium, pereuntiq; imminet aruo:
 Tunc circumfusus vicinis vallibus amnes
 Sorbet præteriens, externasq; incipit vndas
 Augmento finite suo, mixtasq; sub vno,
 Nomine, corrosis diffuso gurgite terris
 Cum trabibus flabulisq; boum, lustrisq; ferarum
 Sæuior accessu longoq; furore potitus
 Tandem desistens pelagi transportat in vndas.
 Sic eius motus similisq; ad turbinis instar
 Humanum vicij ibat genus: & tamen ipsa
 Longius insanas mentes dissoluerat ætas,
 Centenos nouies crebro quum duceret annos

Vita

Vita tenax, tanto suspensi tempore lucri.
 Nullus terror erat, quod si qui debita læto
 Iura darent, ferrentq̄ assuetæ funera mortis,
 Perpetuam interim fragili cum corpore vitam
 Credebant: æui sic cunctis nulla futuri
 Spes inerat, solusq̄ sibi fundauerat omnem
 Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.

CAPVT IIII.

Gigantes. **T**Empore quinetiam peccatrix terra sub ipso
 Nutribat sæuos immania monstra gigantes.
 Nec tamen effari solitum quo semine cretos.
 Cōmuni cunctis ortum de matre ferebant:
 Qui genus, vnde patres, prohibēt archana fateri,
 Si speciem quæras humani corporis illis,
 Plus vultus quàm forma fuit: sic linea membris
 Cōueniens, hominem monstrabat, dissona molē.
Commenta Quapropter deinceps cōmentis Græcia fictis
Græcorū de Dedecus infandum mæsis informibus auxit:
gigantibus. Et portentosis descripsit corpora membris:
 Pube tenus quum formaviri, quū corporis ima
 Supplerent vasti mixto pro crure dracones,
 Artus semihominū patulis qui faucibus, imo
 Integros viuosq̄ homines crudo ore vorarent.

Tunc

Tunc etiam aiebant diro terrore, tonanti
 Blasphemis cœlo conuicia mittere plantis
 His similes mendax Phlegræi fabula belli.
 Excussas finxit iecisse per aëra rupes;
 Pro telis, spaciofa manus quas turbine mentis
 Sparserit, & missis cœlum quassauerit aruis.
 Hac sunt priscorum que de terrore gigantū
 Carmine mentito graij cecinere poëtæ:
 Qui cœlum aduersus prauis contendere factis
 Institerint, nec iam missis conflagere telis
 Quum possent, diris agitarint prælia votis.
 Mōtibus impositos nec enim fas credere mōtes,
 Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo
 Qui coctos lateres, lentoq; bitumine iunctos Gen. 11.
 In sublime rati manibus sic posse superbis
 Sustolli, & celfas in sidera surgere moles;
 Quum fureret mortale genus, castoq; labore
 Irrita conscensis cōmenta inferret in altum
 Nubibus, & refugum sequeretur machina cœlā
 Non prius absistens, subitas discordia linguas
 Quam daret; & varius confunderet oia sermo,
 Hinc sparsum foedus diuisa lege loquendi
 Quod scelerum assensu turbata superbia rupit.
 Sic in

Sic interruptę perierunt culmina massę:
 Effectuq; carens cessauit in ęthere turris.
 Hec post diluuium: nam quātas tempore prisco
 Pressa gigantęas tellus produxerit arces,
 Atq; lacepsitis contēptum immiserit astris,
 Abstergente Deo dīra eluuiōe docemur.

CAPVT V.

CErnebat patiens iādudū insana furentes
 Terrarum populos hominū rerūq; creator,
 Expectans siquem vani consortia mundi
 Linquentē melior moneat resipiscere cura:
 Sed cōiuratus (post quā percurrere cōeptū est)
 Perditionis iter statuit, sensusq; per omnes
 Obtinuit victor peccati insignia mundus.
 Nec reuocare gradum à vicijis, gressumq; referre
 Cuiquā erat in votis: id tandē exhorruit auctor.
 Pœnituitq; illū miserī quē fecerat orbis.
 Tum tales tonuisse minas cōmotus ab alto
 Fertur, & excitas laxasse his vocibus iras.
 O nullis illecta bonis, nullisq; repressa
 Legibus, antiquo tantum submissa draconi
 Effera gens hominū, ducto corruptior æuo,
 Non Euam cecidisse fatest, transcendit' omni
 Crimine

Pœnitet mese
 cisse eos.
 Gene. 6.

LIBER QVARTVS.

Crimine compertor læti: nec sufficit illud
 Vicit inexpertum serpens quod pristinus Adā.
 Non contenta sui fedari crimine patris
 Addidit ipsa suos mortalis vita reatus.
 Expectasse diu nil profuit: insuper omne
 Concessum veniē rapuerunt crimina tempus.
 Iam nimium longas patientia continet iras,
 Vindictę iam tēpus adest: nec fulmine terras
 Flammeus ardor aget: vasto nec cedit hiatu
 Quę premitur nimio tellus insana tumultu.
 Sed vitij sordens fluctu delebitur orbis.
 Ad chaos antiquum species mundana recurrat:
 Incę suas redeant vndarū pondera sedes.
 Arida concedat lymphis, rursusq; sepultas
 Terrarum species informis contegat humor.
 Hęc clades homini, carniq; hic terminus esto.
 Sic pater æternus disponens funera rerum,
 Diluuiū dextra terras vibrabat in omnes,

CAPVT VI.

I Nterea pleno viuebat iustus in orbe
 Vnus hom o, & mētē solus seruabat honestā:
 Nullus vota Deo donis precibusq; ferebat
 Hunc præter: summus quē dignū laude creator
 Noffet,

Noffet, & exceptum vitæ feruare pararet,
 Stemmatis hic sacri nam claro nobilis ibat
 A proauo, quem prisca fides & conscia virtus
 In cœlum sine morte tulit: sic celsa petenti
 Successit magnis non impar filius actis.
 Nec minimum est illum salui cum corporis vsu,
 Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
 Quãquã quo Noe proauus conscenderat Enoch
 Elias cursu post tempora longa secutus
 Scribitur ignitis scandens penetrasse quadrigis,
 Quum suspensa leues trãsmitteret orbita ventos,
 Vngula vel premeret cassato pondere nubes,
 Vallatumq̃ ferens sanctum non vreret ignis:
 Et motus seruans nesciret flamma calorem.
 Nos igitur satis est cœlum potuisse mereri
 Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
 Segnius admirer, sancti quòd tempore Noe
 Vnius ob meritum natis nuribusq̃ tuendis
 Orbis in exitio adlatam nouere salutem.

CAPVT VII.

EST ille in cœlis numeros qui præterit omnes
 Angelicus sine fine chorus, qui laude perēni
 Conclamat celebratq̃ Deum, famulãtia suetus
 Ferre

Ferre ministeria, & iussis parere supernis.
 Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
 Concipitur dignis sacro quod pectore votis,
 Quicquid larga manus collectis spargit egenis
 Excipiunt, sanctoq; ferunt super astra volatu.
 Quinetiam iustos fragilis dum vita fatigat
 Tutantur, mundiq; inter discrimina seruant.
 Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille
 Maxima quæq; Dei quo dispensante ministro
 Res geritur, rebus mysteria qui parat altis.
 Hic dominum cœli venturum corpore sumpto
 Virginis intactâ iussus prædixit in aluum;
 Sacraq; dotali compleuit viscera verbo
 Hic & baptistę præcurrens nuncius ortum
 Desperata diu dum ferret germina patri,
 Inter sacra virum conterruit: & dubitantes
 Protinus insolito restrinxit more loquelas:
 Donec prædicto fœcundam redderet ortu
 Prolis anum: multos sterilis quę deniq; in annos
 Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
 Hic rerum solers summusq; archangelus ille
 Aëra per liquidum leuibus circumdatus oris,
 Vibrataq; mouens ignito in corpore pennas,
 f Nulli

*Gabriel.**Lucæ. i.**Lucæ. i.**Zacharias
mutus.*

Nulli conspectis ad terram motibus ibat.

CAPVT

VIII.

ET tum forte gemens cunctorū crimina Noë
 Inflexis stratus genibus cū supplice planctu
 Mundanis veniam mundo nolente petebat,
 Quum subito clausis foribus tamen aliger intrat
 Conspicuis claro resplendens nuncius ore.
 Horrescit visu tanto perterritus heros:
 Mortalisq; oculus fulgorem ferre supernum
 Vix valet; & pauidi detorquent lumina vultus.
 Ille salutiferis primum mulcere timentem
 Aggreditur verbis, cœliq; exponere iussus.
 Hæc per me summus pelagi terræq; creator
 Imperat vt primum concessa pace quietus
 Excipias; nostrisq; fidem des optime verbis.
 Insperata quidem cunctis sententia læti
 Imminet; hanc solus sed enim tu euadere cladem
 Et præscire potes; nam te calcata voluptas
 Iam pridem rectum toto discreuit ab orbe.
 Vnica sed quoniam sæuo te excludere læto
 Forma modusq; potest; tantos euadere casus
 Qualiter incipias, paucis ex ordine fabor.

Gen 6. Finis erit rerum permissis vndiq; lymphis;

Atq;

Atq; relaxata vastabitur orbis abyfso.
 Nunc age congestis crescat fortiffima lignis
 Machina, quę surgēs fluctus superenatet omnes:
 Tercentum cubitos per longum ducta tenebit
 Bisquinis late claudetur, bisq; vicens
 In triginta illi constabit culminis altum,
 Tristegaq; hic facies, simul & coenacula in illis
 Cuiusq; asseruans animalia plurima formæ:
 Queis statures varijs discreta cubilia cellis,
 Tum ne rimosi com pagum forte meatus
 Accipiant inimicum imbrem, memor esto linire
 Iuncturas laterum, pigrumq; infunde bitumen.
 Taliter effectam quum consummaueris ædem,
 Protinus ingredi, ac mūdum dimitte cadentē,
 Excludit quem culpa frequens, includere clades
 Incipiat: circumq; fremant te sospite mortes.
 Quinetiam lateris sociam succedere tecto
 Et cum coniugibus natos intrare iubeto.
 Tuq; secundus eris delecti germinis auctor:
 Vt te post primum repleatur terra parente.
 Sed quia perfecto diuinis viribus orbe
 Post operis finem, post leges, postq; sacrata
 Sabbata, formari quidquā non conuenit vltra:
 f 2 Ne penitus

Ne penitus cessans intercīdat omne creatum,
Spirantum è cunctis pecorū, celerumq̄ volucrū
Sylvarumq̄ foris, iumentorūq̄ potentum:
Vel quę per tractos reptant labentia motus:
Bina cape; & tecum clauſtro victura reconde:
Sic tamen vt proprios teneant ſua vincula ſexus,
Vnde genus rurſum tellus implenda reſumat.
Nec timeas ne forte feros animantia motus
Seruent, aut ſolitis præſumant rictibus iras:
Fœdus erit cunctis quę diſcordantia profert
Per varios natura modos; & pace fideli
Parebit iuſſis quidquid cōcluſeris illuc
Serpentis tantū ſemper figmenta caueto:
Vertice ſubmiſſo blandum licet ille trifulcis
Finxerit abſcondens per dulcia ſybila Linguis
Immortale odium: nec quidquā ſi ſapis illi
Credideris, blando ſermone infidus ineſcat.
Nam quicumq̄ ſemel lædendī quęſijt artes,
Hic ſemper ſuſpectus erit: penitusq̄ cauendū eſt
Ne iam mentito cōiungat fœdera prudens.
Tu poſt exemplum iuſſis ſeruire memento.

Caput

HAec fatus, vacuū leuibus fecat aëra pēnis,
Mortalem fugiens aciem, cœloq; relatus
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipse tamen tali manibus cū voce leuatis,
Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem
Seu missus seu sponte venis ex æthere celso,
Et placidum fausto confirmas fœdere pactum:
Sis fautor, firmentq; tuas promissa loquellas:
Auxiliumq; tuum conatibus insere nostris:
Vt tenuis tantā valeat manus edere molem.
His breuiter dictis vitę spem corde reponit,
Aggrediturq; celer sacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat sensus? quis deniq; sermo
Explicit, aduectis fuerit quę copia lignis?
Nudati colles, spoliatis arbore syluis
Iam sua certatim concedunt robora montes.
Pelion immensas mittit de vertice quercus:
Insuper exponit multa virtute recisum
Ossa nemus, Pindoq; abies subducitur alto.
Athlas ipse nouas ictu resonante secures
Sensit, & annosas dedit ad naualia pinus.
Inuisum tunc surgit opus; contexta leuatur

f 3 Porrectis

Porrectis trabibus præcelsi culminis ædes,

CAPVT X.

HAec inter, discors varij sententia vulgi:
 Nā multi lymphis obstacula tanta parantē
 Irrisere virum; moles quòd clausa moueri
 Fluminibusq; dari nequeat; quā forte nec ampli
 Euphrates Nilusue queant includere ripis.
 Humani generis quid mens incredula reris,
 Mortalem non posse manum coniugere ponto
 Aedem longinquā; pontus namq; obuius vltro
 Curret, & adductum tanget stans fabrica littus.
 Ast alios celsam compacto robore massam
 Ignaros quāquam cladis causseq; latentis,
 Mirari nouitas, & formidare coëgit.
 Haud aliter studium iam tunc diuiserat omnes
 Quàm nūc mūdus agit. Sunt qui cōpuncta fideli
 Corda dicant operi rebusq; instare supremum
 Discrimen norunt; corpus quum concidet omne
 Bacchatamq; diu confument secula carnem;
 Effugiet tunc ille malum quicumq; paratus
 Præduri validam edificarit tegminis archam,
 Per lignum vitale crucis seruatus ab vndis;
 Tunc cernet quanto contempserit ocia fructu.

Hic

Hic tamen interea sudantem opericq; vacantem
 Non ne piger lucri quisquis tædensq; laboris
 Infanire putet: cura quòd solus inani
 Aestuet, & rebus nolit pereuntibus uti?
 Sic epulans parcum, sic largum quisquis auarus,
 Sic nudum raptor, sic castum ridet adulter.
 Sic circum scribens illuso simplice gaudet
 Sic sapuisse dolet diues cum congregat aurum
 Spargentem nummos varios in pauperis vsus:
 Consumptis opibus miserum ratus esse beatum.
 Ergo repentinum iudex quum cerneret orbi
 Aduentare diem, finis sic protinus inquit
 Imminet, vt iusti quondam, sub tempore Noë
 Diluuium varios mundi quum repperit actus.
 Et carnem consumpsit aquis opifexq; salutis
 Euasit facto diffusa pericula claustro.
 Hæc euangelicis sunt inclamata figuris.

Matth. 24.

CAPVT

XI.

PRouidus interea consummat cōditor archā.
 Tūc iussæ accurrūt volucres, tūc bestia queq;
 Consuetum linquens syluoso tegmine lustrum,
 Deposita feritate venit: seseq; tenendam
 Ingerit occurrens, & libertate relicta

f 4. Includi

Includi gaudet, tantū decreta futuri
 Vis valet; occultus brutis in sensibus ardet
 Terror, & expectans agitatur formidine mentē.
 Ast homines quos fors certi discriminis vrget
 Vicina nec morte pauent; sic vindice cœlo
 Securos letosq; reos tellure Gomorrae,
 Iam prope sub flammis sentētia dicta videbat.
 At contra Niniuæ populis terrore salubri
 Preualuit pro pace metus; iā venerat illuc
 Iussus multū ille, & terris iactatus & alto,
Ionas. Qui clamaturus tante discrimina plebi
 Diluuium timuit mundo constante propheta.
Ione. 2. Hauserat hunc valido peruadēs belua rictu,
 Immersumq; mari ventris concluderat archa;
 Deglutire virū, fauces implere capaces
 Non licuit, mordere tamen, nil dentibus actū est
 Sed cupidū intrauit deludens præda vorantē;
 Inuasusq; cibus ieiunavixit in aluo.
 Dumq; illū ternos agitasset belua soles
 Et noctes totidem ac littus vacuanda viderent,
 Tunc castigatū vomuere ergastula pastum,
 Ut monstro exutus vates, cœlumq; recepit
Ione. 3. Contingens terras; magnā tunc percitus urbē
 Terribili

Terribili cū voce petens vis criminis inquit
 Ardentes nisi poeniteat, purgabitur igni.
 Iamq̄ venit finis, lentū est hoc dicere veni,
 Non plus fatus erat, totus coniurat in omne
 Lamētum populus, concurrunt vndiq̄ fletus,
 Pectora tunduntur, cœlum suspiria pulsant:
 Mollibus abiectis cilicū dant tegmina setę,
 Inq̄ cibos cineres, lachr ymas in pocula fundunt.
 Ipse etiam dignus tali qui tempore princeps
 Ante aciem flentū portet vexilla salutis.
 Atq̄ nouū dictu, metuens discrimina vincat.
 Proijcit hinc sceptrum, linq̄it sublime tribunal
 Pallia blattarum spreto diffibulat auro,
 Serica despiciens atq̄ aspera tegmina sumens.
 At pius ex alto contemplans talia rector,
 Exertas reuocat sedatis motibus iras:
 Vibratumq̄ tenens restringit missile ferrū.

CAPVT XII.

ERgo vbi collegit syluestres vndiq̄ sexus:
 Inclusitq̄ feras pecudū, tunc eligit illa
 Sumere que licitū est, & ob id iā mūda vocantur.
 Hinc centū septena dedit viuētia claustro:
 Vt ternis paribus seruato semine saluis

f 5 Septima

Septima quę fuerint sacris quandoq; litentur,
 Et iam vitalis concluderat omnia carcer:
 Tunc iustum cunctosq; suos natosq; nurusq;
 Accipit expectans claustrum, vitęq; reponit.
 Nam seruos ^{non} ~~autem~~ dederat natura vocari:
 Nec dominos famulis discernere nouerat ordo.

Initium ser- Primus enim maculam seruili nomine sensit
uorum. Huius natorū mediū, qui forte cachino
Gene. 9.

Distectum petijt misero spectamine patrem,
 Materiamq; sui risit deformior ortus.
 Quod postquā sanctus Noë resciiuit in iras
 Ardet, & irrisi seruum pro crimine patris
 Germanis iubet esse suis: primū inde repertum
 Seruitij nomen: cuncti nam semine ab vno
 Prodiimus, patremq; omnis sibi vendicat vnum
 Posteritas: deq; ingenuo mala crimina seruū,
 Efficiunt: quod si vitam post degat honestam
 Natales faciens sibimet iam nobilis inde est.

CAPVT XIII.

NVncius interea dudum qui missus ab alto
 Detulerat iusto cęlestis munera verbi,
 Vt clausam vidit perfectis omnibus archam
 Expectare diem: rursus descendere cęlo
 Festinans

Festinans laxos firmavit cardine postes
 Inclusitq; viros, atq; hostia fortia traxit.
 Confestimq; leuans supero se rettulit axi.
 Aevo sexcentos senior transcenderat annos,
 Lunaq; bis plenos addebat menstrua cursus,
 Septimus & decimus qui post illuxerat orbi.
 Vltimus ille dies iam tunc dedit omnia læto.
 Hic statim obtegitur cœlum nimisq; tenebris
 Victa repelluntur fuscata lumina solis:
 Infanas hominũ mentes vix tangere terror
 Cœperat; insolito mox profluis æthere nymbus
 Et valido primũ similis demittitur ymbri.
 Arrida terrarum pariter maduere per orbem.
 Vna fuit toto facies & nubila cœlo.
 Aegyptus tunc ipsa nouas expauit ad vndas.
 Altit & infusus Garamas, dudũq; calentes
 Humida massillas tetigerunt frigora Syrtes.
 Nec longũ pluuie species, non deniq; gutte
 Stillant, sed rupto funduntur lumina cœlo.
 Non aliter Tanais niuibus cum pascitur albis
 Rypheo de monte ruens illiditur amni:
 Præcipitatq; simul longo quod tramite ducat.
 Vndarum tali quatitur certamine tellus;

Gene. 7.

Similitudo.

Fitq;

Fitq̄ lacus instar compressus fluctibus aër.
Nec tamen hic lymphas tantum fudere superna:
Terrestres etiam mundus confurgit in iras.
Rumpitur omne solū, crebros dant arua meatus.
Profiliunt fontes: ignotaq̄ flumina manant:
Vergitur in sursum mutato pondere nymbus.
Inde cadens cœlis, hinc terris vndiq̄ surgens:
Occurrit mox vnda sibi, iunctoq̄ furore
Coniurant elementa neci, transcenditur omnis
Riparum limes fluuijs, atq̄ obice rupta
Sæuit laxatis discurrens humor habenis.
Sed cum diffusæ spacium concludere terræ
Omnia certarent; mundumq̄ implere capacem:
Suspendi forsan potuit sententia læti,
Atq̄ mora maiore trahi: quo tardius omnem
Concedens spacium rapiat mors vltima carnem.
Ni pater oceanus mundum indignatus in ipsum
Qui terras omnes tantum vno littore cingit,
Exiret rumpensq̄ fidem perfunderet arua.
Ergo vt peruersi vindex crudelior orbis,
Dissipat æternas leges, & sede relicta
Regna aliena petens, naturæ fœdera turbat

Caput

VT duros primū pelagi sensere furores
Illustres fluuī, magnos quos inclita cursu
Forma refert: motusq̄ nouos stupuere parūper.
Vt credas sapuisse fugam mox versa retrorsum
Vndarum in terris sublata volumina spargunt.
Insequitur tamen oceanus: refugisq̄ fluentis
Imminet: & falsis impellit motibus amnes.
Tunc maior strepitu tanto mortalibus ægris
Fit metus: ascendunt turre, & celsa domorum
Culmina: præsentemq̄ iuuat vel tempore paruo
Sic differre necem: multos dum scandere tentant
Crescens vnda trahit: quosdam fugitare volētes
Consequitur, cursuq̄ fugam deprendit inanem.
Ast alij longo iactantes membra natatu,
Defessi spirant animas: aut pondere nymbi
Obruta flumineas immixta p̄ æquora lymphas
In quocunq̄ bibunt morientia corpora monte:
Aedibus impulsis alij periēre ruina:
Cumq̄ vndis fluxere simul dominusq̄ domusq̄.
It fragor in cœlum, sonitu collectus ab omni:
Quadrupedūq̄ greges humana in morte ruentū
Augent confusos permixta voce tumultus.

Hæc

Hæc inter miseri feruentia funera mundi
 Prægravis insanis pulsatur motibus archa,
 Cōpagesq; tremunt, stridens iunctura laborat.
 Nec tñ obstructā penetrat vis improba: quāquā
 Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget:
 Non aliter crebras ecclesia vera procellas
 Sustinet, & seuis nunc diuexatur ab vndis:
 Hinc gentilis agit duros sine more furores:
 Hinc Iudæa fremit, rabidoq; hanc impetit ore.
 Hereseon vesana furens ex inde carybdis
 Concutit, & Graium sapientia stulta sophorū.
 Quæ quāquā inter se vario certamine pugnant,
 Debellanda tamen si quando ecclesia, gaudent
 Consensu vnanimi Christi consurgere contra
 Nauiculam: & vanis mendacia fingere verbis.
 Sed clausam vacuo pulsant impune latratu.

*Archa Noe
 ecclesiā præ=
 figurauit.*

CAPVT XV.

IAm medium crescens archæ cōtexerat vnda,
 Cōmoratq; cauā suspendens vndiq; molem:
 Sed melius tutā facili portante natatu.
 Quoq; vocant vndę sequitur iā mobile pondus,
 Sic nos seruati meliora in tempora, mundo
 Cedere discamus dum ducimur: omne resistens
 Si flecti

Si flecti nescit metuat vel pondere frangi
 Sed sic cedamus fluxum ne sentiat intus,
 Peccatum ue trahat mens impenetrabilisvllum,
 Nauigat interea claustro cōmissus eunti
 Fons vitę: seruatq̄ furens super omnia pontus
 Orbis depositum, fido quod tegmine promat;
 Quum pax terrarū reddi sibi debita poscet.
 Sic fluitanti vnde tellus subducitur omnis:
 Quinetiam inflatę liquidū super ęthera summis
 Collibus impositę vicerunt edita lymphę.
 Delituit tectus ponto tum piniger Othris:
 Parnassi vertex caudem non protulit altam.
 Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Licęi:
 Subductę rupes, ęquatę fluctibus alpes,
 Exclusis domibus totus iam deniq̄ mundus
 Axis & vnda fuit: nam cunctis morte subactis
 Regnabant pelagi syluoso in gurgite monstra.

CAPVT XVI.

ET iam vicinum pulsabant humida cœlum:
 Iac̄ quater denis manabat noctibus imber:
 Cōpleratq̄ necē, nec mors quod tolleret vltra
 Inueniens iustum audebat contingere Noe:
 Frenantur tandē pluuię, resplendet & ęther,
 Redditur & cœli vultus, solq̄ ipse reductus

Genesis. 9.

Sed non inuentis qui reddat lumina terris.
 Tātū in aquis lucens tristis videt æquora fulgor.
 Quumq̄ etiam radios admotas frangit in vndas:
 Tum consumendis feruens ac proximus instat.
 Non minus & patuli terræ clauduntur hiatus:
 Queq̄ prius vomuit lætali ex ore fluenta,
 Obicibus proprijs constricta resorbet abyssus.
 Nec tamen vt breuiter cōcreuerat, vnda recessit:
 Siccant non pauci longo sub tempore menses,
 Quod pauci fudere dies iam ducta natatu.
 Armeniæ celsis instabat montibus archa:
 Et nondum nudis fundo confederat aruis:
 Vt stabilem sensit senior, motuq̄ carentem,
 Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum:
 Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
 Tunc referat summam sublimi à fronte fenestrā
 Emissa refluos exploret vt alite fluctus:
 Illa volans longo diuerberat aëra plausu,
 Pennarumq̄ leues diffundit motibus auras.
 Quumq̄ diu fessis vndas perstringeret alis,
 Nec locus optatam requiem concederet vllus:
 Consuetū repetit prospecto ex æquore claustrū,
 Exceptam senior manibus tunc colligit intus:
 Aduertens

Colūba emis
sio.

Aduertens nullas patuisse per humida terras.

CAP V T X V I I.

INterea magna pontus se mole mouendo
 In chaos antiquū linquens mundana redibat;
 Excelsi tandē proferre cacumina primum
 Incipiunt, post quos parui crebescere montes.
 At vero vt pelagus cinxerunt littora priscum:
 Oceanusq; sacer notas collectus in oras,
 Contentus solito labentia flumina tractu
 Sorbuit, & cunctis distrinxit frena fluentis:
 Torrentesq; suæ clauserunt vndiq; fossæ:
 Libera subductis nituit mox arida lymphis.
 Tunc interposito producens tempore coruum
 Scire cupit senior, vacuumq; interrogat orbem.
 Ales vt extensis nitidum petit aëra pennis,
 Aspiciens plenis immensa cadauera terris,
 Carnibus incumbens, & mox oblita reuerti,
 Rectorem placidum cōmuni in sede reliquit.
 Sic nescis Iudæe fidem seruare magistro:
 Sic carnem dimissus amas, sic gratia nunquā
 Custodi vitæ dominoq; rependitur vlla.
 Mente vaga sic lassus abis, sic foedera legis
 Rupisti, & primum violasti perfide pactum.

*Pulchra simi
 litudo.*

g Temporis

Temporis vt spacio senior collegit inertem
 Iam potuisse suis coruum se reddere claustris:
 Ignarus tardi reditus, causæq; morandi,
 Ne fors innexis fessum cōsumperit alis,
 Iunxerit & cunctis pereuntibus vnda recurrens:
 Protinus albentem mittit de sede columbam,
 Illa memor iusti rapido petit arua volatu:
 Paciferumq; videns ramum viridantis oliuæ.
 Decerpit mitiq; refert ad condita rostro.
 Tali legatus firmavit foedera simplex
 Iudicio, purumq; pius sic comperit orbem.

CAPVT XVIII.

Gen. 8. **I**nteger immensum vertebat circinus ^{an}anum
 Quo foelix claustrū spirātia cuncta tenebat:
 Tum pater ablatis obducta repagula valuis
 Pandit, & inclusis dissiuetum reddere solem
 Incipit effesso redeant vt semina mundo.
 Ante tamē iustus iubeat quā sparsa vagari
 Singula de septem quæ dudū claudere munda
 Curauit, natis pariter nuribusq; vocatis,
 Cespite cōstructa disponens immolat arat
 Accendens sanctos his primū altaribus ignes,
 Plurima dū magnis adolentur corpora flāmīs,
 Et numerosa

Et numerosa leuat perpinguẽ victima fumum:
 Suauis odor tetigit lætum trans æthera cœlum,
 Primacq; purgati suscepta est hostia mundi:
 Tunc igni permixta sacro vox intonat ista.
 Hac̄tenus infectus contagia traxerit orbis:
 Sufficiat tranasse nephas, mundata lauando
 Perpetuo maneat tellus, vultuscq; reductos
 Cõtineant elementa suos: haud amplius vllis
 Perturbata malis moles mundana fatiscat.
 Vos quoq; quos læti saluauit tempore vita
 Inclusosq; tenens casu defendit ab omni,
 Ducite securum seruatis legibus æuum:
 Vosq; caput generis fœcundo semine prolem
 Spargite, diffusum late quæ compleat orbem:
 Deletum instauret numerũ, dominetur & orbi:
 Fertile quinetiam reddant animantia germen.
 Porro autẽ terris ex hoc iam non erit vltra
 Diluuium regnans, carnem quod cõterat omnẽ.
 Vnum quod fuerit signo monstrabitur vno.
 Nec similem repetita necem peccata videbunt:
 Et si crimen erit terror non deerit alter.
 Sic vnum genitor iurans baptisma sacrabat,
 Vt semel abluto lymphis purgantibus orbe.

Gen. 9.

Vnicum bap-
 ptisma unico
 diluuiio figu-
 ratum.

g 2 Baptismũ

Baptifmum haud liceat nobis fperare fecundū.

CAPVT XIX.

VIX tribus exactis celi iam partibus ibat
 Pronus ī occasum radius quū forte remotā
 Axe sub eoo iūffus contingere nubem
 Protulit excuffum madefacto ex aëre fignum,
 Arcus & enituit quam nunc tamnatida Graio
 Irim Romuleò vocitant fermone poetę.
 Pendulus obliquū solem cum fenserit humor,
 Ancípites vario mittet splendore colores.
 Nec munerare queas, fic mixtos lumine vifus
 Multiplicí illudunt diuerfis vultibus orbes.
 Saphyrino, viridi maculoso, cerulo, & albo.
 Purpureū de nube trahit, de sole coruscum,
 De cœlo rutilum, de terra sumit & atrum.
 Et nunc abiunctis quæ constant hæc elementis
 Sic diuerfa putas, vt concordantia cernas.
 Hanc formā figno trepidis mortalibus arcus
 Preftitit effe Deus, promittens nube ferenum
 Nullacq; iam terris debere pericula cœlum.
 Nunc quisquis femel adlatam feruare salutem
 Optas, fignatū potius figno infpice Chriflum:
 gurauit. Verus enim atq; vnus firmatí fœderis arcus

Ille

*Arcus fœde-
 ris Chrif-
 tū fi-
 gurauit.*

Ille Deū atq; homines inter: qui virgine carne
 Virgineo ex vtero sumpta, iam munere lucet
 Multiplici in cœlo varius, sed fulgidus omni.
 Hunc corā inspicias quisquis baptisate tinctus
 Ad cœlum liber culpīs pereuntibus ibis.
 Quod vero sparsis Noe saluatur in vndis
 Baptisimī hinc formā Petro test ante docemur
 Archa vetus Noe, Christi est ecclesia: per quā
 Extra etiā quam nemo potest saluari: ergo
 Quicunq; es Christi baptisate lotus in archa,
 Hoc votis precibusq; petas, hoc fletibus opta:
 Ne redeant peccata tibi, ne merfa leuentur,
 Mortua ne surgant, ne debellata rebellent.
 Ne post ablatum valeant discrimina crimen
 Et flammam timeas quia iam nō suppetit vnda.

i. petri. 3.
 Baptismus
 prefiguratus.

FINIS LIBRI QVARTI

g 3

DIVI ALCHIMI AVITI

Viennensis episcopi Liber Quintus

De transitu maris rubri.

CAPVT I.



Actenus in terris undas sedisse canēti
Terram inter fluctus aperit nunc car-
minis ordo.

Illic diluuium quos pderet añ petiuit,

Hic ad diluuium pleno succensa furore

Sponte sua current perituræ milia gentis.

Exodi.1.

Sustinuit duros externa in sede labores

Quum pelusiacæ seruiret subdita genti

Plebs oppressa diu:denſi quã pondere cœni

Et laterum numeris operis mensura diurni

Afflictam sæui vexabat fraude tyranni:

Inuisam sibi met fremdens qui crescere turbam,

Augeri doluit famulos: namq̃ ille vocatis

Cunctis Aegypti obstetricibus, imperat illis

Vt quoscunq̃ mares lux alma emittet, ad vnum

Interimant: solę euadant ea fata puellæ:

Sed tamen auersæ fugerunt talia matres:

Atq̃ interdictos renuerunt perdere foetus,

Perſistente

Persistente Deo plebem diffundere sanctam.
 Quoq; magis mens cæca trahit crudelia pacta
 Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis

CAPVT II.

Viderat interea genitor de sede superna,
 Afflictamq; manum placido p̄spexerat ore:
 Iam facer innocuas dederat de fomite flammæ,
 Et rubus in rubeo viridis permanerat æstu.
 Quo signo spinas nostre feruescere mentis
 Et lucere bonis qui non consumeret ignem
 Sed tenebras mūdi auferret pia pectora nossent.
 Illicet electi vates mandata ferebant:
 Depromit regi quum primus talia Moses.
 Seruitij longo lassatam pondere plebem
 Oppressos cophinis humeros, attritaq; colla,
 Quasq; opus assiduum fecit durefcere palmas,
 Laxandi iam tempus adest: dimitte precantes
 Tandem cœlesti domino persoluere vota:
 Et complere datos patrio moderamine ritus.

Rubus incō-
 bustus.

Exodi. 5.

CAPVT III.

Ille fremens inquit quæ tantæ causæ tumultus
 Quisue nou' pplm deus exigit omine misso:
 Scilicet hæ vacuæ tangunt cœlestia curæ.

Superbi Pha-
 raonis respō-
 sum .Exo. 5.

g 4 Et dominus

Et dominus dominis famulos nūc tollere priscos
 Nostraq̄ vult populum cōtemnere iussa rebellē?
 Quis Deus iste recens cui nūc parere necesse est?
 Est ne aliquid quæso mihi formidabile? verum
 Iam video vestras seducunt ocia mentes:
 Et nisi laxatos requies concessa foueret
 Nulla superuacuis tererētur tēpora verbis.
 Quæ si castigans restringat sarcina maior,
 Illicitus vetitum conari desinet ausus.
 At vos signifero qui talia vota ducatur.
 Instruitis, vano & plebem subuertitis ore,
 Conspectus vitate meos, vultumq̄ cauete.
 Ditem namq̄ pharon, vel Pollentissime cursus
 Testor Nile tuos, & diue vocis Anubim,
 Quū rabidus latrat, iam non impune futurum,
 Si nostrū rursus repetant hec dicta tribunal,
 Sentiet iratum mens hec temeraria regem.

CAPVT IIII.

Exodi. 7. **V**irgā forte manu gestabat legifer heros,
 Huic baculo nitēs gressū dū dextra regebat.
 Excutit hanc valido proiectā cōminus ictu.
 Tum mirum dictu, cōmotū serpere lignum:
*Virga in ser
 pentē versa.* Non insensibiles ceu promit palmite ramos

Vita

Vita mo^uuens tantū, quos altū crescere cernis
 Non etiā sentire, sed hīc multo amplius actū est:
 Fluxit enim reptans mutati & corporis vsu
 Sensum animumq; gerēs cepit decurrere vīrga.
 Mox anguem formata refert: cōterritus hæsīt,
 Aeternumq; niger tum palluit ore tyrannus.
 Sed ne confusum tali succumbere signo
 Cerneret assistens vultu nutante fatelles,
 Distimulat peragi cœlesti numine factum:
 Nec diuina volens hominū sed gesta putari.
 Tū mandat quoscūq; magos, & carmina doctos
 Illicitam diris tentent vt fraudibus artem.
 Vndiq; tunc iussi concurrunt, & medicatas
 Armant quicq; suas noto phantasmate vīrgas:
 Dant iactæ vanas species, anguesq; putati
 Illusos terrent oculos, fallente figura.
 Nec longum tumuere Magi: cōsumitur omne
 Quod fecisse rati, fictos namq; arte dracones
 Primus adhuc mordax absorbuit ore cerasa.
 Postquā virtutis clausit spectacula Moses
 Victorisq; tenens erexit in aëra caudam:
 Decedit serpens ligno, vultusq; recedit:
 Diriguere vagi durato corpore flexus.

Magi Aegy-
ptij.

Serpentis in
vīrgam redi-
tus.

g s Quid

Quid multis: fit virga prior: qua deinde sacerdos
Plurima succiduo monstravit tempore signa.

CAPVT V.

HInc durū frandens Pharaonis cōsciū ardor
Diuine incoepit per cuncta resistere dextre
Quæ iam cognoscens nolit tamen ipse fateri.
Protinus exclusos iussit discedere vates.
Illi diuinas pulsant cū fletibus aures,
Vt fremitus gentis tandē frenetur iniquæ:
Quã grauius sæuã monitus fecere superni.
Ipsis quinetiam cœlestibus arma minantem
Tū pater accipiēs gemitus, lachrymasq; precātū
Taliter hortatu blando solatur amarus.
Ne tantum vacuo submitтите corda timori
Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptā
Elegi & propria solam mihi sorte dicaui.
Iam nunc cernetis quāto primordia vestra
Prosequar auxilio: vestros vt persequar hostes.
Ducam sublimem portenta per omnia dextram.
Nec valet in paucis Pharius rex cedere signis
Longius vt duram vincant miracula mentem.
Post hæc laxatos etiam discedere coget,
Expelletq; solo: quod nunc negat ingeret vltro.
Ibitis

Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
 Qua vocat expectans perfertilis vberè terra
 Et claras victis condetis gentibus vrbes.
 Vos modo promissis tantum confidite donis:
 Et quos deposcent ingentia facta labores
 Læta ferat virtus, seseq; ad prospera seruet.
 Talibus auditis melior spes arripit illos
 Attollunt animos, palmaſq; ad sidera tendunt
 Concipiuntq; fidem votis grateſq; rependunt

CAPVT VI.

POſtera lux dubios primū præmiferat ortus
 Et ſucceſſorem depulſa nocte ferebat
 Inſiſtens aurora diem: tum flumina ſanguis
 Imbuît, & ſubito maduerunt arua cruore
 Sed non in minimis portentum contigit vndis,
 Fluuiorum rex ipſe rubet, nec lumine priſco
 Niluſ agit proprium quē ſumpſit fonte nitorem.
 Vndarum vice ſanguis ineſt, non corpore fuſus
 Aut hoïm de ſtrage, ſed irato delapſus olympto.
 Ergo hinc naribus obſtructis victoq; natatu
 Interiere ſimul peregrini in gurgite craſſo,
 Auxeruntq; ſuo ſaniem de funere piſces.
 Forte & ſanguineus mortis cladisq; futuræ

Aegypti peſtes per Moyſen illatæ.

Flumina in ſanguinem. Exodi. 7.

Indicium

Indiciū iam Nilus erat: qui protinus omnes
 Aegypti terras, vel quo patet ampla canopus,
 Et portentosa tellus vastissima Memphis,
 Imbiberat dirum spargens per rura cruorem.
 Et iam inter pingues sitiens defecerat vndas
 Aegyptus, si non celerem super arua medelam.
 Afferret, Niloque suas Deus inderet vndas.

CAPVT VII.

TVM vero vt requie pestis subducta reduxit,
 Effertur rursus dilata morte tyrannus:
 Et vix euasæ spernens discrimina mortis,
 Innocuam flagris persistit subdere gentem.
 Nil iuuat hic multis omnem narrare superbi
 Perfidiam, & duri periuria dicere regis?

Rane per to
 tā Aegyptū.
 Exod. 8.

Protinus vt duris infontem affligere gentem
 Imperijs, rursus solita inclementia coepit
 Vnda putrescenti vixdum purgata cruore
 Ranarum foedis impleuit saltibus vrbes.
 Complentur cellę penetraliaque abdita ranis.
 Ipsa etiam raucas regalis purpura voces
 Sustinet, atque suis homines submittere iussis
 Sueta locutuleis frendet succumbere ranis.
 Quarum mox cumulis flāma tonitruoque subactis
 Nec

Nec sic crudelis placata est ira tyranni.
 Ergo muscarum (Cynifes dixere) peremptis
 Confestim ranis examina plurima surgunt,
 Pendula quę portant leuibus corpuscula ventis,
 Pennarumquę vices suppleant stridentibus alis.
 Mox sese pariter fundunt, atquę omnia complent.
 Et licet immerfis defigant vulnera rostris
 Plus horror quā pœna mouet; plus vulnere terror.
 Vt vero infectam corrupto ex aëre pestem
 Sustulit ad Mosi pia vota piosquę precatus
 Ventus agens; creuitquę feri iracundiã regis,
 Nec terrore mali clementia longior eius
 Constitit, ablatis purgato ex aëre muscis
 Succedunt alię grauius; quibus impius heros
 Nec quidquę motus noua mox discrimina sentit.
 Nimirum grauis inradens animalia tabes
 Omnia dat læto, & crudelia funera spargit.
 Hebræisquę cadunt iumenta Aegyptia saluis.
 At quum nec tali commotus clade tyrannus
 Vexare Hebræos pœnis iam pergeret auctis
 Mox dirę clades in cœlum puluere sparso
 Surgunt, & penitus turgentia vulnera mēbris.
 Transierat iamquę illa dies, tum luce sequuta

Admonito

*Cynifes in
 Aegypto.
 Exod. 8.*

*Muscæ in
 Aegypto.*

*Pestis in Aegy
 pto in cuncta
 animalia.
 Exod. 9.*

*Ex puluere
 sparsa vlcera
 in omnibus
 animantibus.
 Exod. 9.*

Admonito tantis nequidquā principe plagis,
Tonitrua & fulgura cum grandine in tota Aegypto Concutitur cœlum tonitru, nubescq; coactæ.
 Terribili splendore micant, ferit omnia fulgor.
Exod. 9 Coniurata omnes vno sub tempore mortes
 Aethere turbato terris elementa minantur:
 Et tonitru inferitur pregrandi pondere grando.
 Non vt guttatim in terras de nubibus exit:
 Sed quocunq; cadit quæ deprimat, atq; ruinā
 Pondere vel solo faciat: coniungitur ergo
 Grandineum flammis feruentibus aëre frigus.
 Postquā hominū stragē mixta cū grādine flāma
 Negligit euaso pharius discrimine princeps:
Bruchus & locusta in Aegypto. Exin restantem surgit cōsumere fructum
 Bruchus, & excusso confidens crure locusta.
Exod. 10. Sed quoniā durata malis & nescia flecti
 Hanc nihili cladem callosa superbia duxit:
 Insequitur velox grauius quæ vindicet ira.
Tenebrae Aegyptiae. Cæcas mane nōuo surgens sol sparferat vmbra:
Exod. 10. Et lætus iubaris splendebat fronte sereni,
 Quum mediam sese opponit teterrima nubes
 Nascentemq; diem depulso lumine claudit:
 In molem nox densa coit, perit obrutus aër,
 Palpantesq; manus densas sensere tenebras.
 Et quo

Et quo quemq; loco tenebrosus repperit horror
 Continuit, nullum vidit, nec visus ab vlllo est.
 Squallentes pariter uiuentia milia credas
 Infernas intrasse domos, aut forte reuulso
 Obice terrarum patriam sordentis abyssi
 Migrasse in superos: ac mundum luce fugata
 Sub leges misisse suas: tres perdidit ista
 Nocte dies, digne pendens periuria tellus,
 Quæ phario regi suberat: nec senferat vllas
 Sole fruens solito, plebes Hebræa tenebras

CAPVT IX.

INterea Moses lachrymas, ieiunia, vota
 Cōtinuat, precibusq; frequēs ac puigil instat,
 Maioris natu fultus solamine fratris.
 Vnde & diuinæ meritis solatia vocis
 Instruitur ritus domino sic fante sacratos:
 Cernis quam varia desudans clade reatum
 Aegyptus contrita gemat, formidine tantū
 Ducta necis: mōstrat propius mēs turgida lætū:
 Nec seram insinuant isthec portenta ruinam:
 Vnus adhuc superest vt vindicet omnia luctus
 Postq; nouem decima percellat cæde merentes. Exodi. ii.
 Vos modo perpetuos sacrorum discite ritus
 Mansurosq;

Mansurosque sua cultus in lege tenete.

Initium & ritus sacrificio rii. Exod. 12.

Principio in cunctis orbis quos circinat anni
 Mensibus, iste caput posthęc sit & ordine primus.
 Lunaque bis septem quum fecerit addita noctes
 Vesperaque extremę iam coeperit esse Diei:
 Mansuetum annalis tum sumite temporis agnū.
 Quę dū quisque tribu in propria mactauerit, eius
 Illinat effuso confestim sanguine postes.
 Hoc dabit indicium seruandę cura salutis,
 Quum percussor aget, tacitā sine vulnere cadē.
 Nam quodcunque sacro limen maduisse cruore
 Viderit, hinc illo transibit ad altera saluo
 Limina: nec genti spes vlla accedit Hebręę
 Hanc pręter: nostrę quę prima est forma salutis

C A P V T X.

Sanguis Christi p̄ agni sanguinē prefiguratus.

NAmque euasuros diri Pharaonis, & omnis
 Aegypti imperiū, velut agni sanguis inunctus
 Postibus, immunes crudeli a funere fecit:
 Sic agni illius Christi, qui vellera nescit
 Noxia, qui nullum contraxit corpore næuum
 Inter labentis feruentia funera mundi.
 Sanguis ab inferno miseros Pharaone redemit,
 Aegyptique dedit saluos euadere terram.

Ergo

Ergo agnosce tuum in nobis rex Christe cruorē, *Apostrophe
ad Christū.*
 Atq; tuos educ Aegypti è carcere seruos,
 Et quocumq; loco sanctus maclaberis agnus,
 Inq; cibos sanctum porrexerit hostia corpus
 Christe tuum, non attingat tua dextera vindex.
 Præterea veterem exutos formamq; virumq;
 In vitæ nouitate tuum fac sumere corpus:
 Et sacrum æterni calicis potare cruorem.

CAPVT XI:

FInierat rector legesq; & fœdera phase
 Desierat mandare suis, quod protinus oēs
 Arripere simul, peragunt conuiuia læti:
 Solemnisq; nouo cultu disponitur esus:
 Transeat ad sacros quæ condita forma nepotes.
 Nox erat: & mediã carpebant cuncta quietem:
 Umbraq; libratas iam iam diuiserat horas:
 Ecce venit tacito per dira silentia motu
 Angelus, exerto missus qui sæuiat ense,
 Nec confusa datur subitè sententia loeti:
 Non hic luce opus est: clarè longeq; videtur
 Quem petit in tenebris præfixi funeris ordo.
 Maiores natu pereunt, soli q; leguntur
 Ad mortem, primos luci quos edidit ortus.

*Angelus ex-
terminator.*

*Primogenita
Aegypti mo-
riuntur.
Exod. 3.*

h Cum

Cum dominis pereunt famuli, natiq̄ potentum
 Permīxta cum plebe cadunt, viliſq̄ perinde ac
 Quem tenet aurati morientem purpura fulchri.
 Serica ducuntur nihili vt pannofa, pariſq̄
 Disparibus ſtratis ſternuntur corpora læto.
 Non quenquā mors æqua timet nō excipit vllōs
 In viuīs tantum qui diſcernuntur honores.
 Pauperis ad fletum nulla pietate mouetur
 Dītibus vt parcat; nullo corrumpitur auro
 Angelus, æqualiq̄ exterminat omnia lance.
 Aegrotum ſanus longē uī iunior ante
 Migrat: quūq̄ omnes eadē mors percutit, vnū id
 Et ſolum ſupereſt vita diſcrimen in illa,
 Viuant vt meritis ſuperata morte, ſuiq̄
 Præmia ſuſcipiant dudum promiſſa laboris,
 Qui ſuperum in terra monitis ſtuduere tenendis:
 Contra qui tantum carni indulſere, neglecto
 Spiritu, in æternos rapiantur protinus ignes.

C A P V T XII.

ERgo vbi percuffas ſoboles confuſa repente
 Aula videt, currūt flentes ad funera matres,
 Pectora contundunt pugnis, crineſq̄ reuellunt
 Vnguibus, & nigras feſtinant ſcindere malas.
Nec

Nec paucæ planxere diu, mox occupat omnes
 Luctus quãq; suus, sonat vnus in æthere clamor
 Non vno ex fletu; gemitu conterritus aër.
 Hulla vacãs a morte domus; tum lumine multo
 Tota curatur populosum funus in vrbe.
 Cogunturq; suam prolem mœrere merentes.
 Nec iam funebres peragi cum funere ludos
 Turba dolorq; sinunt, tãtus tremor occupat oës.
 Quinetiam nisi plebeios & honore carentes
 Sacraffent igni, aut fossa tellure locassent
 Nullæ sufficerent capiendis omnibus vrnæ.

CAPVT XIII.

TVm regem circum commoto murmure sistit
 Mœsta cohors, tristesq; trahēs ex ore loq̄las
 Heus (inquit) nostris aduersa potentia rebus
 Hebræi populi, toties cui vindice dextra
 Militat omne malum, totus cui deniq; mundus
 Seruit, & irato succedunt prospera cœlo.
 Vis quædam secreta Dei, maiorq; potestas
 Hęc in scepra furit; gentemq; vlciscitur ipsam.
 Quin etiam nostræ seruant contraria genti
 Victores elementa suos; coniurat in omnes
 Et cœlum & tellus Pharios, coniurat, & aër.

*Questus
 Aegypti.*

h 2 Eniacet

En iacet Aegyptus, nec iam reparabilis vltra.
 Atq; vtinam pœnas & dura pericula viuís
 Ferret adhuc diuina manus, nec funere tanto
 Deceptam subita vacuasset cede canopum;
 Tandem parce solo causasq; expelle ruinae,
 Dum leuior strages, superant dum milia nostræ
 Gentis adhuc; grauiora priusquã funera tristes
 Experti, non possimus quum forte volumus.
 Quin diram eiecto depellimus hospite cladem?
 Nil ne mouet noster natorum funera planctus?
 Quòd nisi cõmuni fortasse mouebere planctu,
 Vel natí mors dira tui, te vindice zelo
 Commoueat; pulsiscq; illis fac pauca superstent
 Pignora, quæ tantum abstergant seruata dolorẽ,
 Et detruncatæ reparent dispendia gentis.
 His dictis lachrymas populus dedit, ipsa superbi
 Frangitur ad fletum dira inclementia regis.

CAPVT XIII.

SEd dum isthec perturbata tractantur in aula:
 Hebræi vatum studio monitisq; supernis
 Optima quæq; parãt ad sacra, epulasq; requirunt,
 Vasaq; solennis quæ poscit plurima cultus,
 Ornamenta etiam vestesq; monilia, gemmas,
 Mutua

Hebræi ab
 ægyptijs mu-
 tuantur su=

Mutua ab Aegypto plebes hebræa requirit
 Confestim reddenda sibi; mox commodat illis,
 Ditat & ignorās trepidam manus æmula plebē,
 Quænam digna tuis pandantur laudibus ora
 Summe pater, qui tam sæuo sic vteris hoste,
 Cōmodet vt preciosa suis quæq; hostibus? Et iã
 Annuat aduersus, largitur munera nolens,
 Quæ secum dimissa ferant, nec soluere tantum
 Sufficit oppressos; opibus ditantur euntes,
 Thesaurosq; nouos libertas reddita sumit.
 Atq; inter medios inimica in sede furores,
 Prædatur dominum fugiens, fallitq; videntem,
 Præsentem spolians; nec tam discedere pulsos
 Quàm lætos migrasse putes; tolluntur auari
 Sic Pharaonis opes; quem tunc mercede soluta
 Seruitij longum credas taxasse laborem.
 Sic studijs aliquando hominũ in contraria versis
 Auctorem redeunt cōmenta pericula in ipsum.
 Tunc frustra innocuo meditados vulnera fratri,
 Inuida plus lædit frustrato vulnere bilis.

*pellecilem
 omnem.
 Exodi. 12.*

*Apostrophe
 ad Deum.*

CAPVT XV.

Egressi interea trepido de rege ministri
 Cōpellunt celerare fugam, coguntq; volētes,
 h 3 Præcipitant

Exodi. 14.

Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
 Pellendasque putant pulsa cum gente ruinas.
 Iam prope centenum cõpleuerat aduena lustrũ
 In regnis Aegypte tuis iudæus apella,
 Quattuor atque decem lustris tãtum inde remotis,
 Ex quo illuc Iacob secum perduxerat omnem
 Bissena cum prole domum, carosque nepotes
 Multa propagatos tandem per milia, donec
 Aegypti inuidiam populus conflauerit auctus.
 Quando induratum plebes iudaica regem
 Effugiens, factis Aegyptum classibus exit.

Egressus Hebraeorum. Primo conspicuus fulgebat in ordine ductor
 Legifer, adiuncto præcedens agmina fratre:
 Post quos belligeræ disponunt arma cohortes
 Ducunt & validas in structo robore turmas.
 Arma ferunt humeris, enses & balthea læuo
 Accingunt lateri, presso tum vertice callis
 Fulget, & albenti certat lux ferrea lunæ.
 Nituntur iaculis alij clypeosque sinistris
 Voluunt, & rapido meditantur bella rotatu.
 Gaudet pars etiam pharetris, volucresque sagittas
 Hostis in occursum mittendis motibus aptat:
 Aut si forte virum fugientia terga sequatur.

Vt

Vt pennata leues transmittant spicula ventos.

CAPVT XVI.

INcedit pauidū postrema per agmina vulgus
 Nō impar numero, queis cœlū pingitur astris,
 Aut queis feruescit pelagus crispantibus vndis,
 Vel quibus exundat coopertum littus arenis;
 Et quot destillant humentia nubila guttis.
 Mirantur Pharij numerū; nec credere possunt
 Quod cernunt oculis; placet eiecisse tot hostes.
 Quanquam non acie Pharao perimetur ab ista,
 Quanlibet innumeris fuerit stipata cateruis.
 Vnus pugnabit cunctis pro milibus auctor.
 Interea lento moderatus tramite gressum
 Hebræus carpebat iter; procedere tantum
 Permissus spacij, quantū vel tarda senectus
 Vel rudibus reptans infantia sustinet annis.
 Ne nimium fragiles inter delasset eundum
 Aetatem sexumq; labor: Sic cuncta supernus
 Dispensat nutus, plebicq; assistit eunti

CAPVT XVII.

ERgo vbi signatis sederunt milia castris,
 Armatusq; pedes vulgus vallauit inermes;
 Vespere tum primo stanti ad simulata columnæ
 h 4 Insistens

Colūna ignea Insistens puro resplenduit æthere flamma:

Exodi. 13. Non veluti noto dirum micat ignis in axe,
 Pro dita quum terris cœli portenta minantur
 Aut morbis tristem bellisq; aut cladibus annū.
 Sed radijs fulgens & lumine candida læto
 Ostendit nitidum castris mirantibus ignem.
 Diffugiunt tenebræ vicinaq; sidera cedunt.
 Obstupuere viri primum, ac perterruit omnes
 Incussitq; metum nouitas: tum luminis vsu
 Paulatim cœleste iubar consuescere cœpit.

CAPVT XVIII.

Maxima nocturnas iã pars exegerat horas,
 Et voluēda dies instabat forte pr opinqua
 Cunctorum ecce oculis per cœlum visa moueri
 Altera iter rapuit populo spectante columna.
 Protinus hanc sancti patres, sensere sequendam,
 Et duce cœlesti gaudentes, protinus omnes
 Abrupere moras castrisq; excedere certant.
 Tunc vt quæq; tribus primum sortita laborem,
 Ordine carpit iter: sequitur tum cætera pubes.

CAPVT XIX.

HAec inter clarū rediens lux pandit olympū
 Flammea mox viso pallescit sole columna,
 In nubēq;

In nubemq̄ redit totus qui fulserat ignis.
 Sed species perstat tensæ super æthera formæ.
 Et matutinas iam sol superauerat vmbas
 Ecce nouum dictu, cœlo seruata sereno.
 Feruenti radio se iussa opponere nubes
 Frigida, c ondensum cumulauit in aëre tegmen.
 Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
 Forma dabat, nec erat nigro sic horrida vultu
 Vt validos terrent quū promunt nubila nymbos,
 Sed qualis solem madidus quū viderit arcus,
 Tanta fuit pulchrę species oblonga columnæ.
 Noctibus ignis erat, lumenq̄ accensa ferebat.
 Quum sol torreret, gelidum dabat humida rorē.
 Has alternantem ducens cum tempore sortem
 Mutauit natura vices; substantia discors
 Muneribus proprijs concordem reddidit vsum.
 Si mansit, mansere viri; si mota, secuti.
 Si multis etiam visa est pendere diebus
 Subdita defixo tardabant agmina vallo.

*Columna nu
 bis. Exod. 13.*

CAPVT XX.

ISta quaterdenos miracula visa per annos
 Tēpore quo vasta Hębræi in solitudine viuūt,
 Vestibus integris nullaq̄ in parte minutis.

h Tunc

Tunc nulli longo currendi prorsus ab usu
Detritis soleis, prisci seruantur amictus.

Sic longæua fuit sed non damnosa vetustas,

Manna figura eucharistie. Dum sacrum populo victum, candētia manna
Ferrent, & cœli frugem terrena viderent:

stie. Mystica quæ longe prædiceret ante figura
Virgineo ex vtero, purum sine semine Christi
Edendum, nobisc̄ aliquando corpus edendum.
Quas caperet pascendus homo de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.

Virga Mosi Nec portentificę cepit me obliuio virgæ

Percussa petra Christi figura. Quo signo summus percussa rupe sacerdos
Protulit irriguos populis sitientibus haustus:

gura. Insinuans Christum stabilem consistere petram:
Percussus iaculo largas qui præbuit vndas,
Porrexitq̄ suis sacro de vulnere potum.
Hebræi interea læti ducente columna
Gressu per terras ibāt perq̄ æthera vultu.

CAPVT XXI.

ECce iterum pharijs insedit mentibus ira,
Et populū sine more ferox hisvocibus armat
Exit & in tales vicina morte furores.

O nimium stultis imponens mentibus error.

Præstigiæq̄

Præstigiæq; diu nebulosa in fraude peractæ.
Nonne pudet seruam nullo certamine gentem
Sic impune rapi? sic nos patiemur inulti
Deferat vt vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida muris.
Nec solitum cōsurgit opus, nō cultor in agris
Exercet validos attrito dente ligones.
Quin potius sumptis exercitus irruit armis,
Imbellemq; manum profugosq; reducit alūnos
Quod si feruilis tantum procederet ausus
Vt contra pugnare velint; mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus; feruentibus armis
Permixtę pereant confosso pectore matres.
Vberibus iunctos configant spicula natos.
Prolem quisq; suam cernens ante ora cadentem
Oblatis optet iugulis præcedere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Vltima fors populum; sic viuens omnia perdat.
Tum pereant, densa & campi sub strage iacentes
Tristi cōmittant inhumata cadauera cœlo.
Inde vbi sanguineo satiauerit ense furores
Thesauros reuocet fugientes dextera victrix.

Caput

Dominus dissipat cōsilia gentium, reprobatur autē cogitationes populorū, et reprobat cōsilia principū. Psal. 32.

TAlibus excitas acuebant flatibus iras
 Irridente Deo, solus qui despicit omnem
 Conatum rigido meditantem vana tumore,
 Consiliumque ducum cassatis dissipat ausis.
 Ergo bella rogant, feruens rapit arma iuuentus,
 Spumantes ducuntur equi, phalerisque potentes
 Suspendunt alacres splendentia fræna iugales.
 Pugnax pompa nitet: subiectis curribus axes
 Aurato temone trahunt: tum cætera pubes
 Induitur chalybe, aut fuluo circumdatur ære.
 Et loricarum vasto subtegmine gaudet:
 Intexit creber sibi met quas circulus hærens
 Ast alios tenui contexit lamina ferro
 Assuetos alijs crates, compacta metalla
 Horrentesque habitus diuersa fecerat arte
 Ira ferox: nudos etiam quæ ad prælia misit.
 Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
 Terribilis plus forma fuit: quis namque furentes
 Vsq; adeo spectans vultu speculetur amico?
 Inclusæ galeis facies, & ferrea vestis
 Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
 Mox prodit collecta manus: rex ipse frementes

Curru

Curru cogit equos: telis tamen vndicq; septus
 Delitet, & densam reddunt hastilia syluam.
 Concutitur pulsata rotis, ac pondere tellus
 Pressa gemit: nec iam capiendis sufficit illis,
 Vsq; adeo Aegyptum angustat stipata iuuentus:
 Occluditq; vias: fugiendi vt nulla superfit
 Hinc equite Hebreos: illinc cludentibus vndis,
 Spesue modus ue vllus, ni iam mortalibus illos
 Præsidijs vacuos cœlestis dextera saluet
 Quæ solet extremam miseris adferre salutem.

CAPVT XXIII.

IVnixerat interea qua ponto magdalus instat *Exodi. 14.*
 Hebræus populus rubicūdo castra profundo.
 Euasos credens securis mentibus hostes.
 Ecce autem vt cepere suas tentoria sedes,
 Dum resident, fixoq; parant requiescere pallo:
 Cernunt puluereas in cœlum surgere nubes
 Moxq; etiam propius spectantibus alta patecūt
 Nigrantes vultus adoperta nitentibus armis
 Agmina, crudeles tantum spirantia mortes.
 Nec tamen infensas patitur cōmittere partes
 Sole sub occiduo vicinus prælia vesper.
 Crastina lux ergo vallati bella tyranni
 Distulit:

Distulit:ardentes qui ne compesceret iras
 In somnem ducit meditans crudelia noctem.
 Auroramq; cupit stellis properare remotis.
 Iam super Hebræos consistens forte columna
 Flammea, mirandam reddebat in aëre lucem.
 Ut videt insuetū Pharaos, & mirabile lumen
 Ardet, & excitas iam plus feruescit in iras:
 Paulatimq; mori non sustinet:itur ad vnam
 Quæ claudat cunctas pelago sorbente ruinas,

CAPVT XXIIII.

INterea conclusa loco, finemq; sequenti
 Expectans pauefacta die, nec tela, nec vllas
 Bellorum versat curas Hebraica plebes:
 Sed defecta animo voces erupit in istas,
Exod. 14. Mosē incessens, ô terq; quaterq; beati
 Quos morte absumptos calidis Aegyptus arenis
 Condidit, ante patrum morientes ora suorum:
 Digni habiti qui tam duros sentire dolores
 Nec stragē hāc possent, nec pignora captavidere.
 A litibus nos esca dati, nec sede sepulchri
 Ornati vastæ corpus reddemus heremo.
 Talia dicebat permixtis luctibus omne
 Vulgus, & accenso plangebat turba tumultu.

Caput

SAnctus ad has Moses pmissa referre q̄relas, *Exod. 14.*
Solaricq̄ metū, luctusq̄ his tergere dictis.
 Quæsumus ingratos populus depone timores,
 Expertus toties nunquā fidentibus in se
 Defore cœlestes; nec desperanda putetis
 Quæ tantis spondent cœlestia numina signis.
 Infidil' ne potest elabi cordibus vnquam
 Aegyptus tot cæsa malis; iam credite dura
 Niliacum regem manet atq̄ extrema ruina.
 Nonne inter medias Aegypti Hebraica clades
 Iumentisq̄ virisq̄ simul Deus agmina saluis
 Seruauit? Sed quid memorem transacta; videtis
 Vt mediatricis curet tutela columnæ,
 Ne quid ab aduersa liceat nos fraude vereri.
 Quin magis erectas spe firma attollite mentes.
 Crastina namq̄ dies præfixa est vltima genti
 Quæ nūc bella crepans sumptis cōfidit in armis.
 Illi illi sua bella crepent, & fulmina: non sic
 Pugnandum vobis; nec telis tela feretis
 Obuia; nec vestro vobis sudore triumphus
 Crastinus adueniet, cœli pugnabitur ira;
 Hanc diuina sibi pugnam iracundia seruat.

Talibus

Talibus intentus Moses deiecta leuabat
Corda virum, & sancta sedabat voce timorem.

CAPVT XXV.

Exodi. 14. **I**Nterea validus feruenti flamine ventus
Vrebat, tota consumens nocte profundum.
Confestim insolitas mirantur flumina flammæ:
Ardet enim afflatus percusso in gurgite fluctus.
Ad matutinum peruenerat horrida tempus
Vix acies, primosq; nitens aurora rubores
Spargebat mundo, tetrís quum protinus omnes
Erumpunt castris: fremit vndiq; mota iuuentus.
At pauidæ plebis postquam peruenit ad aures
Clangentisq; tubæ percussit pectora terror,
Arripiunt carpuntq; viam, qua proxima ponti
Littora sollicitant rubris insignia lymphis.

CAPVT XXVI.

*Mare rubrū
viā facit. He
bræis.
Exodi. 14.* **V**T summas pelagi populus peruenit ad oras
Cessit confestim iussi reuerentia fluctus:
Expanditq; viam, cui terrā clauserat hostis,
Quā noua pendentis cōstruxit machina fluctus,
Frænatas celso suspendens aëre lymphas.
Aggreditur medium fugiēs, vincensq; fugantes
Gens electa Dei pontum, vestigia rubri
In regione

In regione maris figens: & saxa profundi
 Conculcat nudum percurrens orbita limum.
 Aspectum iniiciens scissis sol torridus vndis
 Ignoramq; nouo contingens lumine terram
 Ima laborantes radios ad tar tara ponti
 Vix misit, fessumq; iubar vix extulit imis

CAPVT XXVII.

CRedēs exclusos primum, fluctuq; repulso
 Inq; fugā versos pharius dare terga tyrann⁹,
 Præcipitare moras, tali iubet agmina verbo.
 Ecce iterum fugitiua cohors pendentia bella
 Deserit, auxilioq; pedum confisa recedit.
 Vos armis premitte, & clausis insistite turbis:
 Cætera pontus aget. vix hæc perdixerat, illi
 Profiliunt, cursuq; parant attingere littus.
 Vt venere, vident arenis vasta profundi
 Insolitam præbere viã: pansoq; recessu
 Pontum aperire suas illis fugientibus vndas:
 Hos quoq; per siccum tutos descendere callem
 Securos pelagi: nilq; æquora dira timentes.
 Tum nouitate rei percusso accipit horror.
 Substitit & paulum restrictis motibus agmen
 Frænaq; suspensos tenuerunt ducta iugales.

i Capit

NEc dubiū est mirāda aliq̄s portēta stupētes
 Turbato secum sic protinus ore locutos,
 Quis Deus à prisco deturbat cardine mundum
 Lege noua, variatq̄ vices, & condita mutat?
 Nam si seruetur rebus natura creatis,
 Monstriferæ quæ causa viæ? quid deniq̄ restat
 Si mare transitur pedibus, nisi nauibus arua
 Sulcentur, cœlumq̄ suo decurrat ab axe,
 In superos infernus eat, plaga feruida cœli
 Algeat, afflatam succendat scorpius vrsam?
 Hic quia confusus rerum subuertitur ordo,
 Me duce siccatum nemo descendet in æquor?
 Sic suspecta nouum quæ pandit semita callem,
 Frustra bellatur superis nolentibus, ergo
 Nūc, abeant tantūq̄ vagos sua mōstra sequātur,
 Sed quo dementē rapit hæc sentētia mentem?
 Ergo ne sublati plebes Hebraica secum
 Diuitijs abeat? num sic spoliata Canopus
 Impunes vltro permittat abire latrones?
 Quin illos igitur lymphis sectamur apertis?
 Hæc ardens versat cum seditione tumultus;
 Instantisq̄ latens vrget sententia læti,

Caput

Vlcerat æquoreã pedibus plebs inclyta vallẽ
Gurgitis & vacui cõuexa volumina linqvẽs,
Et barathri emensi superas ascenderat oras,
Crudeli effertur nigri dux agminis ira,
Ignarusq; suã quã iam iam est proxima mortis
Accelerare suos iubet, atq; intrare profundum.
Arripiunt pariter referati concaua ponti:
Inuaduntq; viam. Quid nõ furor audeat amens?
Hinc equitum pars agmen agit: pars inde citatis
Ire iubet stimulis rapidas super arua quadrigas.
At mediũ vt venit frendens equitatus in equor,
Fulminat absentes, fugientesq; increpat illos.
Accusatq; moras tam laxi gurgitis ardens
Ira virum: iam vicini male gnara perfeli.
Tum per sublimem pendentĩ nube columnam
De cœlo vox missa tonat, verbiq; superni
Ad Mosen verbis interpret talibus infit.
Venit iam tempus, mea quum madata probẽtur
Aegypto iam finis erit, iam clade suprema
Tot castigatam vicibus diuina Canopum
Afficiet: cum rege suo sententia: iam iam
Sentiat Aegyptus sapiens vel morte suprema,

i 2 Quam

Quàm nihil inuitis profit contendere diuis.
 Tu modo diuisum vîrga iam percute fluctum:
 Atq; reducta suos assumant æquora vultus.

CAPVT XXX.

ILle genu flexo siccati marginis oras
 Et vacuum littus iussis accedere lymphis
 Percutit, insigni credens mysteria ligno.
 Hinc subitus crepitare fragor: tonat vndiq; circū
 Lympha ruens, primumq; illic cōmittitur vnda
 Quo monstrabat iter Phario mors vltima regi.
 Postquā clausa via est, fluctusq; rebellat eunti:
 Pœnitet intrati iam gurgitis; & fuga serum
 Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes,
 Armæq; proijciunt: pontus fugientibus instat,
 Occurritq; sequens: perit vndiq; circuniec'tus
 Decurrentis aquæ laxatis murus habenis.
 Ille ferox semper mitis iam morte sub ipsa
 Non hæc humanis agitur victoria bellis,
 Expugnamur, ait, cœloq; euertimur hoste.
 Effuge si liceat, victusq; euade satelles:
 Nec iam tela Deo conatibusingere cassis.
 O si compunctas humana superbia mentes
 Ante obitum mutare, nec expectare suprema
 Fata

*Pharaonis et
 exercitus sub
 mersio.
 Exodi. 14.*

Fata velit, quanto infœlix fœlicior esset?
 Pœnitet ambigue quem sero pœnitet; ergo
 Præsens spacium nobis dum creditur æui,
 Dum patulam cunctis Christi clementia sese
 Præbet, præteritæ plangamus crimina vitæ.
 Pœniteatq; olim negligenter temporis acti,
 Dum licet, & sano ingenioq; animoq; valemus.
 Nam qui peccatum moriens dimittere, & ipsa
 In serum tempus differt admissa fateri,
 Non tam dimittit, quàm dimittatur ab illis.

Nō esse diffe
 rendam peni
 tentiam.

CAPVT XXXI.

ERgo exaltatis pendens sustollitur vndis
 Cōfestim mergēda phalāx Aegyptia: & ipso
 Pondere telorum premitur, fundoq; tenaci
 Succinctum reuehunt morientia corpora ferrū.
 Pars exarmatis quum primum libera membris
 Implicuit nantes morientum amplexibus artus,
 Auxilio decepta perit, pariterq; tenentes
 Alternō sub fasce ruunt, nexiq; necantur.
 Atq; alij lassata diu dum brachia iactant,
 Incurrunt enses: iaculisq; natantibus hærent:
 Concolor & rubro miscetur sanguine pontus.
 Quin & conspicuus princeps Mēphitidis aulæ

i 3 Candentes

Candentes ducens nigro rectore iugales,
 Inspector cladis propriæ, gentisq; superstes,
 Vltimus ingressis per currum naufragat vndis.
 Et vacat hos inter plebes Hebræa tumultus,
 Interea pugnante salo: vincitq; quietus
 Israel solo peragens certamina visu:
 Dum vallis cōpleta perit, fluctuq; reuerso
 Ducitur extantum planati gurgitis æquor:
 Exponitq; suum pelagus super arua triūphum.

CAPVT XXXII.

Exod. 15. **E**Rgo Deo dignas isto certamine laudes
 Atq; repensurus memori tot munera mente
 Inclytus egregium solenni carmine ductor
 Describit toto quod psallitur orbe trophæum,
 Quū purgata sacris deletur culpa fluentis:
 Emittitq; nouam parientis lympha lauacri
 Prolem, post veteres quos edidit Eua reatus.
 De qua sermonem præmissō carmine fecit
 Lucrificos repetit tenui dum pagina lapsus.
Baptismi figura. Quod vero Aegyptus lapsis euaditur vndis
 Euafoq; mari: nostri illa figura lauacri est.
 Quū Pharaο infernus sacris submersus in vndis
 Ingemit è tanto miseris discrimine lapsos,
 Nos

Nos vero Christi solennem in morte triumphū
Baptizati agimus, tanta est baptismatis eius
Gratia, quo veteris peccatum expellitur Adā
In nobis, viuitē nouus pereunte vetusto:
Quo mala noxa perit, quo virtus inclyta crescit:
Israel verus sacris quo tingitur vndis.
Hæc præcurrenti signantur dona figura,
Diuinum vero lector venerande triumphum
Hactenus insulsis cantatum versibus, æquifera
Accipe, & Hebræis confide in littore saluis.

FINIS LIBRI QVINTI

i 4

DIVI ALCHIMI AVITI

Viennensis archiepiscopi in libellum de
consolatoria castitatis laude ad Fuscina
m fororem Præfatio.



Post consummationem libellorum quos nō sicut uo-
uerat edidit dispositio mea, sed tua sodaliumq; pia
festinatio affectuosa quidē sed inconsulta præripuit,
cogis insuper tibi specialius dari uersus illos, quos
ad uenerabilem Fuscina m fororē nostrā de cōsolato-
ria castitatis laude conscripsi: quos ego post denunciatum poëmatis
finem, epigramma rectius dicerem, tu primū libri nomine uocitasti,
hoc scilicet uocabulum prolixitati eius asserens cōuenire. Quapro-
pter habe me etiam in hac parte famulantem iudicio imo potius affe-
ctui tuo: quoniam profecto iniquum est, ut cui parui in maioribus,
in exiguis contradicam. Meminerit autem pietas tua hūc ipsum, quē
sic uocas libellum, uel de religione parentum communium uel de uir-
ginibus nostræ familie familiariter disputantem illis tantummodo le-
gendum dare, quos re uera nobis aut uinculum propinquitatis aut
propositum religionis adnectit. Dotes enim ex materie qualitate me-
ritiq;, germanæ sanctimoniali compositas uix uel tibi crebra uictus
iussione credo: quando aut qualiter uenire in manus extraneorum
uelim? Sane à faciendis uersibus pedibusq; iungendis pedem sum de
cætero relaturus, nisi forte euidentis causæ ratio extorserit alicuius
epigrāmatis necessitatē, cuius tantā exiguitatem fore polliceor ut ei
aliud nomen assumere nec ipse præsumas. Decet enim dudum profes-
sionē nunc etiā etatē nostrā siquid scriptitādū est, grauiori potius,
stilo operam ac tempus insumere, nec in eo immorari quod paucis in-
telligentibus mensuram syllabarum seruando canat, sed quod legen-
tibus multis mensurata fidei adstructione deseruiat.

Diui

DIVI ALCHIMI AVITI

Viennensis archiepiscopi de cōsolatoria ca-
stitatis laude ad Fuscina sororē Lib. VI.

CAPVT I.



Vscipe cōplectēs Christo dignissima
virgo

Alchimus ista tibi quæ mittit munera
frater:

Inq̄ leui calamo causarum respice pondus.
Nam quoties sanctū cōpleueris ordine cursum
Alternos recinens dulci modulamine psalmos,
Quos viuens in corde chelis virtute canora
Interiore sono & castis concentibus aptat:
Rite fatigatam poteris hoc carmine mentem
Ludicro, & serijs tete oblectare remissis.
Nec tamen hic vana tingetur barbitos vnda,
Pegasus vnde leues preuertens motibus vndas
Fingitur assumpto pendens innasse volatu
Dū ferretur equi grauis vngula prepete penna:
Sed nec Pieriæ ducent hæc cantica Musæ,
Quas ibi diuinas mentitur fama sorores,
Dat germana tibi sed verax musica plectrum,
Nec Christo resonans cantabit fistula phœbo.

i 5 Caput

*Audētia Aui
timater.* **E** Didit vt quartam genitrix Audētia prolem
Teq̄ dedit luci partu foecunda supremo,
Confestim Christo victuram dedicat vni:
Ac deinceps paribus castum seruare cubile
Constituit votis charo cum pignore mater.
Et quia principium tam sancti foederis esses,
Te mox consecrat Christo, qui protinus ipsis
Accipit in canis lactentia membra dicatis.

*Bonū est viro
quū portauit
iugum ab
adolescētia
sua. Thren. 3.* **N**ulla deo siquidem est acceptior hostia, quā que
Immaculata sibi primis offertur in annis.
Sic quondā quū prima nouo splenderet ortu
Terra nitens, pulchra sc̄q̄ darēt sua semina fruges
Viuentem ducens ad sancta altaria foetum
Innocuis sonuisse deo balatibus agnum
Insinuante Deo iustus cognouerat Abel:
Quum capite oblato placuit grex totus ab vno,
Ergo vbi vitalis fouit te lymphā lauari,
Atq̄ suum peperit cœlestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit sparso quæ fulgurat auro,
Vestis ductilibus concludens fila talentis.
Nec te sidonium biscocti muricis ostrum
Induit,

Induít, aut rutilo perlucens purpura cocco,
 Mollía vel tactu quæ mittunt vellera feres.
 Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum
 Quæ cõpensarent pendentes vulnera baccaë,
 Dum preciosa grauant sed saxea põdera málas.
 Quid multis? tantũ illa tibi tegumenta parantur,
 Frigora quæ pellant, nõ quæ tua mēbra venustēt
 Et quid enim prodest periturum comere vultũ,
 Putria vel varijs onerari corpora gemmis,
 Interior dum sordet homo, ac se crimine foëdat?

CAPVT III.

SEd tibi quum geminũ tetigerũt tēpora lustrũ
 Mox stola syncero velat te candida cultu,
 Virginis os habitumq; decens; quẽ mater amictũ
 Relligiosa suis manibus confecerat. olim
 Non secus exultans sterilis post damna iuuentæ
 Iam foëcunda nouũ quum ferret foëmina foëtum,
 Vestem læta suo paruam texebat alumno:
 Disceret vt Samuel iam tum puer esse sacerdos.
 Sic pia te genitrix sanctis altaribus aptans
 Assueto docuit dignam concrescere templo,
 In thalamũ adscribens ac magni foëdera regis.
 Electã hinc coëpit speciem sibi iungere Christus
 Ornatu

*Anna mater
 Samuelis.
 1. Reg. 2.*

Ornatu vario ditat quam gratia pollens.

CAPVT IIII.

Hinc ubi creuisti paulo maioribus annis:
 Collatumque tibi primaeva ætate videret
 E cœloque datum genitrix accrescere munus,
 Virtutesque etiam teneris coalescere in annis:
 Gaudebat, Christum hinc laudans, gratesque repēdes.
 Sed tamen à mundi illecebris dum forte timeret,
 Conscia tot fraudes ætati occurrere primæ,
 Teque reparturiens & mente & corpore Christo
 Iungere percuperet: queis te protruderet istos
 Artibus in laqueos ac sancta ergastula, multis
 Voluebat curis; metuebatque anxia, ne quod
 Illa tuo quondam vouisset nomine, iam tunc
 Arbitrii compos ac tali libera voto
 Reddere fortassis nolles: sic pendula mater
 Spemque metumque inter, tum demum audentior his te
 Aggreditur lachrymans dictis, ac talia fatur.

CAPVT V.

Delitiae mea gnata meæ, Charissima matri
 Pignora gradaeuae, pro ego has te deprecor vlt.
 Per quæ suxisti primæuis vbera in annis (nas
 Fac isthinc abeam promisso libera voto.

Olim

Olim ego te genui Christoq; è ventre dicaui.
 Tunc ego quod poteram feci: tu perfice quod iã
 Per te sola potes: votoq; adiungito votum.
 Exue delitias mundi huius & indue Christum.
 Non desunt exempla tibi: nunc respicè quantas
 Virginibus florens iam nostrum st ãma coronas
 Miserit in cœlum: sancto quas dogmate mater
 Seueriana docens, his te coniungier optat.
 Nec multo senior gaudens Aspidia, quondam
 Sacratum velata caput, tua munia sumpsit
 Bissenos iungens sanctis altaribus annos.
 Quam licet hinc celeri tulerit fors vltima læto
 Nil tamen est subitum semper migrare paratis.
 Aspice nunc culmen quod virginitate renidet,
 Eximiumq; decus, cuius tu iure propinqua
 Fuscina fuscina refers. en filia nostræ
 Clara exempla domus: quarũ licet æthera supra
 Emicat atq; omnes cœlos super inclyta virtus.
 Has generosa tamen si mente imitabere matres
 Gaudebunt vinci dum proficis: ac tibi summam
 Sponte dabũt palmã: nec enim vlli cãdida virtus
 Inuidet, inuidiã quãquã est subiecta malignæ.
 Caput

*Seueriana
 uirgo.
 Aspidia.*

*Fuscina Viẽ
 nensis.*

HAec dicēs teneros sācto exhortamine fēsus
 Impulit, accendens in virginitatis amorem.
 Sic prāgnans fœcunda olim, at fœcundior orba
 2. Machab. 7. Atq; animos superās genitrix Machabę viriles
 Fœmineam & vincens animo vincente senectā,
 Orbari læto ducebat in omine, si quos
 Ediderat mundo, patrijs pro legibus illos
 Matr. Ma= Fœlici iam morte Deo generaret: vt esset
 chabę con= Mors illis requies, faustæq; exordia vitæ.
 stantia. Ergo in tormentis positos, constantior ipso
 Supplicio genitrix corde hortabatur & ore,
 Spernere crudelis nimium fœlicia regis
 Tormina, læticiæ dehinc cōmutandā perenni:
 Augebatq; pios ad fortia facta furores.
 Scilicet æterno dignissima carmine, & illo
 Plus misero partu fœlici funere fœlix.
 Quid vero memorem tenero quæ fortior æuo
 Ante annos animumq; soror responsa dedisti?
 Quāquā aggressa tuas nō est hęc pagina laudes:
 Exitus impleto veniet quum tempore victor,
 Cautius ac melius mihi tū laudabere: quum iam
 Hostibus euictis et Iō clamante triumpho
 Consummata

Consummata tuis reddentur præmia factis.

CAPVT VII.

NVnc' decet attentis vitare pericula nobis
 Tecū & sollicitas partiri ac voluere curas,
 Atq; iuuare tuos hortantia dicta labores;
 Dum pugnat varius per tot discrimina casus:
 Lubrica dum fragili currit sub tramite vita:
 Dum tua calcatus captat vestigia serpens:
 Moliturq; suis iuuenem seducere technis.
 Nemo adeo tutus qui non aliquando timere
 Debeat, ac tali sibi prorsus ab hoste cauere.
 Nulli tuta datur requies in carne caduca.
 Sepe boni peccāt, vicijis perit obruta virtus;
 Partaq; transactæ decedunt præmia laudis.
 Contra aliquando solet subito succensa calore
 Frigida quæ fuerat blandā mens linquere carnē:
 Atq; repentino restringere crimina fræno.
 Sic alternantem cōmutant facta rotatum;
 Impius vt speret veniam, iustusq; timendo
 Proficiens, cumulum magnis virtutibus addat;
 Contra si sanctos piget exercere labores
 Pigraq; consuetas dissoluant ocia curas
 Labitur in præceps damnosæ gloria vitæ.

Si vires

Exercenda Si vires nullas virtus acquirit eundo,
virtus. Amittit rediens paulatim extincta priores.
 Ergo inter dubij tam dira pericula mundi
 Tam varios casus, nitendum est viribus amplis
 Ut satis angustum obseruent vestigia callem,
 Principio angustus fine est amplissimus ipso,
Quam angu Nec querēda alia est quæ in cœlū semita ducat.
sta porta et Arcta via est modo si verax seruator Iesus,
arcta est via Aeternęq; etiam porta est angusta salutis.
quæ ducit ad Et qui diffusam spatio laxante plateam
vitā. Matt. 7. Mundi confectans fallacia gaudia, currit:
 Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.

CAPVT VIII.

TV modo da veniā qui te exhortatur amori.
 Currentēq; monet, quū vix tñ ipse sequatur.
 Quod si etiā tardus properantē currere gressus
 Incitat, vtcq; sequi nequeat, præcedere suadet:
 Fraternali haud dubium quin tu donabis amori.
 Nec iam a me instituenda venis, quæ iunior ortu
 Religione prior viuendi iura sacrafti:
 Annorumq; sequens meritorum sorte præisti.
 Quod si sacratae conuersio prima sororis
 Fratribus exemplum facta est & forma sequēdi:
 Grati

Grati animi librum hunc soror ò charissima testē
 Aere tibi frater grauiore obnoxius offert.
 Exigit alma fides etiamnum vt corde lubenti.
 Participata leuet fraternum sarcina pondus.
 Ergo isthæc valitura tuis confortibus æqui
 Consule: namq; alijs non hæc tibi scribimus vni:
 Virgineisq; tuo canimus sub nomine turmis.
 Par ergo est sponte ingressum ceruice fideli
 Sanctum ferre iugū, nec vincla in coniugis ire,
 Mundanas odisse vias: percurrere mundas:
 Illinc nolle thoros, hinc Christū quærere spōsum:
 Ignorare virum, foetus tamen edere tales
 Quos nunquā possit tristis tibi tollere casus:
 Sic nunquā orba gemes fœcundæ pignora vitæ:
 Nec viduam sponso metues supperesse, perenni
 Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
 Qua prolis mortisq; parens compellitur Eua
 Occisam pariens sobolem viuente reatu
 Plangere, quā sequitur quęcunq; obnoxia mater
 Quæ subiecta viro & dominū passura cubilis
 Seruit, in obsceno tolerans connubia lecto.
 Quæ captiua thori, nomen comportat inane
 Coniugis: vt vana dicatur imagine consors,
 k Sola

*Monasticen
professe offi
cium.*

*Matrimonij
incōmoda.*

Sola subacta iugo non æquam ducere sortem.
 Et quum longa decem complent fastidia menses
 Perfectoq; grauis foetu distenditur aluus:
 Semina quæ patris fuerant, hæc pondera matri
 Infigunt duros vtero turgente dolores.

CAPVT IX.

ET quum luctato soluuntur viscera partu
 Carnis delitias immenso tormine pendit.
 Sed tamen hunc lenit dices fortasse dolorem
 Editus in lucem si viuat filius; atqui
 Contingit plerumq; gemens vt mortua fundat
 Pignora, deformem'ue emittat in aëra massam.
 Ne dicã quod monstra parit sepe horrida mater.
 Illud iam leuius quoties interuenit, ipsa
 Vt pereat tum sola parens, ac pondere fuso
 Emittat cum prole animam: quod forte leuatum
 Nutritumq; diu rapitur si funere pignus
 Vnica quod crebro spes respicit, hic perit omne
 Quod sibi conceptis spondebant gaudia curis;
 Omnibus id vero grauius si forte lauari
 Diuini expertem tenerum mors inuida natum
 Præripiat, dura generatum sorte gehennæ:
 Qui mox vt matris cessarit filius esse
 Perditionis

Perditionis erit: tristes tunc edita nolunt
 Quæ flammis tantū genuerunt pignora matres.
 Quis vero tanti narrare pericula casus,
 Aut vtriusq; queat discrimina coniugis, in quæ
 Perducit tandem dilectæ gloria carnis?

CAPVT X.

AT late longeq; tuam discernere fortem
 Libertas cū lege potest, qua nec teris, vt te
 Impia fallentis non stringant gaudia mundi,
 Tu Mariam sequeris dono cui contigit alto
 Virginis & matris gemina gaudere corona,
 Conciperet quum carne Deum, coeliq; creator
 Intraret clausum referans mysteria ventrem,
 A genitrice satus: sed quam formauerat ante:
 Qui nitidam elegit de qua procederet aluum,
 Solus qui carnis proprium disponderet ortum
 Præsciretq; diem longe, tempusq; videret,
 Quo pariendus erat: quod vbi iāq; adfore nouit,
 Intactam matrē pro spermate sanctus adumbrat
 Spiritus, hac tantum sanctum præbente cruorē:
 Inde caro verbum efficitur: quiq; imperat ipso
 Cum patre in cœlo, materno in corpore seruit.
 Ante æuum de patre, & matre in tēpore natus

*Mariavirgo
 & mater.*

k 2 Seminis

Seminis hinc expers omnino, & temporis illinc.
 Sic virgo foecunda fuit, quæ pondere casto
 Factorem portare suum, dominumq; perennem
 Edere promeruit, dignoq; agnomine dici
 Virgo dei mater: cuius super omnia primæ
 Laudis, eris si forte voles charissima consors.
 Relligiosa pio si Christum & credula corde
 Concipiens, operum cælo pia germina gignas:

Quicumq; fecerit voluntate patris mei qui in cælis est, ipse meus frater soror & mater est.
Matth. 12.

Siquis enim Christus mea iussa peregerit inquit,
 Atq; voluntatem patris compleuerit almi,
 Is soror, & frater meus est, is deniq; mater.
 Ecce vides sexu vt careat cælestis imago,
 Interior sortitus homo quam mente retentat.

CAPVT II.

NEc sexū acceptat, quia si scrutabimur alte
 Præbuit exemplū surgens à morte creator,
 Fœmineum maribus sese præponere honorem,
 Quod ne fœmineū posthæc quis spernere sexū
 Audeat, hic paucis visum est ostendere verbis.
 Quum diram lueret nostro pro crimine mortē,
 In crucis excelsō pendens sine crimine Christus:
 Atq; animam viuos quæ mox remearet in artus
 Fixus adhuc clavis diuino efflaret ab ore,
 Deserit

Deserit insoliti populus spectacula monstri:
 Signaꝑ ferre nequit, coelũ quæ triste minatur:
 Nam sol obductus, vultumqꝑ auersus ab orbe
 Cesserat iniustas nocturnis luctibus horas:
 Temporaꝑ externis dederat non visa tenebris:
 Et terra abscedens mutato cardine rerum
 Nox erat in superis, lucemqꝑ inferna videbant:
 Intremuit tellus, & nisu mœnia magno
 Concussis summo nutarunt vertice cristis:
 Senferunt motum priscis descendere iussa
 Saxa locis: sonitusqꝑ novos collisa dederunt.
 Hos inter strepitus cunctis fugientibus illæ
 Interea sanctæ matres Christumqꝑ secutæ
 Decernunt quãquã trepidæ, persistere: quũ iam
 Discipulí Christo fugissent ante relicto.
 Vt quæ erga viuum fuerat pia cura, sepulto
 Seruiat, & iustos defuncto soluat honores:
 Ergo fragranti cõponunt illita succo,
 Albaꝑ saluificum quæ seruent lynthæa corpus,
 His amor intensis lugubria dona parabat
 Supremum credens semet persoluere munus
 Quod credebatur seruandum poscere corpus.

*Porteta Christi
 moriente
 uisa.*

*Pius mulierũ
 erga Christiũ
 affectus.*

k 3 Caput

Omnibus his ergo ad funebria iusta paratis
 Vincturę accedūt domini pia mēbra sepulti,
 Hic delectari nostro conamine, seq̃

Quo non indignit lætari munere Christus
 Ostendit, matrum large pia vota reponens.

Pro queis respondens confestim gratia facta est,
 Angelicos cernant humana vt lumina vultus,
 Atq̃ resurgentis primæ dent nuncia Christi:

Math. 28. Quæ primū vt tumuli venere ad limina sancti
 Apparet dextra cœlestis parte minister:

Splendida candebat niueo cui corpore vestis:
 Cui vultum rutilus conspererat vndicę fulgor.
 Matribus vt dignis verbum cœleste sonaret.

Angelus ad mulieres. Occursuq̃ suo attonitas formidine cuncta
 Solueret, aggressus sancto quas taliter ore:
 Quid timidæ trepidatis ait, consistite: ne ue
 Aspectu trepidate meo: vos nulla timendi
 Causa manet, quas cura pię confirmat amoris.

Quæritis agnosco preciosi in sede sepulchri
 Funere solenni tumulatum nuper Iesum:
 Sed meminisse decet quid præsens ore fideli
 Dixerit ante obitum, duplici non amplius vna
 Seruandum se nocte, & iam iam tertius hicce est

Qui complet promissa dies: patet ecce sepulchrū
 Deseruit vacuum victa quod morte resurgens.

CAPVT XIII.

TAliter excelsus iusso sermone minister
 Sparsurus mundo vitalis dona triumphī,
 Has primum gaudere dedit: luctuq; leuauit.
 Hinc læto impauidæ discedunt pectore matres
 Credula conceptæ seruantes corda salutī.
 Quū mediū sese Christus gradientibus offert
 Agnoscīq; iubet, blando & sermone salutans
 Ite (ait) & nostris hæc iam mandata referte
 Discipulis, vt vel tandem me viuere credant.
 Mox ille amplexis defigunt oscula plantis,
 Atq; ad discipulos alacri cum mente recurrunt,
 Doctoresq; docent: & quæ spargenda per orbē
 Primum fœmineis iussi sunt discere verbis
 Discipuli: tanta est muliebris gratia sexus.
 Communis virtus igitur cōmune periculum
 Matribus atq; viris: nulla est distantia cuiq;
 Si mens recta subest, si gratia constet vtrisq;
 Vitaq; si iusto insudat studiosa labori.
 Nam quid dona iuuant hominē, si mente soluta
 Turpia collatum male perdunt ocia munus?

Matth. 23.

k 4 Auxilium

Auxilium conatus amat, Quis namq̄ vacantem
Adiuuat; aut somno virtutem iungat inertis?

CAPVT XIII.

Luce. 19. **C**œlestis vult œconomus concredita seruis.
Crescere dona suis, q̄ quōdā abscedere terra
Dum parat; & carnē peregrino immittere cœlo:
Mnas bisquinq̄ prout cuiusq̄ industria solers
Exigeret, famulis partiri cœpit: ibi vnus
Quinq̄, duas alius, sed tertius vnam
Reddendas multo cum fœnore quisq̄ recepit.
Hæc ita partitus mox seruis talibus infit.
Thesauros geminate meos, vt fœnore multo
Quum primū fuero patria de sede reuersus,
Auctos inueniam; & meritis sua præmia reddā.
Dixit, & abscedens cœlestia regna petiuit.
Mnas autem quas ille dedit, diuersa parentis
Munera cœlestis sunt hæc, quæ pneumate misso
Christicolis sacro infudit baptismate tinctis;
Naturæq̄ etiam vel corporis, exteraq̄ illa
Quæ bona fortunæ falso appellare solemus:
Qualia diuitiæ, valitudo corporis, ipsum
Robur, & ingenij quàm fœlicissima prompti
Dexteritas, vario quæ nostra industria pacto
Dispensare

Dispensare solet; pars auget; & altera sumptas
 Imminuit retinens, quas sola eleemosyna auget.
 At quidam quibus exiguum æs, & rara facultas,
 Siqua animi siue ingenij virtute valentes
 Extiterint, rudibus iuuat exercere docendis:
 Non desunt contra, quorū vel maxima pars est.
 Qui siue externas, illa instrumenta bonorum,
 Siue etiam internas cœlesti à patre receptas
 Diuitias, terra effodiunt; nec fœnore sancto
 Multiplicant: quos dura manet sententia tandē.
 Nam quum terribilis iudex aduenerit ille
 Fœnora commissi poscens reddenda talenti:
 Tunc soli quorum cumulos industria primos
 Auxerit, ij vitæ referent promissa beatæ
 Præmia, centuplum cumulati fœnoris vsū.
 Qui vero scrobibus fossis incluserit aurum,
 Contempsitq; sui cumulare talenta magistri:
 Degeneriq; fluens elegit viuere luxu:
 Sentiet incensi crudelem iudicis iram
 Talibus ad sese dictis sic ore tonantem.
 Tanta ne te nostri tenuerunt ocia census
 Serue piger? reditusq; mei sic cura neglecta est?
 Concessum ad mensam nequijsti ferre t alētum?

k § Illam

Illam ego vel modico cum foenore vt exegissem:
 Ergo quos illi mea munificentia nummos
 Tradidit, ablatos fidis concedite seruis:
 Sic concessa suis vt crescant munera Christus
 Quærit, & vt meritis augetur gratia multis.

C A P V T X V .

ERgo age succinctis ad fortia prælia lumbis
 Armata cū mēte veni, nec foemina quāq̄ es
 Duram formides aciem; victoria dudum

Iudic. 4. Sexus ista tui tibi credo incognita non est.
Debbora vir Et memori nūc mēte tenes vt Debbora quondā
tus. Duceret instructas post fortia classica turmas,
 Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
 Mirantes hortata viros: quos ipsa ferocem
 Exemplo verboq̄ monens accendit in hostem:
 Quas postquā ducēs princeps animosa cateruas
 Impulit, accendens vegetata furoribus arma,
 Barbaricæ cecidere manus; dissoluitur omnis
 Hostilis virtus. tum qua se foemina monstrat,
 Palantes dant terga viri; latebramq̄ petentes
 Si viuunt vicisse putant: tum maximus ille
 Forma gigantææ quem fecerat horrida molis
 Conspicuum; immensamq̄ humani verticis arcē
 Sifara

Sifara rex gestans, telorum fasce neglecto *Sifara.*
 Incomitatus abit, metuens sublime notari,
 Corpus & excelsa fugitiuum prodere massa.
 Qui postquam latuisse putans, tectoq; receptus
 Mollia perpetuo dimisit lumina somno:
 Mox aiosa Iahel peragit quod Debbora victrix *Iahel. Iud. 4.*
 Cœperat: incq; solo strati terraq; iacentis
 Tempora transfixo penetrans immania clauo.
 Fœmineus duplex sic vno ex hoste triumphus.

CAPVT XVI.

AT tu virgo Dei sanctis quã moribus ornãt
 Hinc pudor inde fides, ãternis fortior armis *Arma Chri-*
 Bella geris: iustis triplex quæ cõmouet hostis. *stiani hois.*
 Spes tibi fida micat: foelix in vertice cassis, *Galea.*
 Continet & lumbos preciosi zona pudoris: *Zona.*
 Iustitiæ lorica tuos constringit amictus *Lorica.*
 Pro gladio vibrat bis acutum dextera verbum. *Gladius.*
 Hæ virtutis opes, hæ sunt solatia belli,
 Quæis dubiũ aduersus mentis cũ corpore bellũ
 Ipsa suos armat clamantis buccina Pauli, *Ephc. 6.*
 Quæ prudenti olim cecinit Prudentius ore
 Præterea tibi bellatrix & robore plena
 Virginitas armata viget: quam fœda libido
 Appetit, & casto vocat in certamina nisu.

Sed bellatricem te sentiat æmulus anguis:
 Ut quum pugnatam dederint tibi prælia palmã,
 Læta feras summũ calcato ex hoste trophæum.

CAPVT VI.

PRæterea vero quæis victo ex hoste rebelles
 Atque resultantes victrici in corpore motus
 Artibus allidas Christoq; in cote retundas;
 Diuino eloquio scripturaq; indice nosti.
 Nam quidquid sacræ diuina volumina legis
 Aut sensu aut verbo monstrât, quod prædicat ille
 Antiquus mundi repetens exordia vates,
 Siue ille historias texit, seu forte figuras,
 Iosue. Quid' ue etiam ille Naue Mosi successor Iesus
 Iudicum. Succiduoq; simul quod quisq; in tempore Iudex
 Gesserit, vt digitos soror isthac omnia dudum
 Ruth. Docta tenes; quid em̄ nũc Ruth moabitida dicã?
 Libri reg. 4. Præterea reprobo qui successere sauli
 & paralip. 2. Quiq; gubernarint iudam atq; israela reges,
 Esdra. 4. Queq; instaurator templi promptissimus Esdras
 Thobias. Egerit, aut melius cæcato in corpore cernens
 Hester. Thobias, quid pro populo confecerit Hester.
 Iudith. Fœmineaq; animos Iudith in mente viriles,
 Iob. Et quæ tam misere afflicti patientia Iobi;

Porro

Porro etiam vnde animi possis desumere mores
 Ter quinquagenos perscriptos ordine psalmos. *Psalmi.*
 Et quidquid docti Salomonis dextera scripsit, *Libri salomo-
nis.*
 Quodq; bis octoni post se videre prophetæ, *Propheta. 16*
 Et Machabæorum fortissima prælia fratrum, *Machab. 2.*
 Vis vno breuius complectar vt omnia verbo:
 Tota instrumenti veteris tibi pagina nota est.
 Dehinc quicquid prisca succedens gratia legi
 Intonat, atq; noui miracula testamenti:
 Quæ canit hinc hominis facies, vox inde leonis, *Euāgelia. 4.*
 Et pernix aquila, & fortis certamine taurus,
 Quidquid apostolicis Lucas descripsit in actis, *Acta apłorū*
 Bis septena pñ quod spargit epistola Pauli, *Pauli epi. 14.*
 Quid Petrus docet & Iudas, Iacobus & ille: *Eplæ aplice.*
 Et quæ diuini quondam secreta parentis *Apocalypsis*
 Vidit Ioannes nobiscq; incognita scripsit.
 Et quæ veridici nec in hoc tamen ordine, patres
 Exposuere suis mysteria digna libellis:
 Hæc tu cuncta tenens animo sitiente bibisti.
 Nec siquid sacrum nostri cecinere poëtæ
 Te latet, agnosciscq; legens, & cognita seruas,
 Atq; aliena tuo commendas carmina cantu.
 Cætera quid replicem: tu sensibus vttere doctis,
 Et quæ

Et quæ nota tibi vel quæ percurſa legendo
 Ad virtutis opus ſtudio conuerte virili.
 Nam niſi doctrinæ iungatur vita fideli
 Maiores faciet coniuncta ſcientia pœnas.

CAPVT XVII.

Marci.ii. **E**Surijt quondam Chriſtus, quum forte vianti
 Conſpicitur diſfuſa leui ficulnea fronde.
 Nec iam maturum præbens ex arboræ fructum.
 Præteriens obiter Chriſtus mox vt videt illam
 Indutam tantum folijs ſed germine nudam,
 Prorſus in hacce virens ornatus inutilis horret.
 Tum ſubito quatitur radix afflata calore:
 Aruit & poſito ramorum tegmine truncus.
 Nec vero immeritam temere ficulnea pœnam
 A Chriſto maledicta luit: nos inde docemur
 Ne vanum præ ſe tumefacta ſcientia nomen
 Noſtra ferat, ſed iuncta ſibi dilectio ſubſit.
 Nam ſi Chriſticolas noſmet ſanctosq; putamus
 Aggrauat hoc etiam nomen ni facta ſequantur.
 Sic & virginitas ſacro deuota pudori,
 Indiget adiunctis virtutibus: & niſi mentem
 Intactam ſeruans caſto cum corpore iungat,
 Succumbit vitijs, nec caſtam dicere carnem

Iure

Iure potest: animus quam si corrumpat adulter,
 Ira, furor, mœror, liuor, discordia, luxus,
 Lingua duplex, cōstricta manus, laxata volūtas,
 Mœchantur cū corde hominis: tū semine mortis
 Fœtus mortis alunt, en quo perducitur omnis
 Nomine virgineo quæ se dum iactitat intus,
 Criminibus grauidam nescit turgescere mētem.

CAPVT XIX.

ECce tibi è multis vnum quo cætera noscas
 Exēplū. Dominus plebē quū forte doceret,
 Peruigili cura supremo attendere finī,
 Cœlorum regnum quę Christi ecclesia sancta est *Matthæi. 25.*
 Virginitibus sacro signatis Chrismate confert.
 Quarum quinque ex his sapientia diues adornat,
 Quinque alias stolido declarat inertia sensu:
 Quas dum sub noctem requies cōplectitur vna
 Atque obitum signans captiuat lumina somnus,
 Ecce autem medio taciturnæ in tempore noctis
 Perstrepuit subitus, rupitque silentia clamor:
 Tandem sponsus adest, de corpore torpor inertī
 Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ:
 Vnaque quæque suo procedat & obuia sponso.
 Protinus exiliunt omnes, stratiscque relictis,
 Aptauere

Aptauerè suas quæsito lumine flammâs.
Sed tunc quincq; quibus maior solertia menti,
Lampades accipiūt, oleū quibus addere sumptis
Sollicitudo fuit vasis, pinguiq; liquore,
Ignibus armatis squalentē rumpere noctem.
At quæ neglectum liquit pars altera succum;
Incensos lychnos nequidquā sustulit: vnde
Emicat exiguus commoti luminis ignis,
Sed virtute carens languentē lampada feruor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum.
Mox inter piceos nebulosa volumina fumos
Canescunt pigra crescentis mole fauillæ.
Ergo vt se indignas tali videre paratu
Quæ sponso occurrât iam cōminus aduenienti;
His prece submissa prudentes vocibus orant.
Iam nostræ inspicitis moribundo vt lâpades igne
Deficiunt, nisi vestra oleum dilectio nobis
Mutuet, extincto vitam quod præbeat igni;
Quod nisi torpentes adiutrix dextera flammâs
Suscitet, æternū sponso excludente perimus.
Ergo agedum miseris oleum cōcedite nobis:
Finierant paucis, longas inhibente loquellas
Aduentu sponsi, ad quarum quæsitâ rogatæ
Respondent

Respondent sapidæ tali sermone sorores.
Est miseranda quidem vestrorum caussa malorū,
Sed tamen hoc oleū nō plus quàm sufficit affert
Vnusquisq; sibi constat, quia copia vasis
Et perfecta suum seruat mensura liquorem.
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum:
Ne dispersa cauis desint fomenta lucernis,
Quumq; lucrū vobis dispendia nostra pararint
Tota simul pereant extinctis lumina flammis.
Talibus abiectæ dictis, tristiciq; repulsa
Perlustrant quocuncq; loci commercia feruent
Vænalesq; manus: sed dum disceditur, ecce
Introijt sponsus thalamum, induxitq; paratas.
Dimittensq; vagas exclusit clausa sorores
Ianua, nec tandem redeunt excipit intro.
Virginei ecce vides quàm vanū nomē honoris
Nī fertur sanctus thalamis cœlestibus ignis.
Fœlix illa manus largis quæ prouida donis
Accensum pura fouit pinguedine lumen:
Tantum namq; olei vasis infunditur amplis
Quantum quis miserans misero porrexīt egeno.
Hinc dominus cunctos ardentes ferre lucernas
Admonet: hoc opus est hæc claræ gloria vitæ.

I Suppetat

SVppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus:
 Nec verò est quod iã timeas, quicũq; pudicã
 Fortunæ casus, discrimina uel altera voluant:
 Vna tibi modo constiterit mens conscia recti,
 Neglige quid de te rumor diuulget inanis.
 Nec lædi iam fama potest, innoxia cuius
 Vita, vel inuitis tandem patet hostibus: vt se
 Opponat mundus, mendaciaq; omnia fingat,
 Nec deest ipse suis tandem expectatus amicis,
 Qui verum prodat verax Deus, atq; fidelis:
 Cuius habe monimenta rei paucissima paucis.

Eugenia. Eugeniã dudũ toto celeberrima mundo
 Fama fuit, Christi quæ quũ pro nomine vitam
 Fuderit, ante tamen fortes processit in actus.
 Namq; habitum mentita viri, non proinde virile
 Pectus, præficitur sanctis à fratribus abbas.
 Tum patris officiũ complens, ac veste virili
 Fœmineũ occultans sexum, muliebria spreuit:
 Et meritis annisq; graues, longaq; verendos
 Relligione senes, iuuenili rexit in æuo.
 Tunc recti impatiens, omni qui tempore serpens
 Mille dolos, damnicq; artes ter mille volutat,
 Inuidet

Inuidet Eugeniæ, & sanctū crebrescere frendēs
 Nomen, ad assuetas redit vndicq̃ callidus artes,
 Eugeniā quærens vulgo traducere, verum
 Quo famā violare cupit, dedit inde coronam.
 Quæ sexum mentita pie, quum munia patris
 Sancte exerceret, morbisq̃ leuaret ademptis
 Quotquot subsidium sancta pietate rogarent:
 Contigit à morbo vt precibus reualesceret eius
 Iamdudū confecta grauis matrona, boniq̃
 Nominis, infano quæ mox accenditur igne
 Virginis heu, specie infœlix decepta virili.
 Quumq̃ pudicitiam sanctam donisq̃ dolisq̃
 Non semel inuasam frustra captare, nihilq̃
 Profore se nosset: (Quid nō amor impius ausit?)
 Addere vim verbis statuit: longeq̃ remotis
 Arbitris, morbū simulans, morbiq̃ leuandi
 Eugeniā causa appellans: vi nititur illam
 Opprimere, inq̃ suos inuitam adducere nexus.
 Illa autem valido stuprum clamore repellens
 Auxiliūq̃ petens magna virtute resistit.
 Ergo luxurięq̃ suæ matrona patrandæ
 Cōplendiq̃ expes mulier male perdita voti,
 A patre Eugenio (qualem decepta putabat

*Constans Eu
 genie pudici-
 tia.*

Ob mutatum habitū longa assuetudine plebes)
Interpellatam stupri sese impia fingit:
Inq̄ forum vocat innocuam: quo protinus omnis
Turba senum turbata coit, quo deniq̄ cuncti
Attoniti nouitate rei matresq̄ viriq̄.
Currunt: interea eugenius (sic nescia sanctam
Matrem turba vocat) populo spectante tribunal
Causam dicturus tam diri criminis intrat.
Et iam iamq̄ reum secreti ignara tenebat
Publica vis, odio tantum inflammata sinistro:
Conscia quum sexus proprii, cordisq̄ pudici
Vincitur vt vincat iam virgo innoxia fraudem.
Et sexum ostendit dudum mentita virilem,
Fœmineū: ac fraudes populo applaudēte retexit
Dæmonis. vsq̄ adeo casti custodia voti
Semper tuta manet multis licet acta procellis
Quālibet impugnet miseri fraus callida mundi
Intendatq̄ dolis laqueos, mendaciaq̄ addat.
Nec fert immeritā mors culpæ ignara ruina:
Quosq̄ tremens hostis fallaci ventilat astu,
Purgandos sancto patientia discutit igni.
Nec desperandum est si quando aduersa vidētur
Numina: quæ norunt optatam adferre salutem
Et sperata

Et sperata suis in tempore gaudia seruis.

CAPVT XXI.

Vendiderat puerū Ioseph man⁹ emula frum

Quē quū oli seruū tellus mēphitis haberet *Ioseph stu-*

Pellicis insultus dominæ (quæ tota furebat *pri accusa-*

Et tota interiūs iuuenis feruebat amore) *tus à dñā.*

Sustinuit: quod se inuitam cognoscere, vicq̃

Gen. 39.

Opprimere ausus erat quāquā cōtraria passus

Sustulit vnde insons ergastula, vincla, cathenas,

Dum spaciū replicās geminos sol duceret annos.

Et iam oblitus erat lucis, iam crine fluenti

Longus ad vsq̃ pedes pēdebat ab aure capillus:

Quū vegetante Deo nullis mens clausa tenebris

Eruit è tenebris archani abscondita sensus.

Atq̃ Canopæi patefecit somnia regis.

Vnde & tanta illi successit gratia coram

Principe: vt imperij consors & totius esset

Gen. 41.

Aegypti secum dominus: quin protinus illi

Captiuo Ppharaon diadema in vertice ponit.

Sic regno exidium commutat, principe seruum.

Opprobriū euitans ac præmia magna reportans.

1 3 Caput

Danielis . 13.
Susannæ vir
tus.
Ioachim.

SUfannā posthunc dignis quis laudibus vnq̄
 Excolat, infirmis quondā quæ vicit in annis
 Improbata vota senum, coniuratosq̄ furores?
 Optimus Hebræos & præstantissimus inter
 Illi vir Ioachimus erat, quem siquid habebat
 Iudicij ac litis populus referebat ad vnum.
 Mos est Hebrææ genti vnumquemq̄ per annū
 Eligere ex omni senio & virtute probatos
 Gente duos: qui dent populo responsa petenti
 Iusq̄ ferāt. verum quodam (vt fors cōtigat) anno
 Lecti è plebe duo, non tam virtute valentes
 Quantum obdurati senio, atq̄ libidine fortes:
 Exarsere semel Susannæ ardore: nec illos
 Coniugis auctoritas, matronæ aut fama pudicæ,
 Non prope natiuis defecta caloribus ætas
 Continuit, quin luxuriæ *παράδειγμα* senilis
 Et iuuenescentes defecto in corpore flāmas
 Proderet et mores probitas simulata malignos.
 Forte per vrentes iam grandī æstate calores
 Dum mediū amplexus cœli sol torridus axē,
 Aequa sorte diem atq̄ in partes diuidit æquas,
 Casta subingredier pomarij claustra, virentis
 Captatura

Captatura leues auras Susanna solebat:
 Hunc vero illius morem speculata senilis
 Luxuries opportunam captabat & horam
 Et tempus: (quanquam alterius nesciret amores
 Alter, & improbitas velut est suspecta, timeret
 Alter ab alterutro) quum explere libidine sese
 Posset, & alterius fructu gaudere mariti,
 Dumq; explorantes conceptæ accõmoda fraudi
 Tempora, sepe locum effrænes coguntur in vnũ,
 Et nimium tardos secum indignantur amores,
 Mutua senserunt perculsi incendia cordis:
 Consimilemq; sui caussam agnouere doloris.
 Conueniunt ergo, atq; nemus (quo sepe solebat
 Aduersum æstiuos Susanna intrare calores)
 Ingressi, densam latitant ponè arboris vmbra.
 Ecce autem viridis per mollia gramina luci
 Susanna ingreditur famulis comitata duabus
 quas smigma atq; oleũ iubet ad se afferre, forasq;
 Destinat imprudens casusq; ignara futuri.
 Illi autem vt solam egressis videre puellis
 Illicet effrontes incautam fraude puellam
 Appetiere simul; verbisq; hanc talibus ambo
 Aggressi, en aiunt, soli sumus, en age nostris

14 Vndiq;

Vndiq̄ dum clausum nemus est, accedito votis.
Larga tibi dabimus violati præmia lecti.
Contra si nostros temeraria spernis amores;
Fingetur tecum a nobis inuentus adulter:
Quicum tu emissis habitaueris inde puellis.
Talibus aggressi iuuenem gens improba verbis,
Insuper intentant & verbera, protinus in se
Deliciasq̄ suas ni statim assentiat: hic tum
Anceps illa diu secum luctatur, & herens
Fluctuat incertæ quo vergat pondere mentis.
Lex peccare vetat; rursusq̄ infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tætat, & obscenas lachrymis extingere flâmas.
Sed postquã nullis precibus monitis ue repulso
Obstrictosq̄ senes vincit cognata libido:
Fœmina præclaro mentem succensa pudore
Decreuit iam casta mori; ne crimine tanto
Fœdarent miseram carnis commercia vitam.
Teste Deo gaudet, famamq̄ recusat inanem
Iudicio contenta suo; tum protinus omni
Auxilio deserta hominum matrona, suæq̄
Conscia virtutis superis commendat inermem
Mœsta pudicitiam, quo suis passura labores
Ante

Ante ferat quā luxuriæ assentire senili.
 Ergo pudicitiaē custos, spes vna suorum
 Summa Deus, solusq; animi scrutator operti.
 Rem cupiens aperire loco, facinusq; reclusum
 Pandere, & obtectas laqueis producere fraudes,
 De cælo auxiliū (quod vis humana nequibat)
 Misit, & occultas seniorum in tempore fraudes
 (Nil minus aduersum sese sperantibus illis)
 Prodīdit, illorum puero prodente furores.
 Forte semiramia puer hoc ætatis in vrbe
 Vnus erat, plebes Danielem hebræa vocabat,
 Cui tanta Assyrio quæsitā est gratia coram
 Principe, vt imperij primores inter haberet
 Balthazarem (namq; hoc illi Chaldaica nomen
 Gens dederat) cui coniunctos treisnouimus illos
 Insignes pueros Sidrach, Misach Adenagoq;. *Tres pueri in
 Quos statuat Assyrij negligentis principis illam fornacē ignis
 Instar adorantium venerarier Assyriorum, missi.
 Protinus ardenti nudos fornace receptos Daniel. 3.
 Ambibat saluos vstis tortoribus ignis,
 In medijs domino resonantes cantica flammis,
 Quos meritis æquans Danielis candida virtus
 Horrida frendentum compescuit leonum.*

15 Nam

Daniel. 14. Nam quū in se Assyrios & belis imagine fracta
 Atq; sacerdotum detecta fraude suorum
 Dignus ob id mercede puer mouisset, in antrum

Daniel in la Quo septem ingenteis solitum nutrire leones
cū leonū mit- Ora famescantum fatiet qui dira ferarum
titur.

Mittitur: vtq; illi feritas minus horrida parcat:
 Subtrahitur diris consueta leonibus esca.

At vero qui nunquā nō in tempore seruis
 Nouit adesse suis, puero adfuit: inc̄q; leones

Virtutem dedit, vt posita feritate, suæq;

Iam famis obliti, fartum tectumq; fouerent,

Immunemq; suis à rictibus: & tamen illud

Quis non addiderit toti admirabile mundo?

Habacuc. Quòd tum in Iudæa degens regione propheta

Daniel. 14. Angelica mediū sublatus in aëra dextra,
 Vertice de summo pendens, summoq; capillo,
 Subiectasq; terens immotis gressibus auras,

Intulit aptatas puero nil tale putanti

In Babylona dapes: gratijs tum protinus actis

Exceptit Daniel transmissas desuper escas:

Et quāquā è longis veherentur fercula terris

Seruauere suos peregrina in sede sapes.

Septima iamq; dies clauso Daniele redibat

Quum

Quum rex Assyrius Daniele[m] vt plaxet amicū
 Illuc inuidia populicq[ue] timore repostum
 Dirorum tristis festinat ad antra leonum.
 Vt vero illesum vitæq[ue] per omnia plenū
 Sequitiacq[ue] feras posita mansuescere vidit,
 Magnū illum dñm atq[ue] Deū Danielis adorans
 Abstulit & vinctum, multis & honoribus auxit.
 Iste ergo impubis Susannam forte videbat
 Ad tormenta rapi, veri quam nescius ante
 Vulgus inauditam damnauerat: & simul omnes
 Infantis fontem certabant cernere mortem:
 Quum subito in mediū iuuenis se proripit agmē
 Accensum tenera castigans voce tumultum,
 Immeritam ecquid (ait) plebes insana puellam
 In mortem rapitis? seniores quin magis illos?
 Ecquid ad iniustum certatis currere lætum?
 Protinus ad verbum pueri cōmota repressit
 Turba sequax animos: atq[ue] huius criminis illi
 Iudiciū defert. tum læta precarier omnes
 Susannæ, & finem attentos spectare videres.
 Ille autem ascendens populo impellēte tribunal
 Confestim abiunctos seniores quemq[ue] seorsim
 Quæ sit adulterij series interrogat: & qua
 Testibus

*Daniel pro
Susanna.*

*Danielis iudicium.
Daniel. 13.*

Testibus hijs mulier deprēsa sub arbore peccās.
 At dum responsis variant discordibus ambo:
 Coniunctum facinus disiuncta voce fatentur.
 Tunc omnes pariter timor accipit, vndicq; clamor
 Surgit, & auctores sceleris plebs obruit omnis:
 Inq; Dei varias iuncto modulamine laudes
 Fertur, & accito Susanna erepta marito
 Redditur, hic omnes cōmuni voce parentes
 Collaudare Deum digniscq; extollere psalmis
 Qui dare suppetias (modo ne fiducia desit)
 Nouerit, auxiliūm q; suis in tempore seruis.

CAPVT . XXIII.

ERgo si nubens terrena lege puella
 Est etiam curæ domino: connubia si quæ
 Integra seruauit, seruari illæsa meretur:
 Conijce virgineis quantum disponitur illic
 Quò Xps vocat hinc meritis: & quāta futura est
 Illius à prima quæ mox ætate pudica est
 Gloria: quum cuncti iudex atq; arbiter orbis
 Lasciuos castis hœdos secernet ab agnis,
 Et sua pro merito dabit vnicuiq; labore
 Præmia, demeritis tormenta æterna reseruans:
 Quū vel in extremis quid quisq; cubilibus olim
 Egerit,

Egerit, id nulla demum cælabitur arte.

Et vero hoc etiam memori tibi mente tenendum

Chara foror, quod iam potiori in parte locata es

Quã (mō tu vigiles) vnquã nemo auferet abs te.

Olim id dū Mariã aduersus pia murmura fundit

Martha foror Christo didicit correpta magistro

Optimum enim maria elegit nec segniter, inquit,

Illa vacat, verbo curis attenda neglectis.

CAPVT XXIIII.

ERgo age iam germana suis dum secula curis
 Flagrāt, inq̃ suos mundus cōuoluitur æstu
 Electam seruare tibi non desine partem:

Te primam meruit cognatio tota patronam:

Iam te signiferam sequimur, vexillaq̃ Christi

Te præeunte libens sectatur stemma parentum:

Quos licet antiquo mundus donarit honore,

Et titulis à primæuo insigniuerit ortu,

Plus tamen ornantur sacris insignibus illi,

Quòd sãctas studio & meritis rexere cathedras.

Nec iã atavos foror alma tibi proauosq̃ retexã,

Vita sacerdotum quos reddidit inclyta claros:

Pontificem sacris ad sumptum respice patrem,

Quumq̃ tibi genitor vel auñculus vndiq̃ magni *Isychnis pa-*

Quumq̃ *ter Auiti.*

Virtute & meritis præeant, sectarier aude
 Aut præire magis; precibus nec desine Christū
 Flectere, quò sumptos patrū ad cōsortia fratres
 Digne suscepto fungí pro munere donet.
 Pro quibus assíduas illi persolvere grates
 Fundere, vel fletus non tædeat; vt tibi nullus
 Fratrum de numero desit, quū præmia sumes
 Factis digna tuis, materq; effecta parentū
 Virgineæ victrix sociabere læta cateruæ.

FINIS CARMINVM DI
 ui Alchimi Auiti Viennensis
 Archiepiscopi.

HOMILIA BEATI ALCHIMI
 mi Auiti, Viennensis Archiepiscopi, de
 prima festi Rogationum institu-
 tione, habita ad populum
 Viennensem.



CVRIT quidem tramite uitali non per Gallias modo sed pene per orbē totū Rogationis obseruatiæ flumen irriguum, & infectam uitij terra uberi fluxu annuæ satisfactiōnis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione festiuitatis & gaudij causa est: quia quod huic modo ad utilitatem cunctorum defluit, ex nostro primitus fonte manauit. & forte nunc pertineat ad cuiuscunq; priuilegij ornatum, sumptæ primitus institutionis exordium. Ceterum quum ad huiusmodi utilitatem ineffabilis necessitas rigida Viennensium corda perdomuit, sentiens ecclesia nostra causam egritudinis suæ, non sibi quasi maxime præ omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans esse opus instituenda obseruatione præsentis, sollicitius captauit remediū quā primatū. Et quidē terrorū temporis illius causas multos nostrum adhuc recolere scio: siquidem incendia crebra, terremotus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius urbis funeri prodigiosum quoddam munitabatur. Nam populosis hominum conuentibus domestica syluestrium ferarum species obuersabatur: Deus uiderit an ludificans oculis, an adducta portētis. Quidquid tamen ex ijs duobus foret perinde monstrosum intelligebatur: seu sic ueraciter immania bestiarū corda mansue fieri, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsæ uisionis phantasmata posse confingi.

Inter hæc, diuersa uulgi sententia, dispariumq; ordinum uariæ opiniones: alij quod sentiebant, dissimulādo quæ fletui nolebāt dare,
 casui

casui dabant. Alij spiritu salubriore abominabilia noua queq; congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus ignes sodomiticos nō timeret? Quis tremantibus elementis aut decidua culminum, aut disrupta terrarū imminere non crederet? Quis uidens certe uidere se putans, pavidos naturaliter ceruos per angusta portarum usq; ad fori lata penetrātes, non imminentē solitudinis sententiā formidaret? Quid multis stracta sunt hęc inter timores publicos & rumores priuatos usq; ad imminentē uigiliarum solennium noctē, qua celebrari festum dominicę resurrectionis annua consuetudo poscebat. siquidē hanc omnes laborum opem, malorum finem, metuentium securitatem, cōmunibus animis operiebātur. Affuit igitur nox illa uenerabilis quę ad spē publicę absolutionis uotiuū soelne patefecerat. Sed mox illic multo uehemētiore strepitu ictu flagelli grauius ferientis intonuit: utpote quę iā emensis gradibus superlatiuum nihil sequi aliud quā gladius intelligeretur. Aedes namq; publica quam præcelso ciuitatis Viennensiu uertici sublimitas in immensum fastigiata prætulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpellatur itaq; nuncio discriminis iucunditas solennitatis: pleno timoribus populo ecclesia uacuatur. Omnes nāq; similem facultatibus uel domibus proprijs casum de quadam præminentis incendij arce metuebant. Perstitit tamē corā festiuis altaribus inuictus antistes sanctus Mamertus & calorē fidei suę accendens flumine lachrymarum permissam ignibus potestatem incendio abscedente compescuit. Igitur desperatione deposita reditur ad ecclesiam: & restincta flammillarū luce clarescit luminum pulchritudo. Nec sane ulterius trahitur arripiendo cōpunctionis medicamine mora prædecessor namq; meus & spiritalis mihi à baptismo pater sanctus Mamertus sacerdos, cui ante paucos annos pater carnis meę accepto sicut Deo uisum est sacerdotio in tempore successit, totas in ea quā supra diximus uigiliarum nocte sancto paschę concepit animo rogationes: atq; ibi cum Deo tacitus definiuit

quidquid

quidquid hodie psalmis ac precibus mūdus inclamat. Reuoluta ergo solēnitate paschali nō iā quid sed quādo aut quo modo fieri debeat secreta prius collatione tractatur. Putabatur à quibusdā Viennensis senatus, cuius tunc numerosis illustribus curia florebat, inuētis nō posse addici quū uix adquiesceret legitimis inclinari. Sed pius ac sollicitus pastor sapientiæ salibus largus, mansue faciendarum ouium prius orando animū quā perorando molliuit auditū. Pandit igitur dispositionē, iudicij ordinē exponit, & uiro tam religiosi, quā solertis ingenij parū fuit, si obedientibus propositū tantūmodo institutionis promeret, nisi inter initia etiā uinculū cōsuetudinis assignaret. Inspirante igitur cōpunctōrū cordibus Deo, auditur à cūctis, cōfirmatur, attollitur, eligitur tēpori triduū præsens, quod inter ascēnsionis sacræ cultum diemq; dominicū quasi quodā opportunitatis proprie limbo circūpositis solēnitatibus marginaretur. Explorāte autē episcopo feruorē inchoationis, & maxime uerente ne ob tardā populi sequacitatē paucioribus eductis obseruatio ipsa cōfessim in sui nouitate reuilesceret: ad basilicā quæ tunc mœnibus uicinior erat ciuitatis orationem primæ processionis indicit. Itur celebri alacritate, copiosa multitudine, & maxima cōpunctione, ut reuera populi lachrymis laboribusq; breuis atq; angusta processio uideretur. Vbi uero sanctus sacerdos de minorū effectū maiorū indicia collegit, sequenti die institutū est quo nūc primo id est crastino si dominus annuit, die laboraturi sumus. Sequuta sunt succiduo tēpore quædā ecclesiæ Gallicarū rē tā probabilis exēpli. Sic tamē quod hoc ipsum nō apud oēs iisdē diebus quibus penes nos institutū fuerat celebraretur. Nec porro magni intereat quod triduū eligeretur, dūmodo psalmorū officia lachrymarū functionibus cernuis persoluerētur. Tamē cū dilectione rogationū etiā sacerdotū crescēte cōcordia, ad unum tēpus id est ad præsentes dies uniuersalis obseruatiæ cura cōcessit. Porro autem eo attinuit ista præfari, ut seu recolentibus hæc seu ignorantibus forte retulimus, omnes tamen attendant quod ecclesia quæ nusit alijs for-

mam institutionis multipliciter debitor est ostendendæ alacritatis: & prima debet esse compunctionis officio quæ in re tam necessaria omnibus facta est mater exemplo. Vnde nunc imminere si Deus annuit rogationum nostrarum operosissimam festiuitatem non quasi nescientibus indicimus, sed quasi expectantibus cõmendamus. Quia licet non absq; labore constet seruanda professionis ipsius consuetudo, delectat tamen asperitas medicaminis, in quo frequenter inueniri probata est spes salutis. si dixerimus inquã sicut ait apostolus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus. Et si confiteri debemus assidue nos peccare, opus est confitendi officio humilitate pœnitendi. præsertim quum plebis adunatæ compunctio sic ad incitamentum boni operis possit aptari, ut rebelles conuenientius erubescant si cunctæ multitudini proprie mentis solitudine contradicentes peccata sua uel uitia cum populo flente non defleant. Necessaria est igitur boni operis cõspiratio. Sumit alter ex altero aut de humilitate exẽplũ, aut in confessione solatiũ. periculosius agitur singulare certamen, in quo uires altrinsecus experiri posse paucorũ est. At uero quũ cõtra hostẽ cõmunẽ multitudinis pugnat assensus trahit etiã timidũ militẽ uirtus aliena. Robustis bellatibus infirmitas delitescit, & quodã unitatis suffragio laus fit inualidis in exercitu fortium cõputari. Deniq; quũ uictoria cõtigerit, omnibus acquiritur: & quũ paucorũ dextra pugnauerit omnium gloria triũphauit. Hoc dico de infirmitate cõmuni, quæ si se rogantibus nõ subtrahat, etiã quũ ipsa per se minus fecerit nõ tamẽ ad integrũ fructu carebit. In illa gloriosa & admodum singulari historia Niniuitarũ cõtra exertũ cõmotæ diuinitatis gladiũ iuncta seniorũ uiribus etiã infantilis ætas pugnare cõpulsæ est. Humani quoq; mercedẽ & gratiã ieiunij pecorũ fames adauxit. Quin & ipsa irrationabilis creatura quæ offensam timere nõ potuit, quodã modo ueniã postulauit: & quia homines in morẽ animalium uiuendo peccauerãt, rursus animalia sua quasi homines ieiunare cõgebãt. Propter hãc ergo discretionẽ in euãgelio dominus ait: Petite & accipietis, querite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Petere

enim docti est, quære religioſi: Petit ſciens, quærit neſciēs. Quū pe-
tis uis accipere quod intelligis: quum quæris adhuc conaris inuenire
quod petas. Ideo qui iā superiores ſunt, orādo petāt: qui infimi, labo-
rādo quærat. Porro aut̄ pulſare cōmune eſt. Nullus quippe obſtru-
ctū aditū uocibus pulſat: iſtud ad manus pertinet, & corporis actus
eſt. Petat ergo ſcientia: quærat amor: pulſet operatio: maxime in ob-
ſeruatiōe præſenti. Feſtiuitas ſiquidē eſt, cuius iocunditas tota eſt ſe-
ria grauitas: cuius epulæ lachrymæ, cuius paſtus eſuries eſt, cuius præ-
cipiū ex neceſſitate, per ſeuerantia in dilectiōe, actus in requie, re-
quies in labore. Mecū enim tota iſta obſeruatiō cōfeſſio penitēdi pro
culpa ſit & rogādi p̄ uenia. Etiā uero euāgelica lectio utilitatē ſup-
plicationis expoſuit: dū in nauī dominū dormientē chorus diſcipulo-
rū ſub tēpeſtatis ſtrepitu trepidus ſuſcitaret. Neq; porro aliud fuit
in tanto repugnantīū ſibi inuicē fluctuū uentorūq; conflictu ſopitū
p̄fundius dñm noſtrū interrita quiete iacuiſſe, niſi ut ad eū inter di-
ſcrimina quæ patimur timoris noſtri cauſſa cōfugeret. Aſiduo nos
tēpeſtas iſta fatigat: impulſu terribili cōtra nos tonitruū ſeculi clamat:
ſcitillatibus ad pūctū radijs mūdāna cōmotio nō illuminat ſed coru-
ſcat. Ecclia eſt nauis quæ nos p̄ uarios caſus uelut iter marinos gurgi-
tes ducit, dū res qdē noſtras obrectationū & blaſphemiarū ſtridor
quaſi laxata laterū cōpage reuerberat, ſed puppim ueritatis ſolidi-
tate cōſtructā penetrare nō poteſt quod fatigat. Et quia p̄miſit dñs
noſter eccleſiæ: Ecce ego uobiſcū ſum omnibus diebus uſq; ad cōſum-
mationē ſeculi. in nauī quidē eſt in qua ſumus: ſed metuere iā non po-
teſt quod timemus. Poſt reſurrectionē enim aſcenſionēq; ſuā totus in-
ter pericula noſtra requieſcit. Alienæ magis formidini opuſeſt, ut qui
ſecurus iacebat euigilet. Clametur ergo uocibus ſupplicationis: &
ſi ingrauātē periculo nec dum audit, pulſetur manibus largitatis: &
dicatur ei. Exurge q̄re obdormis dñe oblitus inopiæ & tribulatiōis
noſtræ: Dicturus eſt qdē experge factus. Quur timidi eſtis modice fi-
dei? Reddat ſalutē. & increpet infirmitatē. & ſi parua fides eſt quia
timemus ſeculum, tamen eſt aliquātula fides ſi recurramus ad dñm.

Non autē timeretur corā ipso si ipse timeretur: sed minima cōscien-
tia recti, maxima causa trepidandi est in nostra precipue uita, cui cri-
minū cōtinuatio fit discriminū multitudo. Quo circa si nō diximus
Christo uigila nobiscum: saltim dicamus euigila propter nos. Nō ro-
gauimus ne discederet, obtineamus ut redeat: nec deserat cursum na-
uigationis infirmæ, donec uento & mari silentiū iubeat, & furorē
insanientis seculi celerrimo fine cōpescat: & fiat in retributione iu-
dicij trāquillitas magna, quia in hoc mūdo esse nō potest. Quia si de
mundo essetis mundus quod suum erat diligeret. Sed deuictō mundo
perueniatur ad supernam quietem: ubi quoniam possibilitas pereun-
di aberit, nec periculi caussa nascetur. Vbi semper nobiscum domi-
nus, semper cum illo si dederit nos erimus: & qui hic aliquoties ne-
gligentibus dormit, illic perpetuo fruentibus sine fine uigilabit.

PIVS EPISCOPVS FRATRI
IUSTO EPISCOPO

Salutem.

ANtequā Romā exisses, soror nostra Euprepia sicut bene re-
cordaris, titulū domus suæ pauperibus assignauit: ubi nunc
cū pauperibus nostris cōmorātes missas agimus. De te autē supbcate
postquā ad senatoriā urbē Viennēsem perrexisti quid factū sit nosse
cupimus, & ut sementē euāgelij iā sparseris audire multū desidera-
mus. Præsbyteri illi qui ab apostolis educati usq; ad nos peruenerūt,
cū quibus simul uerbū fidei partiti sumus, à domino uocati in cubili-
bus æternis clausi tenētur. Sanctus Timotheus & Marcus per bonū
certamē transferūt. Vide frater ut illos imiteris sequēdo, neq; uincu-
lis mūdi illigeris. Festina palmā perseuerabilē cū sanctis apostolis te-
nere, quā per multas passiones Paulus suscepit & Petrus: cui crux
charitatē Christi tollere nō potuit. Salutāt te Sother & Eleutherius
digni præsbyteri. Saluta fratres qui tecū uiuunt in domino. Gherin-
tus primarches sathane multos auertit à fide: gratia Christi habitet
in corde tuo.

Pius

PIVS EPISCOPVS FRATRI
IVSTO EPISCOPO.

Athalus epistolas martyrum portans ad nos uenit, gaudium nobis inestimabile faciens de triumpho eorum: qui dixit nobis sanctum Verum collegam nostrum uictorem de mundi principe triumphasse: Tu uero apud senatoriam urbem Viennensem eius loco a fratribus constitutus, & colobio episcoporum uestitus, uide ut ministerium quod accepisti in domino impleas. Cura autem sanctorum martyrum corpora, sicut membra Dei: quemadmodum curauerunt apostoli Stephanum. Carceres sanctorum uisita, ne aliquis tepescat in fide. Martyria sancta spiritu sancto proba: & ut perseueret in fide eis incitator insiste. Presbyteri & diaconi non ut maiorem sed ut ministrum Christi te obseruet. Plebs uniuersa sanctitate tua protegatur. fratres nostri quos per Athalum recognoscas, de tyranni seuitia iam liberati requiescunt in domino. Pastor presbyter titulum contulit, & digne in domino obiit. Reuelatum mihi esse scias collega beatissime citius me finem huius uitae facturum, unum flagitabo, in communione stare & mei ne obliuiscaris. Salutat te senatus pauper Christi apud Romam constitutus. Saluta omne collegium fratrum qui tecum sunt in domino.

CORNELIUS FRATRI LVPICINO
VIENNENSI ARCHIEPISCOPO

Salutem.

Scias frater charissime arcam dominicam uetero persecutionis acer-
rime commoueri, & edictis imperatorum Christianos ubique tormen-
tis uarijs affici. Nam in urbe Romana imperator ad hoc constitutus
est, unde neque publice neque in criptis notioribus missas agere christia-
nis licet. Exhortetur itaque charitas uestra omnes credentes in Chri-
stum ne timeant eos qui occidunt corpus, sed potius eum qui habet cor-
pus & animam potestate perdendi. Iam plures fratrum martyrio coro-
nati sunt. Ora ut perficiamus cursum nostrum nobis a domino Reuelatum.
Vale frater in domino & saluta omnes qui nos amant in Christo.